

บทที่ 10
นโยบายทางยุทธศาสตร์
(ก.ศ. 1960-64)

การที่รุสเซียต้องพยายามอย่างหนักหน่วงที่จะผูกมิตรกับสหราชอาณาจักรและจีนด้วยนั้น ทำให้รุสเซียตกลอยู่ในภาวะที่ยากจะวางแผนให้เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย การดำเนินการทุกผูกมิตรทั้งสองฝ่ายนั้นเปรียบเสมือนรุสเซียต้องเหยียบเรือสองแคม ไม่สามารถจะสะฟ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้โดยเด็ดขาด โดยนายต่างประเทศของรุสเซียจึงไม่มีความแน่นอนอันใดให้ยึดถือเป็นหลักแก่ชาวโลกได้ และไม่ก่อเกิดผลประโยชน์เต็มที่แก่รุสเซียด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จะศึกษาได้จากการสัมพันธ์ที่รุสเซียมีต่อลูกเสรีและลูกค้ามิวนิสต์ในระหว่าง ก.ศ. 1960-64

โลกเสรีใน ก.ศ. 1962

เมื่อนายจอห์น เอฟ เคนเนดี (John F. Kennedy) ได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีกรุสเซฟ์ได้อ้างว่าตนมีส่วนในการชัยชนะด้วย เพราะรุสเซียไม่ยินยอมให้ไอเซนไฮม์ได้รับความเชื่อถือจากมหาชนในเรื่องการประชุมสุดยอดปี 1960 และในเรื่องของการผ่อนคลายความตึงเครียด อย่างไรก็ตาม ในระยะแรก ความรู้สึકเป็นมิตรมี pragmatism มากในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ก.ศ. 1961 เ肯เนดีได้ส่งนายแลเวลลิน ทอมป์สัน (Llewellyn Thompson) ติดตามนายกรุสเซฟ์ซึ่งไปเยือนไซเบอร์ฯ เพื่อทابบทามให้มีการประชุมสุดยอดในปลายฤดูใบไม้ผลิ ณ กรุงเวียนนา หรือกรุงสตอกโฮล์ม แต่ครุสเซฟ์เล่น弄ปัญหา ยังกว่านั้น เ肯เนดีเองเริ่มเกิดความไม่แน่ใจเมื่อครุสเซฟ์โ้อ้อดและข่มขู่จากการที่รุสเซียประสบความสำเร็จในการส่งดาวเทียมสู่อวกาศ ความปั่นป่วนต่อเกมการเมืองที่ครุสเซฟ์เล่นต่อเคนเนดีจึงเป็นที่มาของความสัมพันธ์ในลักษณะเหมือนสงครามประสาท (War of Nerves) โดยมีเป้าหมายอยู่ที่เรื่องเบอร์ลินและคิวบา ซึ่งรุสเซียถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน รุสเซียจะใช้คิวบาเป็นเกราะมือให้ตะวันตกต้องผ่อนปรนแก่รุสเซียในเรื่องเบอร์ลินและเยอรมันนี แต่วิกฤติการณ์คิวบากลับกลายเป็นเกราะพิสูจน์ว่า เรื่องคิวบาเกี่ยวข้องกับการที่รุสเซียสุดสัมฤทธิ์ทางที่จะแก้ปัญหาเบอร์ลินมากกว่า

1. วิกฤติการณ์คิวบา

โดยประเด็นนี้ขึ้น รุสเซียดำเนินนโยบายต่อละตินอเมริกาด้วยความระมัดระวัง

เต็มไปด้วยความยับยั้งชั่งใจมาก เพราะพระคอมมิวนิสต์ของตะตินอเมริกาเองอ่อนหัดและอ่อนแอก ขาดฐานมวลชนกรรมกร ความเคลื่อนไหวของพระคอมมิวนิสต์เหล่านั้นมักไม่เป็นที่นิยมมากในสายตาของรุสเซียเสมอมา ระหว่าง ค.ศ. 1930–40 รุสเซียไม่ได้สนับสนุนให้พระคอมมิวนิสต์ได้ของตะตินอเมริกาขึ้นมาจารังในประเทศของตน กิจกรรมของพระคอมมิวนิสต์จะต้องมีการปิดบังอย่างรัดกัน แต่ในท้ายที่สุด รุสเซียสังเกตเห็นความเคลื่อนไหว คึกคักมากของชนชั้นปัญญาชนและตินอเมริกาที่มีความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกา และปัญหาเศรษฐกิจของภูมิภาคก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่ามีสหรัฐอเมริกาเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือเป็นนายทุนเจ้าหนี้รายใหญ่

โดยหลักการแล้ว บุкарิน (Bukharin) ได้เคยถูกถีบด้วยอารมณ์ร้อนแรงใน ค.ศ. 1919 มาแล้วว่า ลัทธิคอมมิวนิสม์ย่อมกำหนดเสมอเป็นเรื่องจารึกไว้แล้วว่า เป็นลัทธิที่จะกำหนดให้เกิดการถูกล้อมจากชาติเพื่อทำให้ฝ่ายตะวันตกเกิดความรู้สึกกระอักกระอ่วนใจ และบั้นทอนฐานอำนาจของจักรวรรดินิยมนาทุน หลักการนั้นที่เต็มไปด้วยความซ้อกด้ายเป็นหลักการที่ล้าสมัยไปแล้วโดยสิ้นเชิง และเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายดังที่ได้พูดจากันที่เวียนนาใน ค.ศ. 1961¹ เกมกระตุกหางราชสีห์อังกฤษ ("Twist the lion's tail") หรือเกมแห่ายเสือหลับ ซึ่งเป็นที่นิยมเล่นกันในเวลาขององค์การโคมินเทอร์นในทศวรรษที่ 1920 ได้ถูกหวานนามให้อีกรั้งหนึ่งในระหว่าง ค.ศ. 1960–62 เหยื่ออธรรม กือ คิวนา

ในสายตาของนักทฤษฎีคอมมิวนิสต์ ความเคลื่อนไหวของนายฟีเดล คาสโตร (Fidel Castro) เพื่อล้มรัฐบาลเผด็จการเป็นความเคลื่อนไหวขั้นฝึกหัดสำหรับการปฏิวัติ ไม่ควรค่าแก่ความสนใจ ๆ ด้วยถือว่า การนิยมกบฏชิงอำนาจ (Putschism) ไม่ควรเป็นที่นิยมยืดลือปฏิบัติ เพราะกบฏประเททนั้นเป็นกบฏโดยประชาชนที่สามารถกระทำการได้สำเร็จด้วยเหตุที่สภาพเศรษฐกิจสังคมทรุดโทรม เสมือนผลไม้ที่สุกอมพร้อมที่จะร่วงหล่นอยู่แล้ว ในกรณีคิวนามีร์ ค.ศ. 1958 พระคอมมิวนิสต์ติดต่อกาสโตร ผู้เป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านระบบทรราชย์ที่นำโดยนายฟูเกนซิโอ บาทิสตา (Fugencio Batista) แต่ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา กาสโตรร่วมมือกับพระคอมมิวนิสต์ในกรุงเตหะรานระบบทรราชย์ต้องสิ้นสุดลง ผู้ที่ได้รับชัยชนะซึ่งมีหลายกลุ่มได้เชื้อเชิญกาสโตรหัวหน้าพลพาร์กติดอาวุธไม่ถึง 2,000 คน มาเป็นผู้สถาปนาระบอบประชาธิปไตยใหม่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1959

¹Ulam, pp. 640–41

สถานการณ์เช่นนี้เป็นที่น่าวิตกสำหรับสหรัฐอเมริกามาก หน่วยสืบราชการลับ (Central Information Agency-CIA) จึงจัดตั้งกองกำลังผสมของผู้ล้วงค่ายคิวบาขึ้นเพื่อเป็นกองโจรสลัดที่มีความสามารถ เรื่องคิวบาเป็นที่ถกเถียงกันมากว่า ควรจะช่วยเหลือระบบของคาสโตร หรือไม่ เพราะมองว่าคาสโตรไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ หากแต่เป็นนักการเมืองนิยมเสียง เพชรฆาต (Political Adventurer) มากกว่า ที่ไม่น่าเชื่อถือและน่าจะยกแหน่งการควบคุมหรือครอบงำ อีกทั้งประเทศคิวบาเองก็ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ตามมาตรฐานของรัสเซีย แม้ว่าจะมีผู้นำคิวบา หลายคนเป็นคือ นายโรล (Raoul) และนายเช กีวารา (Che' Quevara) ก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม เกาะคิวบาเป็นประเทศที่รัสเซียต้องให้ความสนใจในประเด็นที่ ประเทศนี้มีความสัมพันธ์ไม่รับรื่นกับสหรัฐอเมริกา เป็นช่องทางให้รัสเซียได้ขยายโอกาสเข้า ครอบงำ ใกล้แฝ่นเดินให้ญี่ปุ่นทวีปอเมริกา ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ก.ศ. 1960 นายมิโคยันได้ เดินทางไปเยือนคิวบา แต่ยังไม่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อ กัน ถึงกระนั้น รัสเซีย ได้ให้ความช่วยเหลือแก่คิวบานในการพัฒนาประเทศมากราม การโอบอุ่นคิวบานได้กลายเป็น สิ่งที่รัสเซียอดมิได้และสุดที่จะยันยังไงได้ ตั้งแต่คุคร้อนปี ก.ศ. 1960 ครุสเชฟจึงตกเป็น “เซลย์” ของคาสโตรไปโดยปริยาย² และถึงขนาดแจ้งแก่สหรัฐอเมริกาว่า ทฤษฎีมอนרו (Monroe Doctrine) กือทฤษฎีของอดีตการแล้วที่ไร้ผลบังคับในปัจจุบัน

อันที่จริง หน่วยข่าวกรองรัสเซียทราบล่วงหน้าแล้วว่า สหรัฐอเมริกาจะมีแผนปฏิบัติ การทางทหารในคิวบา แต่ก่อนหน้านั้น เกนเนดีได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน ในวันที่ 12 เมษายน ว่า “สหรัฐอเมริกาจะไม่แทรกแซงทางทหารในคิวบานไม่ว่าจะโดยภายในได้เงื่อนไขใด รัฐบาลนี้จะทำทุกสิ่ง...เพื่อให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า จะไม่มีชาวอเมริกันปฏิบัติการอันใดเกี่ยวข้อง ภายในคิวบาน”³ แม้สหรัฐอเมริกาจะยืนยันเช่นนั้น และรัสเซียสืบทราบเจตนาณ์เป็นตรง กันข้าม รัสเซียมิได้คิดที่จะเตือนเกนเนดีโดยตรง โดยอ้อม หรือโดยเปิดเผย หรือส่วนตัวว่า มิให้ปฏิบัติการมาดร้ายต่อคิวบาน

เมื่อสหรัฐอเมริกาตัดสินใจกพลบั้นกคิวบานในวันที่ 17 เมษายน ก.ศ. 1961 รัสเซียได้พยายามหาawan เชื่อใจมติสหรัฐอเมริกาอย่างหนักและได้แสดงทีท่าข่มขู่เฉพาะ หลังจาก ที่สหรัฐอเมริกาประสบความพ่ายแพ้ในการปฏิบัติการทางทหารครั้นนั้นแล้ว รัสเซียได้แต่ง ขั้นตอนที่จะดำเนินการไว้ว่า “เราจะขยายความช่วยเหลือสรรพสิ่งที่จำเป็นให้แก่ประชาชน

²Ibid., p. 649.

³Ibid., p. 651.

กิจนาและรัฐบาลกิจนาเพื่อขับไล่ “สิ่งการจูงคิจนาด้วยกำลังอาวุธ”⁴ และเมื่อวิกฤติการณ์ยุติลงในวันที่ 22 เมษายน ครุสเซฟได้เหยียบย่าข้าเติมเกนเนดีโดยการส่งสารไปยังว่า “พฤติกรรมเยี่ยงโจรอย่างก้าวรกรรณจะไม่สามารถรักษาระบบของท่านได้”⁵

หลังจากชัยชนะทางการทูตในเรื่องคิวบานแล้ว รัสเซียมีความมั่นใจในนโยบายของตนมากขึ้น ประจำหน่วยกับภาระนี้ในลาว ก็สุกงอมพร้อมที่จะให้รัสเซียเก็บเกี่ยวผลประโยชน์นี้อย่างยั่งยืน

2. ວິກຄຸຕີກາຮັດລາວ

ตามข้อตกลงเงนีว่าแห่งปี 1954 ลาวถูกกำหนดให้เป็นประเทศเอกราชที่ต้องดำเนินเป็นกลาง และเวียดนามแบ่งเป็นสองประเทศโดยมีเส้น gren ที่ 17 เป็นเส้นพรอมแดนนับแต่นั้นมา อำนาจอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาปรากฏเด่นชัดในเวียดนามใต้และลาว ทั้งสองประเทศได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามหาศาลเพื่อให้ดำเนินความเป็นรัฐต่อไปได้เป็นการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ภายในครุกาม ความช่วยเหลือแก่ชาวมากมายนี้ประจวบกับรัฐบาลลาวเองมีที่ท่านนิยมโลกเสรีมากกว่า ทำให้เวียดนามเหนือและลาวแดง (เขตอิทธิพลที่อยู่ภายใต้การนำของเจนไน่ ก่อการร้ายขึ้นทั่วประเทศลาวใน ก.ศ. 1959 ภาวะปั่นป่วนจากการที่รัฐบาลไม่ได้วางตัวเป็นกลาง และภัยคอมมิวนิสต์ ได้เป็นปัจจัยก่อเกิดการรัฐประหารโดยฝ่ายทหารผู้รักชาติขึ้นในเดือนสิงหาคม ก.ศ. 1960 แต่แล้วรัฐบาลใหม่ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาก็ยังคงอำนาจคืนได้อีก

วิกฤติการณ์ในลาวยังความตื่นตระหนกมาสู่ประเทศไทยเพื่อนบ้าน คือ ไทย นายกรัฐมนตรีเจ้าสุวรรณภูมิขอให้รัสเซียช่วย รัสเซียส่งอาวุธยุทโธปกรณ์มามาให้ทางอากาศ ส่วนใหญ่อาวุธเหล่านี้ตกไปอยู่ในมือฝ่ายลาวยัง ซึ่งมีกำลังเพิ่มมากขึ้นพอที่จะเป็นกำลังสำคัญในการล้มรัฐบาลลาวยังเป็นกำลังแก่พากเวียดนามเหนือให้แทรกซึมเวียดนามได้ได้เป็นอย่างดี ความช่วยเหลือทางทหารของรัสเซียก่อเกิดวิกฤติการณ์ความตึงเครียดขึ้นจนเกิดข้อสงสัยกันว่า รัสเซียจะเข้าไปมีบทบาทแข่งกับสหรัฐอเมริกาและจีนอย่างจริงจังมากันน้อยเพียงใด ต่อข้อสงสัยนี้ และเพื่อแสดงเจตนาرمณ์ที่แน่วแน่นมิให้โลกเสรีเข้าใจผิด ครุสเซฟได้กล่าวสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมอส托哥 ในวันที่ 6 มกราคม ก.ศ. 1961 ว่า ขบวนการปลดแอก (หรือ “ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์” ตามความหมายของรัฐบาลต่างๆ) ที่เกิดขึ้นในรัฐต่างๆ นั้น แม้จะเป็นขบวนการคอมมิวนิสต์ รัฐบาลรัสเซียจะสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทางทหารเท่านั้น

⁴ *Ibid.*, p. 652.

5 Ibid

ซึ่งหมายความว่า รุสเซียจะไม่ใช้กำลังทหารของตนเข้าแทรกแซงช่วยเหลือฝ่ายคอมมิวนิสต์ พื้นเมืองต่อต้านรัฐบาล จึงถือว่า คำประกาศนั้นเป็นการปฏิเสธของรุสเซียที่จะไม่ยอมรับความเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ (เพราะถ้าเป็นผู้นำก็ต้องช่วยเหลือคอมมิวนิสต์ทุกฝ่าย เป็นภาระที่หนักเกินไป และรุสเซียต้องเสี่ยงเพชรัญหน้ากับโลกเสรี) จึงจึงประณามว่ารุสเซียถือนโยบายเอتاัวรอด

แม้รุสเซียจะประกาศนโยบายล้ำที่แจ่มชัด แต่เวียดนามเห็นอีกและลาวแดงก็ยังคงรุกคืบหน้าต่อไปในการทำสงครามกลางเมืองกับรัฐบาลภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา จนสหรัฐอเมริกาคิดที่จะแทรกแซงทางทหารในสงครามนั้น แต่ก็ต้องพยายามขยับยั่งชั่งใจในการเฝ้าดูสถานการณ์ในลาวที่เพียงหนัก ทหารเวียดนามเห็นอีกขั้นพร้อมเดินเข้าไปในลาว ถูกความเสถียรภาพความมั่นคงของลาวและประเทศเพื่อนบ้านคือ ไทย และเวียดนามใต้ สหรัฐ-อเมริกาและรุสเซียได้ร่วมประชุม ณ เวียนนา เมื่อเดือนมิถุนายน ก.ศ. 1961 ตกลงในหลักการที่จะให้ลาวเป็นกลางตามข้อตกลงเดิม ณ ที่ประชุมเจนีวา ก.ศ. 1954 ได้มีการประชุมเจนีวา ครั้งที่สองในระหว่างเดือนพฤษภาคม ก.ศ. 1961 ถึง กรกฎาคม ก.ศ. 1962 ผู้แทนจีนเรียกร้องให้บุนเดิลกองค์การซีโต ซึ่งขณะนั้นมีที่ท่า่ว่า ถ้าส่งความลาวจะขยายตัวมาถึงไทย ทหารจากองค์การนี้จะเข้าส่งความคุกคามเสถียรภาพความมั่นคงของจีน แต่ข้อเรียกร้องนี้มิได้รับความสนใจจากบรรดาประเทศต่างๆ ที่เข้าประชุม

ที่ประชุมลงมติให้หยุดยิง และกำหนดลาวเป็นเขตปลอดทหาร ถึงกระนั้น ทหารเวียดนามเห็นอีกยังคงปราบภูอยู่ในลาว แต่เหตุการณ์ไม่นับว่ารุนแรงมากนัก เพราะพวกคอมมิวนิสต์ในลาวที่เรียกว่า uhnwan การประเทศลาว ตั้งแต่ ก.ศ. 1962 มิได้มีพลังอำนาจเพิ่มขึ้นตามนโยบายของเวียดนามเห็นอีกท่อใจที่จะเห็นพรรคคอมมิวนิสต์ลาวมีอำนาจในที่ราบสูงภาคเหนือ ซึ่งใช้เป็นเส้นทางส่งกำลังบำรุงสำหรับส่งความเวียดนามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนจีนไม่ต้องการที่จะเสี่ยงเพชรัญหน้าสหรัฐอเมริกา หงส์จีนและเวียดนามเห็นอีกจึงมิได้สนับสนุนลาวเดงให้ทำสกรมล้มอำนาจเจรูซาลาม ถึงประการหนึ่ง การเมืองในเอเชียอาคเนย์นั้น ถ้าเล่นเสี่ยงเกินไปก็เป็นอันตรายต่อตนเอง

นอกจากการแก้ปัญหาลาวแล้ว ที่ประชุมไม่พิจารณาหาข้อบุญในเรื่องอื่นได้เลย แม้ครุสเซฟเองจะได้ปราศรัยต่อประชาชนทางโทรทัศน์ว่า ปี 1961 เป็นปีแห่งการตกลงข้อขุติวิกฤติการณ์เบอร์ลิน แต่ปัญหาเบอร์ลินมิได้ขุติ ปัญหาเบอร์ลินกลับทำให้โลกคอมมิวนิสต์ กับโลกเสรีขัดแย้งกันมากยิ่งขึ้น

3. วิกฤติการณ์เบอร์ลิน

ครุสเซฟมีความคาดหวังมากว่า เมื่อสหรัฐอเมริกามีประธานาธิบดีคนใหม่แล้ว การเจรจาเรื่องเบอร์ลินอาจจะง่ายขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้ว่า ครุสเซฟเสนอให้มีการพบกันที่

ເວັ້ນນາ ແຕ່ເມື່ອໄດ້ພບກຳໃນເຄືອນນິຄຸນາຍັນ ກົມໄດ້ມີການອັນໄດ້ກໍາວໜ້າ ເວັ້ນເສີຍແຕ່ວ່າ ຄຣູສເຊີຟໄດ້ແຈ້ງແກ່ເຄີນແນວດ້ວ່າ ດ້ວຍຕະວັນຕົກຍັງໄມ້ລົງນາມໃນສັນທິສັນຍາສັນຕິພາບກັນເຍືອຮມນີ້ ຄຣູສເຊີຟຈະລົງນາມໃນສັນທິສັນຍາກັນເຍືອຮມນີ້ຕະວັນອົກໃນເຄືອນຮັນວາຄມ ແລະເພື່ອຢ້າງດູຂຶ້ນນັ້ນ ໃນເວລາຕ່ອນມາ ຄຣູສເຊີຟໄດ້ກ່າວສຸນທຽບພອນ໌ຕ່ອງການທຫາຮວ່າ ຮູສເຊີຟຈະຢ້າກາກຳນົດຕະວັນອົກ ດ້ວຍຜ່າຍຕະວັນຕົກປົງເສີເສີທີ່ຈະເຈັບດ້ວຍ ສຫຮັບອຸເມຣິກາຈຶ່ງຕີຄວາມໝາຍຄຳພຸດນັ້ນວ່າເປັນກາລົງເຊີງທົດສອນເຈຕນາຮມຜົ່ນອັນພ້າຍໂລກເສີ ແລະສຫຮັບອຸເມຣິກາໄດ້ຕັດສິນໃຈທີ່ຈະໃຫ້ຕອບໃນລັກນະນະຂອງກາເພີ່ມງົບປະມາຜົນທຫາຮວ່າ ແລະເພີ່ມສັກຍາພາຫາທ່ານທ່ານ ຮູສເຊີຟຈຶ່ງຢືນນັ້ນທີ່ກີດຕ່ອງ ສຫຮັບອຸເມຣິກາ ອັກຖຸ ພິ່ງເສ ແລະເຍືອຮມນີ້ຕະວັນຕົກ ໂດຍແຈ້ງວ່າ ການມີກາລົງນາມໃນສັນທິສັນຍາສັນຕິພາບກັນເຍືອຮມນີ້ ແລະການມີກາເຈັບດ້ວຍການເຮົ່ວ່າງການຕິດຕໍ່ອ່ສ້າສາກັນເບອຮົດລິນຕະວັນຕົກ ແລະເຮົ່ວ່າງສະຖານພາພຂອງກຽງເບອຮົດລິນຕະວັນຕົກ ໃນໝະເໜີຍກັນ ຮູສເຊີຟໄດ້ສັ່ງປົດທາງໜີທີ່ໄລ້ຂອງກຽງເບອຮົດລິນຕະວັນອົກ ເພື່ອມີໃຫ້ໜາວເຍືອຮມນີ້ຕະວັນອົກຫຼັ້ງໃຫດອອກທາງດ້ານນັ້ນ (ປະມາຜົນ 3 ດ້ວຍນັກທີ່ຢູ່ໃນວິຍົດກຣີບີ້ກັຍອອກໄປແລ້ວ) ດ້ວຍວິທີການສ້າງກຳແພັງຕລອດແນວພຣມແດນຮ່ວ່າງຕະວັນອົກກັນຕະວັນຕົກຂອງກຽງເບອຮົດລິນ ຕັ້ງແຕ່ວັນທີ 13 ສິງຫາຄມ ກ.ສ. 1961 ກຳແພັງເບອຮົດລິນເປັນເກົ່າງໜີ້ຈີ້ດ້ວຍ ຮູສເຊີຟໄດ້ເລີກດົ້ມຄວາມຕັ້ງໃຈເດີມທີ່ຈະໃຫ້ມີກາທຳສັນທິສັນຍາກັນເຍືອຮມນີ້ ຕະວັນອົກແລະໄດ້ທຳໃຫ້ເບອຮົດລິນກລາຍເປັນເໜື້ອທີ່ນໍາກຳລັວອັນຕະຍື່ງ

ຝ່າຍຕະວັນຕົກແຕກແຍກຄວາມຄືດແລະເກຮງສາງຄຣາມຈະອຸບັດຕີ້ນ ຈິນຈຳຕ້ອນນິ່ງເນຍຕ່ອງກາທີ່ຮູສເຊີຟລະເມີດຂໍ້ອຕກລົງທີ່ພອດສັດມ ຍື່ງທຳໃຫ້ຮູສເຊີຟຍ່າມໄຈແລະຂໍ່ມູ້ນາກຍິ່ງຂັ້ນທີ່ຈະແກຣກແຊງການຕິດຕໍ່ອ່ທາງອາກາສຮ່ວ່າງຝ່າຍຕະວັນຕົກກັນເບອຮົດລິນຕະວັນຕົກ ແລະຂໍ່ມູ້ໂດຍກາຮແສດງກຳລັງຮອດັ່ງໃນກຽງເບອຮົດລິນ ຊິ່ງຍ່ອມທຳໃຫ້ເກີດເຫດຸປະທະກຳໄດ້ທຸກເມື່ອ ນອກຈາກນັ້ນ ຮູສເຊີຟຍັງປະກາສທີ່ຈະທດລອງອາວຸຫນິວເຄລີຍີ່ໃນໜັ້ນບຣຢາກສອັກເປັນເວລາ 2 ເດືອນ ຊິ່ງຈະເປັນກາທຳດລອງອາວຸຫນິວເຄລີຍີ່ທີ່ມີປະສົບທີ່ກາພສູງມາກອຍ່າງໄມ້ເຄຍທດລອງກັນນາກ່ອນ ການປະກາສເຊື່ອນັ້ນຍ່ອມເປັນກາຂໍ່ມູ້ວັນຕົກຍ່າງແນ່ນອນວ່າ ຄວາມຂັດແຍ້ງໄດ້ມີວ່າຈະສຳຄັງຫຼືໄມ້ກີດຕາມສາມາດຄຸກລາມເປັນສັງຄຣາມນິວເຄລີຍີ່ໄດ້ ດ້ວຍການນິວເຄລີຍີ່ເຂົ້າເກີຍຂ້ອງໃນຄວາມຂັດແຍ້ງນັ້ນ ທັນນີ້ ມີຂ້ອງກວົກຄົມໃຫ້ນ້ອຍວ່າ ເຫດຸໃດຄຣູສເຊີຟຈຶ່ງໃຊ້ກູບຍຸທູທີ່ມູ້ເຊື່ອນັ້ນ ຄຣູສເຊີຟຈາຈະເຊື່ອວ່າ ອັກຖຸ ອົງກຖຸ ອົງກຖຸ ອົງກຖຸ ແລະສຫຮັບອຸເມຣິການີ້ຄວາມກຳລັວຍ່າງຈົງຈັງວ່າ ກູບຍຸທູຂໍ່ມູ້ນັ້ນອາຈະຈະເປັນຈົງ ແລະຝ່າຍຕະວັນຕົກອາຈະຈະຕ້ອງຄອຍອອກຈາກເບອຮົດລິນ ເປັນເວລາກວ່າ 15 ປີມາແລ້ວທີ່ໜັ້ນຜູ້ນໍາຮູສເຊີຟໄດ້ຮັບການຈາກປະຈາກນິບຕີຮູສເວລທີ່ໄດ້ໃຫ້ອົງການົງໄວ້ ວ່າ ກອງທີ່ພອມເມຣິກັນຈະໄໝ່ອູ້ໃນບູໂປນາເກີນ 2 ປີ ນັບຈາກສັງຄຣາມໂຄກຍຸຕິລົງ ຄຣູສເຊີຟເອັກກີດຕ້ອງ

การให้เรื่องนี้เป็นจริง เพราะในแวดวงผู้ปักธงชัยของรัสเซียเองก็มีความรู้สึกที่สับสนเมื่อประกาศว่า รัสเซียพร้อมที่จะเสียให้เกิดส่วนรวมนิวเคลียร์ด้วยเหตุเบอร์ลิน

ในวันที่ 17 ตุลาคม ก.ศ. 1961 สถาบันพิรุณภรณ์มีวินิสต์รัสเซียได้เปิดประชุมครั้งที่ 22 ทั่วโลกคาดว่าจะได้ข่าวการลงนามในสนธิสัญญากันเบอร์ลินนี้ตะวันออกและจะมีการท้าทายกันด้วยเรื่องเบอร์ลิน แต่ปรากฏว่า ไม่มีเวลารဆ่งเช่นนั้น ครุสเชฟได้กล่าวในที่ประชุมว่า :

“เราจะไม่ยืนกรานให้มีสนธิสัญญาสันติภาพอย่างแน่นอนภายในวันที่ 31 ธันวาคม สิ่งสำคัญก็คือ การวินิจฉัยประเด็นต่าง ๆ การขัดขวางเดนส์กาน ลงนามในสนธิสัญยาสันติภาพกันเบอร์ลินนี้ นั่นคือปัญหาที่สำคัญที่สุดและจำเป็นอย่างยิ่ง”⁶

ณ ที่ประชุม ครุสเชฟยังได้ข้อความสำคัญของปัญหาการกำหนดเขตปลอดนิวเคลียร์ ในยุโรปและตะวันออกไกล ทั้ง ๆ ที่ครุสเชฟก็ทราบดีว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะยังคงผลิตอาวุธนิวเคลียร์อยู่นักหนึ่งของการบังคับของรัสเซีย การหยิบยกประเด็นอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นมาพูดถึงนั้น แสดงชัดเจนว่า รัสเซียเองในด้านหนึ่งก็ต้องการสมานฉันท์ นายอันเดร โกรมิโก (Andrei Gromyko) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้กล่าวในที่ประชุมนั้นว่า :

“ประเทศของเรามีให้ความสำคัญแก่คุณลักษณะแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสองขั้นตอนนี้... [สภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา] ถ้าสองประเทศนี้ร่วมความเพียรอุดสาหะในการมุ่งสันติภาพแล้วให้จะหายใจและหายใจในฐานะที่จะถูกความสันติภาพ”⁷

ผู้ที่ให้ความสนใจแก่สุนทรพจน์ของโกรมิโก มีเพียงสองประเทศ ก็คือ จีนและฝรั่งเศส นอกนั้นเพิ่กเฉยหมิ่น สำหรับการกล่าวสุนทรพจน์และเนื้อหาสาระล้วนสะท้อนคุณลักษณะของการทูตรัสเซียได้ว่า เมื่อใดที่รัสเซียเห็นความจำเป็นที่จะต้องประนีประนอมกับตะวันตก รัสเซียจะแสดงออกโดยวิธีการทูตอย่างกลุ่มเครือแฟรงช์ ทว่าเปิดช่องว่างให้ความเป็นกลาง แม่นมุนได้ แม้ปรารถนาสิ่งใด รัสเซียไม่บอกกล่าวแสดงออกโดยตรง ทว่าจะแสดงท่าทีผลักดันให้อีกฝ่ายเป็นฝ่ายเริ่มก่อนให้สมประสงค์ของรัสเซียเอง และมักไม่เปิดเผยจุดอ่อนของตนด้วย เมื่อครุสเชฟเจรจา กับสหรัฐอเมริกา ครุสเชฟระมัดระวังมากที่จะให้เป็นที่เข้าใจว่า โลกคอมมิวนิสต์ ทรงไว้ซึ่งเอกภาพไม่มีวันสิ้นคลอน ความร่วง蜎นกับจีนจะถูกซ่อนเร้นไว้เพื่อมิให้อำนาจต่อรองเรื่องเบอร์ลินนี้ด้อยลง และรัสเซียจะเสริมสิ่งให้สหรัฐอเมริกาลดลำบากในห่วงหรรษาแห่งวิกฤติการณ์

⁶Ibid., p. 656.

⁷Ibid

เมื่อกำแพงเบอร์ลินໄດ້ກ່ອໄຂເກີດຄວາມຕິ່ງເກົ່າຍົດຊັ້ນ ກຽມປະເທົງແລ້ວມີກຳໄຈພ່ອນຄາລຍ ຄວາມຕິ່ງເກົ່າຍົດເອງ ເນື້ອເປັນຜູ້ກ່ອສຖານກາຣົນ ຍ່ອມເປັນຜູ້ຮ່າງນອງ ດັ່ງທີ່ເຫັດໄໝສັນກາຍົນ ນິຕິຍາສາ ນິວຢອຣົກ ໄທມ໌ສ (New York Times) ລັບນັດເດືອນກັນຍາຍນ ດ.ສ. 1961 ແລະໄດ້ສ່າງສານເປັນ ການລັບລົ້ງເກົ່າຍົດ ສາມານັ້ນໄດ້ເຊື້ອແນະໃໝ່ມີກາຣເຈຣາປໍ່ມູຫາຄຸວາແລະລາວ ແລະຂອເຊີ່ມເກົ່າຍົດໄປເຢືອນມອສໂກ ສາມານັ້ນໄດ້ສ່າງສານເປັນ ຂອງກົດຕິກົມຂອງກຽມປະເທົງໃນການ ສັ່ງປຶກເມື່ອງເບອຣົລິນດ້າວິກາມ

ຂ້ອເຮົາກັບໃນສາມານັ້ນທີ່ໄໝວິກຖິກຕິກາຣົນເບອຣົລິນຢູ່ຕິລິງ (ສິງຫາກມ – ຕຸລາຄມ ດ.ສ. 1961) ແລະກ່ອໄຂເກີດກາວະກາຮັກການຝ່ອນຄາລຍຄວາມຕິ່ງເກົ່າຍົດໄດ້ ໂດຍທີ່ຮູ່ສູ່ເຊີຍໄມ່ສາມາດຮັກທ່ານພາວຍ ຖກລົງອັນໄດ້ກັບໂລກເສີໄດ້ ຕະວັນຕົກຍັງກວບກົດຮູ່ເບອຣົລິນຕະວັນຕົກແລະຮູ່ສູ່ເຊີຍເປັນຝ່າຍເສີຍ ພາຍທີ່ໄໝກະທຳການຝັດຕ່ອ່າລັກນຸ່ມຍົດຮົມ ຊຶ່ງກະຮະນັ້ນ ຮູ່ສູ່ເຊີຍກີ່ຕ້ອງປົງປົກຕິກາຣເຊັ່ນນັ້ນ ເພົ່າວ່າຮູ່ສູ່ເຊີຍຫວາດວິຕົກມາກເຮື່ອງເຍອມນີ້ຕະວັນຕົກຈະພລິຕອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ ແລະວິຕົກກັງວັດທີ່ຈິນເອງ ກີ່ກຳລັງພັດນາອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ ຫຼາຍະດ້ານຍຸທະສາສົກຮ່າງຮັນຮູ່ສູ່ເຊີຍນັ້ນວ່າອູ້ນໃນຂັ້ນນ່າງວິຕົກພວກ ກະຮະນັບດ້າວິປະເທດເພື່ອນນັ້ນທີ່ກ່ຽວພລານຸກພັດດ້າວິອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ເຊັ່ນອ່າງເຍອມນີ້ຕະວັນຕົກ ແລະຈິນ

ວິກຖິກຕິກາຣົນເບອຣົລິນໄດ້ແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າຮູ່ສູ່ເຊີຍອູ້ນໃນກາວະຍາກທີ່ຈະວາງຕົວເປັນທີ່ພອໃຈ ແກ້ໄຂໂລກເສີແລະໂລກຄອມມົວນິສຕ໌ ກາຣັກຍາກພັຈນ໌ແໜ່ງເອກພາບຂອງໂລກຄອມມົວນິສຕ໌ນັ້ນວ່າ ເປັນກາຈຳເປັນເພື່ອເປັນອຳນາຈຕ່ອງຮອງໃນກາຣເຈຣາກັບໂລກເສີ ແຕ່ໃນຂະແໜ່ງກັນ ໂດຍຜູກພັນ ຕ່ອອຸດນາກຕິກາຣົນເບອຣົລິນໄດ້ ທີ່ຈິນຍືນການ ຮູ່ສູ່ເຊີຍກີ່ຕ້ອງແສດງທ່າທີ່ແບ່ງກັນກ່າວຕ່ອງໂລກເສີ ຈຶ່ງ ກີ່ເປັນກາທຳລາຍໂອກາສທີ່ຈະມີກາຣສມານພັນທັບໂລກເສີ ຈຶ່ງຈະໜ່າຍຢູ່ຕິປົງຫາເຍອມນັ້ນໄດ້ ຮູ່ສູ່ເຊີຍ ຕ້ອງພາຍານທຳລາຍແວດວງວັດທິກ່ທີ່ມີແຕ່ທັນເກີ່ໄດ້ ໂດຍກຳນົດແຜນໃໝ່ ແຕ່ແຜນນັ້ນກັບ ທຳໄໝໂລກໂກລື່ສ່ງກາວະສົງຄຣານນິວເກລື້ອຍີ່ຢືນຂຶ້ນ

ໃນ ດ.ສ. 1962 ຮູ່ສູ່ເຊີຍໄດ້ດຳນັບຄວາມສຳຄັງຂອງນໂຍບາຍທີ່ຈະປົງປົກຕິໄວ້ດັ່ງນີ້.–

1. ປຶ້ອງກັນນີ້ໃຫ້ຈິນມີອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ໄວ້ໃນກວດສອບ ອ້ອມກົມຫຸ້ມ ອ້ອມຈຳກັດ ກຳລັງຮັນນິວເກລື້ອຍີ່ຂອງຈິນ

2. ປຶ້ອງກັນນີ້ໃຫ້ເຍອມນີ້ຕະວັນຕົກມີອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ ຈຶ່ງກັ້ນໝາຍຄືກາຣົນທີ່ຮູ່ສູ່ເຊີຍຕ້ອງ ກາຣໃໝ່ມີສັນທິສັນຍາສັນຕິກາພກກັບເຍອມນີ້ທີ່ສອງຝ່າຍ ເປັນກາປະກັນເຍອມນີ້ໃຫ້ມີສອງປະເທດ ຕ່ອໄປ ແລະຈຳກັດສັກຍາກພາທາງທຫາຮອງເຍອມນີ້ຕະວັນຕົກ

ຈຸດມຸ່ງໝາຍຂອງຮູ່ສູ່ເຊີຍເຊັ່ນນີ້ໄດ້ເປັນສົ່ງທີ່ໂລກເສີຈະອ່ານອອກລ່ວງຮູ້ໄດ້ໂດຍຕລອດ ໂດຍເພາະໂລກເສີໄໝອ່າຈະປະເມີນໄດ້ວ່າ ຮູ່ສູ່ເຊີຍມີຄວາມຄິດປະກາຣໄດ້ເກົ່າຍັກຄວາມສັນພັນ໌ ຮະຫວ່າງອາວຸ່ານິວເກລື້ອຍີ່ກັບການເມື່ອງ ຮູ່ສູ່ເຊີຍເອັກຕ່ອງໄມ່ຕກໃນເຮື່ອງເຊັ່ນນັ້ນ ເພົ່າຮູ່ສູ່ເຊີຍໄດ້

ตั้งโจทย์ดุกตาที่หากำตอบมีได้ว่า รุสเซียไม่ประสงค์ที่จะให้รัฐบริหารของตนมีอาชนิวเคลียร์ แต่ก็เกรงว่า ถ้าเยอรมันนีตะวันตกมีอาชนิวเคลียร์แล้วโจนตี้เยอรมันนีตะวันออก รุสเซียจะทำอย่างไรเมื่อต้องเผชิญกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจจะทดสอบแผนอย่างสามัคคีทางานนิวเคลียร์ที่อาจเป็นไปได้ ทำให้รุสเซียต้องไตร่ตรองอย่างหนักกว่า แม้จะชนะสงครามประเททนน์ แต่ระบบคอมพิวเตอร์ของอยู่รอดหรือไม่เป็นข้อควรคิด อีกประการหนึ่ง ถ้ามีการโจมตีมอสโกด้วยอาชนิวเคลียร์ รุสเซียจะแก้เกมด้วยวิธีใด ปัญหาเยอรมันนีและปัญหานิวเคลียร์จึงเป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกันมาก รุสเซียตระหนักดีว่า แม้โลกเสรีจะมีอาชนิวเคลียร์ก็คงจะไม่ใช่วันเดียวแต่จะถูกบัญสูดขึ้น ในโลกแห่งความแตกแยกเช่นนี้ การลดกำลังรบจึงดูจะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติมีได้ แต่เป็นประโยชน์แก่รุสเซียในการโฆษณาชวนเชื่อ รุสเซียเชื่อมั่นว่าตนมีจิตประสาทที่แข็งแกร่งกว่าโลกเสรีมาก การแข่งขันกันด้วยอาชนิวเคลียร์จะเป็นประโยชน์แก่รุสเซีย แม้ว่ารุสเซียจะมีอาชนิวเคลียร์น้อยกว่าแต่ไม่ถือเป็นประเด็นสำคัญในการแข่งขัน เช่นนั้น วอชิงตันเองเป็นฝ่ายวิตกมาก และได้มีการพิจารณาที่จะสร้างระบบป้องกันการโจมตีด้วยอาชนิวเคลียร์ เป็นเหตุให้รุสเซียยิ่งเชื่อมั่นว่า โลกเสรีก้าวส่วนรวมนิวเคลียร์จนขึ้นสมองแต่ในขณะเดียวกัน รุสเซียก็มีความหวาดวิตกมาก เมื่อเห็นว่าการแพร่กระจายอาชนิวเคลียร์เป็นจริง รุสเซียจึงสนใจที่จะให้มีการลดกำลังรบ และการห้ามมีกลยุทธ์นิวเคลียร์ แม้จะถึงการทำลายอาชนิวเคลียร์ที่มีอยู่เสีย การงดทดลองเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งที่คาดได้ว่าจะมีผลน้อย แม้รุสเซียเคยเสนอในปี 1958 ให้มีการพักการทดลองในชั้นบรรยากาศ แต่ใน ค.ศ. 1961 เหตุผลทางการเมืองและเทคนิคกระตุ้นให้รุสเซียเป็นฝ่ายทดลองในชั้นบรรยากาศอีก อีกทั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบว่า จะสามารถป้องกันจินและเยอรมันนีตะวันตกมีให้มีอาชนิวเคลียร์ได้หรือไม่ด้วย

ด้วยความที่ไม่สามารถจะหาข้อมูลที่เรื่องเยอรมันนีและวิตกเรื่องจินพัฒนาอาชนิวเคลียร์ทำให้รุสเซียดันร้นทางานทางอื่น เหลืออันใดจะคือ คิวนา

4. วิกฤติการณ์คิวนา : ยกที่สอง

คนละผู้นำรุสเซียได้ไคร่คิร์ราเญลีนีกีติดตั้งขึ้นเป็นอาชนิวเคลียร์ในคิวนาด้วยความคิดที่ว่า โดยวิธีนี้จะสามารถขัดความไม่แน่ใจตัดสินใจไม่ได้ของรุสเซียในเรื่องการต่างประเทศ เมื่อติดตั้งขึ้นเป็นอาชนิวเคลียร์ได้ในคิวนา การที่จะถอนขึ้นมาออกต้องมีเงื่อนไขซึ่งรุสเซียจะเป็นผู้กำหนด เงื่อนไขนั้นคือ เรื่องการทำสนธิสัญญาสันติภาพกับเยอรมันนีและประเด็นอื่น ๆ ในวงการเมืองโลก เรื่องคิวนาจะเป็นหมายต่อรองสำหรับการดังกล่าว

การติดตั้งขึ้นเป็นอาชนิวเคลียร์ในคิวนาอย่างมั่นคงเกิดผลทางการเมือง และผลทางจิตวิทยา เพราะคิวนาอยู่ห่างจากชายฝั่งสหรัฐอเมริกาเพียง 90 ไมล์ จึงนับว่าเป็นอันตรายต่อความ

มั่นคงของสหรัฐอเมริกามาก รุสเซียถือว่า การติดตั้งปืนใหญ่ใกล้สหรัฐอเมริกาเป็นการเสริมสร้างเกียรติภูมิของรุสเซียและโลกคอมมิวนิสต์มาก ปืนใหญ่นิวเคลียร์ในคิวบาจะเป็นเครื่องป้องปารามนิวไฮสหรัฐอเมริกามีเจตนาเร้ายามาฯยายอำนาจอิทธิพลในโลกที่ sama

ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความเชื่อมั่นของรุสเซียในด้านหนึ่งว่า รัฐบาลและประชาชนอเมริกาเป็นผู้ที่ไฟสันติ บทบาทรุสเซียเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อแสดงให้ชาวอเมริกาได้เห็นภัยตราชของเกณฑ์รัฐบาลของตนกำลังเล่น และเสียงปวงชนจะสามารถทำให้ทางตันในนโยบายเยอรมันสืบสุดลงด้วย กลยุทธ์ใช้นั่นจักทำให้สมประสงค์ในสิ่งที่สถาลินทำมีได้มาก่อน คือ การทำสนธิสัญญาสันติภาพกับเยอรมันและการจัดสหรัฐอเมริกาออกจากไต้หวัน เพื่อประโยชน์ของจีนเอง วิกฤติการณ์คิวบาจะแสดงทั้งอำนาจและพลังอันแข็งแกร่งของรุสเซีย และจะสามารถสร้างบรรยากาศที่ไม่มีรัฐคอมมิวนิสต์ได้จะหาญกล้าทักท้วงกลยุทธ์ของรุสเซียได้ รุสเซียจะเป็นฝ่ายตั้งข้อเสนอให้มีการลงนามในสนธิสัญญากับเยอรมัน ห้ามเยอรมันตะวันตกมีอาวุธนิวเคลียร์โดยเด็ดขาด และกำหนดเขตปลดอาบดินิวเคลียร์ในยุโรปกลาง และเอเชียตะวันออกไกล ข้อเสนอสุดท้ายนี้เป็นจุดอ่อน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะกำหนด เช่นนั้น จีนจะไม่ยินยอมให้คำมั่นเดิมพัฒนานิวเคลียร์แม้จะมีเขตปลดอาบดินิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกไกล วิกฤติการณ์คิวบาเป็นคุณแก่จีน เพราะเงื่อนไขหนึ่งของการถอนปืนใหญ่ออกจากคิวบาก็คือ สหรัฐอเมริกาต้องถอนตัวออกจากภาระคุ้มครองไต้หวัน เงื่อนไขนี้ย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจจีน และอาจทำให้จีนเลื่อนการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ออกไปได้

ความคิดที่จะสร้างวิกฤติการณ์นี้ขึ้นก็พร่องประการหนึ่งคือ การทุติรุสเซียไม่เต็มใจที่จะเผยแพร่อ่อนและการลังเลไม่ตัดสินใจให้แน่แน่ของรุสเซียเอง การต่อรองกับโลกเสรีจะมีน้ำหนักลดลง ถ้าข่าวความแตกแยกกับจีนแพร่หลายออกไป ที่นั่นว่าญี่ปุ่นที่สุดอึกประการหนึ่งคือ การติดตั้งปืนใหญ่นิวเคลียร์ในระยะเวลาที่ยังไม่สมควรให้โลกคอมมิวนิสต์รับทราบ ด้วยเกรงจะเกิดการร่วมใจห้ามออกไป แต่ความยุ่งยากภายภาคหน้ายังมาจากการที่รุสเซียประเมินนโยบายและทำที่สหรัฐอเมริกาผิดพลาด รุสเซียหมั่นว่าเก็นเนดียังอ่อนประสาการณ์ในการเมืองโลกและย่อมจะไม่กล้ากระทำการใดรุนแรงในระยะที่ใกล้ๆดูเลือกตั้งผู้สมนาคัญ ในระยะนั้น ว่าซึ่งตั้งมีความคาดหมายไปที่เบอร์ลินตะวันตก และเก็นเนดีมีอำนาจที่จะเรียกเกณฑ์ทหารกองหนุนได้ ในการณ์ที่คิวบาจะกลับกล้ายเป็นรัฐที่มีระบบอนแพดจการเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า รุสเซียมีทันเห็นความสำคัญในข้อเท็จจริงนี้

วิกฤติการณ์คิวบาระมิ่นด้วยการที่ครุสเซฟเกิดคิดที่ "...จะติดตั้งปืนใหญ่หัวรับนิวเคลียร์ในคิวบาก็ตามไม่ให้สหรัฐอเมริกากันพบ จนเกินกาลที่จะจัดการอะไรได้แล้ว"⁸

⁸ Khrushchev, Khrushchev Remembers, pp. 493-94

ในวันที่ 14 ตุลาคม ก.ศ. 1962 สมาร์ชอเมริกาส่งเครื่องบิน ยู-2 (B-2) ไปสู่ผ่านฟ้าคิวบาและพบว่าได้มีการติดตั้งปีปนาวุธนิวเคลียร์ ในวันที่ 18 ตุลาคม เกนเนดี้จึงเรียกนายโกรಮิโกเข้าพบ โกรಮิโก ซึ่งมาประชุมองค์การสหประชาชาติและกำลังจะเดินทางกลับรัสเซีย มีได้แจ้งความเป็นจริงของจุดประสงค์รุสเซียที่จะขนส่งอุปกรณ์มาคิวบานาเพื่อติดตั้งปีปนาวุธ โกรಮิโกได้แจ้งเกนเนดี้ว่า เรื่องเยอรมันนีและเบอร์ลินต้องบุตติ่งก่อนกำหนดวันเดือกตั้งประธานาธิบดีที่จะถึงในวันที่ 6 พฤศจิกายน มิฉะนั้น รัสเซียจะต้องลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับเยอรมันนีตะวันออก ถ้าปีปนาวุธเบอร์ลินยุติได้ ย่อมไม่มีปีปนาวุธอื่นได้อีกยกเว้นการลดกำลังชน โกรಮิโกเสนอให้เกนเนดี้พนักงานรุสเซฟ ส่วนเรื่องคิวบานั้น โกรಮิโกยืนยันว่า กิจกรรมรุสเซียในคิวบานมีได้เกี่ยวข้องกับเจตนาภัยที่จะก้าวรุกรานสมาร์ชอเมริกาแต่อย่างใด

ในวันที่ 22 ตุลาคม ประธานาธิบดีเกนเนดี้ได้ประกาศทางวิทยุโทรทัศน์ว่า การที่คิวบากำจัดตีสหาร์ชอเมริกานั้นเท่ากับเป็นการโจมตีโดยรุสเซีย และสมาร์ชอเมริกาจะตอบโต้อีกอย่างสาสม เป็นการระบุชัดว่า ถ้าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น รุสเซียจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ผู้เดียว สมาร์ชอเมริกาได้ประกาศปิดล้อมคิวบานทางทะเล เป็นการกักบริเวณ เพื่อยับยั่งมิให้รุสเซียขนส่งอุปกรณ์มาคิวบาน และรุสเซียจะต้องถอนปีปนาวุธนิวเคลียร์ออกจากประเทศ มิฉะนั้นสมาร์ชอเมริกาจะดำเนินมาตรการตามลำดับคือ รุกราน โจมตีทางอากาศหรือทั่งสองมาตรการ การประกาศทางโทรทัศน์ครั้นนั้นเป็นการประกาศการเผชิญหน้าอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในโลกสมัยนิวเคลียร์ แม้ว่าโดยความเป็นจริงแล้ว กำลังแสนยานุภาพของสมาร์ชอเมริกาจะเหนือกว่ารุสเซีย แต่สมาร์ชอเมริกาดูเหมือนจะไม่มีเจตนาภัยที่จะใช้ความเหนือกว่านั้น ต่อรุสเซีย เมื่อเห็นสมาร์ชอเมริกาแสดงความเจอกันรุนแรง เรื่องต้องเป็นฝ่ายถอย แต่จะถอยอย่างไรโดยไม่เป็นการเสียศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ ทางการของรุสเซียเต็มไปด้วยความตื่นตระหนก ขับตันชนป้ายไม่ถูก แต่ไม่ถึงขนาดเสียสติเสียที่เดียว ดังจะเห็นได้ว่า ได้มีการแจ้งแก่ฝ่ายสมาร์ชอเมริกาว่าไม่อาจจะถอนอาวุธเทคโนโลยี (Technical weapons) ออกจากคิวบานได้ เพราะมีความสำคัญต่อการป้องกันประเทศคิวบาน ในขณะเดียวกัน รัฐมนตรีว่าการมหาดไทยได้สั่งเตรียมพร้อมปีปนาวุธ กองทัพอากาศและกองทัพเรือพิฆาต ตลอดจนห้ามกำลังพลลาพัก อีกทั้งสั่งให้กองทัพของกองติดตั้งปีปนาวุธรอเตรียมพร้อมด้วย การตอบโต้นี้แสดงว่า รุสเซียมิได้สัญต่อมาตรการปิดล้อมคิวบาน รุสเซียยังคงโฆษณาชวนเชื่อถ่ายทอดรายของคิวบานจากการที่สมาร์ชอเมริการุกรานคิวบาน นายอู แทน (P.Thant) เลขาธิการขององค์การสหประชาชาติได้แนะนำให้เลื่อนการปิดล้อมคิวบานในขณะที่รุสเซียหยุดการขนส่งอุปกรณ์มาให้คิวบานทางเรือ

เมื่อได้แสดงการรักษาหน้าพอกการแล้ว รุสเซียจึงคิดที่จะยุติวิกฤติการณ์ รุสเซฟได้มีจดหมายถึงเกนเนดี้ในวันที่ 23 ตุลาคม ซึ่งได้ระบุความหวังของรุสเซียที่จะเกลี้ยกล่อม

สหรัฐอเมริกาให้เห็นชอบกับสถานะเดิมของคิวบา แต่เมื่อสหรัฐอเมริกายังคงยึดกรุงจุดยืนของตน ในวันที่ 25 ตุลาคม รัสเซียจึงต้องยอมอ่อนข้อให้แก่สหรัฐอเมริกา ถึงกรุงนั้น ในมอสโก ทางก็มีความคิดที่จะปิดล้อมเบอร์ลินและเรียกร้องให้มีการประชุมสุดยอด แต่ความคิดนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ ดังนั้น ในวันที่ 26 ตุลาคม กรุสเซฟจึงต้องมีจดหมายถึงเคนเนดีโดยตั้งข้อเสนอว่า รัสเซียส่งเรือมาคิวบาก็อย่างได้ขึ้นส่งบรรพาธุ์มาให้แก่คิวบา และรัสเซียขอให้สหรัฐอเมริกาให้คำมั่นว่า สหรัฐอเมริกาจะไม่รุกรานคิวบา และจะไม่สนับสนุนการใช้กำลังความรุนแรงในรูปแบบใดทั้งสิ้น ถ้าสหรัฐอเมริกาให้คำมั่นแล้วรัสเซีย รัสเซียจะไม่เห็นเป็นการจำเป็นแต่อย่างใด ที่จะต้องมีผู้อำนวยการทางทหารในคิวบา สหรัฐอเมริกายอมรับข้อเสนอของรัสเซีย วิกฤติ-การณ์คิวบาก็ยุติลงท่ามกลางความโล่งใจของชาวโลก และความไม่平靜ของจีนที่มีต่อรัสเซีย แต่รัสเซียก็ยังไม่ยอมเลิกภาระโดยง่าย วันต่อมากรุสเซฟมีจดหมายถึงเคนเนดีอีก จดหมายนั้นได้กล่าวว่า สหรัฐอเมริกาอาจก่อการฉลองฐานทัพที่ปนาวนุชออกจากตุรกี ในวันที่ 28 ตุลาคม หนังสือพิมพ์ ปราสาด (Pravda) ได้พิมพ์เผยแพร่ภาพฐานทัพที่ปนาวนุชสหรัฐอเมริกา ทั่วโลก โดยเฉพาะฐานทัพในอิตาลีและตุรกี ซึ่งเป็นอันตรายต่อกำลังกองของรัสเซีย เช่นเดียวกันกับที่สหรัฐอเมริการู้สึกไม่มั่นคงที่จะให้คิวบามีฐานทัพที่ปนาวนุชของรัสเซีย

สิ่งที่ควรพิจารณาคือ วิกฤติการณ์คิวบานั้น รัสเซียได้ก่อขึ้นโดยคิวบາเห็นชอบด้วยหรือไม่ ในเดือนธันวาคม ก.ศ. 1962 กรุสเซฟได้รายงานแก่สภาโซเวียตสูงสุดว่า ได้มีการติดตั้งขีปนาวนุชในคิวบากลายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่รัสเซียแล้ว ตามคำร้องขอของกาสโตร เพื่อปักป้องคิวบากับการรุกราน แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ตามหลักฐานปรากฏว่า คิวบามิได้ร้องขอแต่อย่างใด⁹ กรุสเซฟได้ลำดับเหตุการณ์ว่า ในวันที่ 27 ตุลาคม รัสเซียได้รับข่าวกรองว่า ถ้าไม่มีการตกลงยุติวิกฤติการณ์ภายใน 2-3 วัน สหรัฐอเมริกาจะโจมตีคิวบາ เมื่อสหรัฐอเมริกาให้คำมั่นว่า จะไม่มีการรุกรานคิวบາ ย่อมไม่มีเหตุผลอันใดที่รัสเซียจะมีขีปนาวนุชในคิวบาก็ต่อไป กรุสเซฟได้สรุปสุนทรพจน์ต่อสภาว่า รัสเซียอาจจะอยู่รอดแม้ว่าจะเกิดสหกรณ์นิวเคลียร์ขึ้น แต่ผู้คนนับเป็นสิบ ๆ ล้านจะต้องเสียชีวิต รัสเซียจึงควรหาหนทางที่ดีกว่า เหตุการณ์ที่บ่อก่อให้เกิดเหตุการณ์นี้ สุนทรพจน์ของกรุสเซฟจะท่อนว่า พระคุณมีนานีสต์รัสเซียยังคงดำเนินนโยบายประมาณสตาลิน แต่ว่าก็ยอมรับในคุณงามความดีในอดีตของสตาลิน ฐานะของกรุสเซฟจึงนับว่าคลอนแคลนมาก

เมื่อพิจารณาผลกระบวนการของวิกฤติการณ์คิวบาก็แล้ว จะเห็นได้ว่า วิกฤติการณ์คิวบາ เป็นเครื่องแสดงความล้มเหลวครั้งยิ่งใหญ่ของการกำหนดนโยบายของรัสเซียนับแต่สงคราม

⁹Nogee, p. 122.

โอลัครั่งที่ 2 และจักรนิพลดกว้างไกลในระยะเวลาหนาน¹⁰ ประการแรก วิกฤติการณ์คิวบากลังความล้มเหลวของรุสเซียที่พยายามจะควบคุมการต่างประเทศของรัฐคอมมิวนิสต์ผู้ยังไหญ์แม้จะถือว่าเป็นการประนีประนอมอย่างขอบด้วยเหตุผลเพื่อยุติวิกฤติการณ์¹¹ กรุสเซฟก็ถือว่า วิกฤติการณ์คิวบากลับเป็นความหายใจความเสียหายอย่างใหญ่หลวงที่กรุสเซฟไม่สามารถจะผลักฟันกินฐานะตนได้อีกเลยนับแต่นั้นมา วิกฤติการณ์คิวบากลับเป็นตัวอย่างของการวางแผนที่ขาดสติที่จะยับยั้งชั่งใจของกรุสเซฟ ("hare-brained schemes")¹² อีกทั้งเป็นการก่อสถานการณ์ร้ายแรงโดยมิได้ปรึกษาหารือหรือแจ้งให้โลกคอมมิวนิสต์ได้รับทราบ ผู้นำรัฐบริวารได้แต่ผลัดกันไปเยือน ปลอนใจกรุสเซฟ จันเงอได้ให้การสนับสนุน แต่เมื่อวิกฤติการณ์ยุติลงโดยรุสเซียเป็นฝ่ายถอย จันรู้สึกหมายหยันและ "สะใจ" ที่รุสเซียตกอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก จันเริ่มประณามรุสเซียว่ายอมผ่อนปรนต่อสหรัฐอเมริกาโดยไม่จำเป็น นโยบายผ่อนปรนเช่นนี้เหมือนเมื่อครั้งมหาอำนาจตะวันตกยอมผ่อนปรน (Appeasement) แก่เอิตเลอร์ ณ ที่ประชุมมิวนิก (Munich) ฝ่ายรุสเซียมิได้รอชาติจะประณามจันว่ามีเจตนาครอบครองความหายใจจากการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกากับรุสเซีย รุสเซียตราหน้าจันว่าบ้าคลั่งส่งความโลภที่่โอลกเองภายหลังก็มีความเห็นพ้องต้องกันกับรุสเซีย

ความหวังได ๆ ที่รุสเซียจะยับยั้งจันมิให้มีอาชุนนิวเคลียร์และให้มีสันซิสัญญาสันติภาพกับเยอรมันล้วนต้องสถาปนาไป จันได้วิพากษ์วิจารณ์รุสเซียว่า :

"ก่อนที่สหภาพโซเวียตส่งอาชุนนิวเคลียร์ไปคิวบานั้น ไม่มีวิกฤติการณ์ใดดำรงอยู่ที่เกิดจากการที่สหรัฐอเมริกาใช้อาชุนนิวเคลียร์ในทะเลแคริบเบียน (Caribbean) และเกิดจากการที่สหกรณ์นิวเคลียร์อุบัติขึ้น ถ้าจะสมควรกล่าวว่า วิกฤติการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นเป็นผลมาจากการหนันพลันแล่นของผู้นำรุสเซียเอง"¹³

ระหว่างที่เกิดวิกฤติการณ์คิวบานั้น จันเงอได้ก่อวิกฤติการณ์ขึ้นโดยทำสังคมกับอินเดียในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1962 สังคมนั้นความเกี่ยวข้องถึงรุสเซียอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เพราะอินเดียเป็นผู้นำโลกที่มิได้ฝึกไฟฟ้ายได้ที่รุสเซียเพียงสร้างความนิยม และรุสเซียเองก็ได้ผูกมิตรกับอินเดียมาตลอดและเสริมสร้างกำลังแสนขานุภาพให้แก่อินเดียมากจนจันไม่พอใจแล้วว่าเป็นการสร้างอินเดียขึ้นมาแบ่งกับจันในแอเชีย เมื่อเกิดสังคมขึ้นในจังหวะที่ยังมีวิกฤติการณ์คิวบากับรุสเซียย้อมต้องรู้สึกสับสนพะวะพะวงกับศึกหลายด้าน และย้อมไม่พอใจที่จันกระทำการซ้ำเติมโดยมิได้หารือรุสเซียก่อนแต่อย่างใด ในระหว่างวิกฤติการณ์

¹⁰Ulam, p. 675.

¹¹Dutt, p. 135.

¹²Ulam, p. 675.

¹³Ibid., p. 69.

คิวบ้า รุสเซียจึงประกาศเป็นกลาง และแนะนำให้อินเดียยอมรับเงื่อนไขของจีนในการหยุดยิง แต่สิ่งที่ไม่ความองข้ามกือ ความเสียหน้าที่รุสเซียยื่อมรู้สึกได้ เนื่องจากรุสเซียได้ทุ่มให้ความช่วยเหลือมหาศาลแก่อินเดีย แต่แล้วความเชื่อแต่เดิมว่าอินเดียเป็นมหาอำนาจต้องพังทลายลง เมื่ออินเดียพ่ายแพ้เงินอย่างรวดเร็วไม่ถึงเดือน รุสเซียทิวความวิตกยิ่งขึ้นด้วยประจักษ์ แก่ใจว่า จีนได้เติบใหญ่อย่างน่ากลัวอันตรายยิ่ง รุสเซียจะปิดล้อมจีนอย่างไรให้อยู่ในกรอบของโลกคอมมิวนิสต์ และถ้าจะขับจีนออกจากโลกคอมมิวนิสต์ รุสเซียจะใช้เหตุผลใดและวิธีใด บัดนี้ปัญหาจีนคือปัญหาใหญ่หลวงสำหรับรุสเซียแล้ว เพราะจีนกลายเป็นมหันตภัย คุกคามความมั่นคงของรุสเซียทางพรมแดนตะวันออก อีกประการหนึ่ง จีนได้ทำลายอำนาจผู้นำรุสเซียในโลกคอมมิวนิสต์ เอกภาพของโลกคอมมิวนิสต์สั่นคลอนเป็นอย่างยิ่งด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าว ความแตกแยกระหว่างรุสเซียกับจีนได้ทำให้โครงสร้างของความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ต้องเปลี่ยนแปลงและมีผลให้ใหญ่หลวงต่อการต่างประเทศของรุสเซีย¹⁴ ซึ่งต้องดำเนินไปด้วยความระมัดระวัง เพราะมีจีนอยู่ข้างฝ่าย รุสเซียจึงขาดความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

นอกจากจีนแล้ว รุสเซียยังต้องหนักใจกับบทบาทของยูโกสลาเวียในโลกคอมมิวนิสต์ด้วย เพราะยูโกสลาเวียปกครองประเทศเป็นอิสระจากฉายาอำนาจของรุสเซีย โปแลนด์เริ่มเจริญรอยที่จะเป็นอิสระในการพัฒนาประเทศภายในกรอบของการควบคุมของรุสเซีย จีนเองก็ได้แสดงให้โลกคอมมิวนิสต์เห็นความเชื่อใหม่ว่า ลัทธินิยมชนชั้นกรรมมาชีพสากล (Proletarian Internationalism) นั้นต้องเปิดทางให้แก่ความเป็นจริงที่ว่า แม้เป็นคอมมิวนิสต์ ก็สามารถเป็นปฏิปักษ์ต่อกันได้¹⁵ ในปลายทศวรรษที่ 1960 ความขัดแย้งระหว่างจีนกับรุสเซียได้กล้ายเป็นปัจจัยกลางในการเมืองระหว่างประเทศ การศึกษาการต่างประเทศของรุสเซียในทศวรรษที่ 1960 จึงต้องพิจารณาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับจีนประกอบด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรุสเซีย

ไม่มีใครเคยคาดคิดกันมาก่อนว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรุสเซียซึ่งต่างกันชั้นชั้น ว่า เป็นความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นลึกซึ้งชั่วนิจนิรันดรนั้น จะมาถึงจุดสุดลงโดยรวดเร็ว และฉับพลันในปี ก.ศ. 1963 เช่นนั้น ต่างฝ่ายต่างประณามอีกฝ่ายว่าเป็นผู้ทำลายความสัมพันธ์ต่างโซนยุทธาชานเชื้อชาติ ให้บรรดาประเทศใหญ่ทั้งในและนอกโลกคอมมิวนิสต์ให้สนับ-

¹⁴ Nogee, p.208.

¹⁵ Ibid.

สนธุนฝ่ายตนและเป็นปฏิปักษ์ต่ออีกฝ่าย ต่างฝ่ายต่างพยายามทุกวิถีทางที่จะแสดงให้ทั้งชาวโลกและชาวคอมมิวนิสต์ทั้งหลายเห็นว่า ฝ่ายตนเป็นฝ่ายมีสังคมโดยเปิดเผยสัมพันธภาพระหว่างกันแต่อดีตให้เป็นที่ปราบภัย หลักฐานเอกสารการติดต่อกันในทุกรูปแบบทุกลักษณะที่มีต่อกันได้ถูกตัดพิมพ์เปิดเผยออกมานานแล้วต่างฝ่ายต่างก็กล่าวหาว่าอีกฝ่าย “สาวไส้ให้กัน” และเป็นฝ่ายบ่อนทำลายความสามัคคีของโลกคอมมิวนิสต์

ความแตกแยกกันอย่างรุนแรงนี้เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญมากในการเมืองโลก ที่สะท้อนผลของมันไปทั่วโลกมากที่สุด¹⁶ อีกทั้งเอื้ออำนวยยังผลประโยชน์นั้นต์แก่ฝ่ายตรงกันข้ามคือ ฝ่ายโลกเสรี ได้มีการตั้งตัวเรียนรู้วิเคราะห์วิจัยความแตกต่างและคาดคะเนรูปแบบของความสัมพันธ์ในอนาคตระหว่างสองมหาอำนาจในโลกคอมมิวนิสต์ไปต่างๆ นานา การเปิดเผยหลักฐานระหว่างกันต่อชาวโลกได้ชัดความพิศวงสงสัยของชาวโลกซึ่งเคยมีต่อจีนและรัสเซียได้โดยสิ้นเชิง ได้มีนักวิชาการมากหลายศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ตั้งข้อสมมุติฐานโดยใช้หลักฐานที่จีนและรัสเซียได้ตัดพิมพ์เปิดเผยนี้เป็นหลัก แล้วจึงได้สรุปประเด็นอีกมากหลายแตกต่างกันไปว่า โดยเนื้อแท้แล้ว สัมพันธภาพของสองคอมมิวนิสต์นั้นมีลักษณะอย่างไร เหตุใดจึงแตกแยกกัน

ภาวะสังคมเย็นชั่งสั่นเนื่องมาจากการณ์ที่แตกต่างกัน ยอมทำให้อุดมการณ์ดูเด่นชัดมีความหมายพลิกประวัติศาสตร์ จึงเป็นการยกยิ่งสำหรับชาวโลกในทศวรรษที่ 1960 ที่จะเห็นว่า รัสเซียและจีนชั่งเป็นมหาอำนาจร่วมอุดมการณ์จะเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่เมื่อถึงปี 1970 เป็นต้นมา ทั่วโลกได้ทราบข้อดีถึงความเป็นปฏิปักษ์นั้นอย่างแท้จริง และได้มีการวิเคราะห์วิจารณ์กันมากกว่า น่าจะมีสาเหตุใดบ้างที่จะทำให้ทั้งสองมหาอำนาจร่วมอุดมการณ์กล้ายเป็นอริราชศัตรูต่อกัน ทั้งนี้ การศึกษาสาเหตุย่อมต้องอาศัยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศคอมมิวนิสต์เป็นหลักสำคัญ รัสเซียมีความสัมพันธ์กับบรรจุคอมมิวนิสต์อย่างไร และโดยประวัติศาสตร์แล้ว ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ในลักษณะใด แต่สิ่งที่ควรคำนึงคือ การที่ความแตกแยกนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และย่อมถูกลิขิตให้เป็นไปเช่นนั้นด้วยอนุภาพแห่งโครงสร้างการเมืองระหว่างประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงผ่านมาตั้งแต่ ก.ศ. 1953¹⁷ และเพรະมีความจริงบางประการที่จะต้องวิเคราะห์คือ การที่รัสเซียพัฒนาล่วงหน้าจีนถึงช่วง 1-2 ชั่วอายุคน และจีนมีประชากรมากกว่ารัสเซียหลายเท่า

¹⁶ Irwin Isenburg (ed.), The Russian Chinese Rift, its Impact on World Affairs, The Reference Shelf, Vol. 38, No. 2 NY. : The H.W. Wilson Company. 1966), p. 3.

¹⁷ Nogee, p. 208.

พัฒนาการแห่งความสัมพันธ์

โดยลักษณะที่ตั้งเป็นประเทศเพื่อนบ้านมีพรมแดนทางเหนือและตะวันตกประชิดกัน ทั้งสองประเทศมีขนาดพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาล ประชากรหนาแน่น และอุดมด้วยแร่ธาตุทรัพยากร แต่โดยประวัติศาสตร์แล้ว ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแท้จริงในปลายศตวรรษที่ 17 ในลักษณะของกรณีพิพาทชายแดน ทั้งนี้ สัมเน่องมาจากการที่ในรัชสมัย沙皇ปีเตอร์มหาราช (Tsar Peter The Great, ค.ศ. 1689–1725) รัสเซียได้ขยายนิดเดนของตนในเอเชียไปจนมหาสมุทรแปซิฟิก แต่ภูมิภาคอันหนาวเย็นทำให้ภูมิภาคไซบีเรีย (Siberia) ไม่เหมาะสมที่จะตั้งเมืองท่า ดินแดนที่รัสเซียหมายตาจึงได้แก่ดินแดนจีนภาคเหนือ คือ ลุ่มน้ำอาmur (Amur) และแม่น้ำอูซูรี (Ussuri) ซึ่งอุดมไปด้วยแร่ธาตุทรัพยากร และที่ดินเหมาะสมแก่การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์มาก ดินแดนนอกเหนือจากนี้ที่รัสเซียหมายตาก็ คือ ซินเกียง (Sinkiang) แมนจูเรีย (Manchuria) และมองโกเลียนอก ดินแดนนี้เป็นเหตุก่อเกิดกรณีพิพาท เป็นส่วนรวมกับจีนมาตั้งแต่ ค.ศ. 1685 สนธิสัญญาหารายฉบับในศตวรรษที่ 19 ล้วนกำหนด การตัดดินแดนห่างดังกล่าวให้แก่รัสเซีย ความสัมพันธ์โดยมีเหตุรุวานด้วยเรื่อง ดินแดนเช่นนี้ ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ไม่ร่านรื่นต่อกัน¹⁸

นอกจากนั้น เมื่อจีนเปิดประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1939 เป็นต้นมา รัสเซียได้ร่วมการ บันthonเอกสารอำนวยอิฐปูトイและบูรณาภิพทางดินแดนของจีน โดยอาศัยเชิงการทูตที่ได้ เปรียบเหมือนจีน¹⁹ เมื่อจีนปฏิริบุรุษและมีระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐในปี 1912 และ การเมืองไร้เสรีภาพตามลำดับจนถึง ค.ศ. 1927 รัสเซียได้ช่วยเหลือพระราชาตินิยมในการ พัฒนาประเทศ และได้ช่วยจัดตั้งและครอบงำพระจันทร์กุ้มมิวนิสต์ (ดังที่ได้บรรยายมาแล้ว) แต่ความช่วยเหลือที่รัสเซียให้แก่จันทร์กุ้มมิวนิสต์นั้นเที่ยบไม่ได้กับความช่วยเหลือที่รัสเซีย ให้แก่พระราชาตินิยม

รัสเซียได้ครอบงำพระจันทร์กุ้มมิวนิสต์ให้ดำเนินนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์ของรัสเซียมานถึงปี ค.ศ. 1933 พระจันทร์กุ้มมิวนิสต์จึงเป็นอิสระในการดำเนินนโยบาย ของตน เมื่อรัสเซียทุ่มเทให้ความช่วยเหลือแก่พระราชาตินิยมในการต่อสู้กับญี่ปุ่น พระจันทร์ กุ้มมิวนิสต์มีได้มีบทบาทอยู่ได้อันติดของรัสเซียแต่อย่างใด แม้เมื่อจีนเป็นรัฐกุ้มมิวนิสต์แล้ว การตัดสินใจจะดำเนินนโยบายล้วนเป็นดุลพินิจของจีนเอง แม้แต่การตัดสินใจผูก

¹⁸ ดูรายละเอียดใน จันทร์กุ้ย ภกอธิคม, ประวัติศาสตร์การทูตสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2522).

¹⁹ John K. Fairbank, et al., East Asia : The Modern Transformation (6th ed., Boston : Houghton Mifflin Company, 1967), pp. 6-9.

มิตรกับรัสเซียใน ก.ศ. 1950 แต่เมื่อได้ผู้กุมมิตรแล้ว ความสัมพันธ์ต่อ กันได้เปลี่ยนแปลงไป

ในชั้นต้น สัมพันธภาพไม่เสมอภาคกัน จึงยอมรับตนเป็นรัฐที่ด้อยอำนาจ (Junior Partner) ของรัสเซียและยอมรับความเป็นเจ้าลัทธิและผู้นำของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์โดยดุษฎีภาพ เพื่อแลกกับความคุ้มครองและความช่วยเหลือจากรัสเซีย สัมพันธภาพของสองชาติได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ต่างฝ่ายต่างแสดงที่ท่าอึกฝ่ายเป็นมหามิตรของตน ถึงกระนั้นถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้ง ก็จะเห็นได้ว่า แม้จีนจะต้องการรัสเซียเป็นพันธมิตรก็จริง แต่จีนไม่เคยแสดงที่ท่ายอมตกลเป็นเบี้ยล่างของรัสเซียดังที่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออกแสดงต่อรัสเซีย รัสเซียเองก็ไม่กล้าพอที่จะกดจีนให้อบูญในฐานะเสมือนเป็นบริวารในแวดวงอำนาจของตน จีนจึงมีฐานะเป็นชาติอ่อนอาวุโสกว่าแต่เมื่อความเสมอภาคกับรัสเซียอยู่ในที่ แม้ว่าจีนจะยกย่องรัสเซียเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ แต่ไม่ได้หมายความว่าจีนจะขยันยอมเป็นเพียงผู้น้อยอยู่รับโอกาสและคำสั่งของรัสเซีย จีนต้องการให้รัสเซียดำเนินนโยบายทุกประการที่เกี่ยวกับการต่างประเทศ ระหว่างโลกคอมมิวนิสต์กับโลกเสรี โดยให้จีนรับรู้และปรึกษาหารือร่วมกัน

ในฐานที่เป็นมหาพันธมิตรของจีน รัสเซียได้กอบโภคผลประโยชน์จากจีนมากมาย ตามสนธิสัญญาปี 1950 ทึ้งยังผลักดันให้จีนเข้าสู่สังคมการเกษตรเพื่อแลกกับการที่รัสเซียจะทุ่มให้ความช่วยเหลือแก่จีน สัมพันธภาพดำเนินไปด้วยดีแต่เพียงผู้เดียว กายainในจีนเต็มไปด้วยความระแวงแคลงใจในเจตนาณ์ของรัสเซียในสองกรณีใหญ่ ๆ คือ การรับจีนเป็นสมาชิกของค์การสหประชาติ และการใช้กำลังพิชิตใต้หวน วันเวลาผ่านไปโดยรัสเซียมิได้รณรงค์ทางการทุตเต็มที่เพื่อให้จีนเป็นสมาชิก จีนถือว่ารัสเซียมีเจตนาจำกัดฐานะจีนให้ต่ำต้อยสบบอยู่แบบเท่ารัสเซียมิให้เป็นอิสรรยันหยัดด้วยตนเอง เป็นการจงใจกีดกันให้อบูญโดยเดียว อย่างไรก็ตาม สองความการเกษตรผลักดันจีนให้ยึดรัสเซียมากขึ้น ระยะระหว่าง 1945–53 จึงกล่าวกันว่าเป็นระยะข้าใหม่ปلامันดั่มน้ำผึ้งพระจันทร์เต็มที่ (Concord, Honeymoon Period)²⁰

นอกจากการเข้าสู่สังคมการเกษตร ซึ่งก้าวไปสู่การยุติสังคมใน ก.ศ. 1954 ตามข้อตกลงที่เจนีวาแล้ว จีนเองไม่เคยแสดงที่ท่าส่งสัญญาติกรรมทางการเมืองต่างประเทศของรัสเซียย่างเปิดเผยแต่อย่างใด จนกระทั่งสถาลินถึงแก่กรรมใน ก.ศ. 1953 สัมพันธภาพระหว่างจีนกับรัสเซียจึงค่อย ๆ เปลี่ยนไป

เริ่มตั้งแต่ ภายใน mosโกเง่ ได้เกิดชิงอำนาจกันเป็นใหญ่ และต่อกันหวังให้จีนสนับสนุนฝ่ายตน ต่างฝ่ายต่างสรรเสริญยกย่องจีน ฐานะจีนเปลี่ยนไป จากการเป็นคอมมิวนิสต์ ด้วยอาวุโสมาสู่ฐานะเท่าเทียมกัน และเริ่มมีสิทธิ์มีเสียงในการกำหนดควนิจฉัยนโยบายของ

²⁰ John Gittings, Survey of The Sino-Soviet Dispute, A Commentary and Extracts from the Recent Polemics, 1963-67 (N.Y. : Oxford University Press, 1968), p. 25

โลกคอมมิวนิสต์ ซึ่งเดินรุสเซียเบนมีอำนาจ ยิ่งกว่านั้น หลังจากที่สถาลินถึงแก่กรรมแล้ว ผู้นำคอมมิวนิสต์ในรุนเดียกันนี้ด้อยอาวุโสกว่ามาเชตุ้ง มาเชตุ้งเริ่มได้รับการยกย่องเป็นรัฐบูรุษอาวุโสของโลกคอมมิวนิสต์

ฐานะของจีนได้ก้าวขึ้นมาสู่ความเป็นรัฐส่วนอภิภาก (Equal partner) กับรัสเซีย การต่อสู้แบ่งชิงอำนาจภายในรัสเซีย และการที่มาเชตุ้งเป็นรัฐบูรุษอาวุโสมากในโลกคอมมิวนิสต์ ข้อมทำให้ผู้นำหลายคนของรัสเซียต้องการความสนับสนุนจากจีน ได้มีการเยี่ยมเยียนและลงนามข้อตกลงกันจีน ผู้นำรัสเซียหลายคนต้องการความสนับสนุนจากจีนเพื่อสร้างอำนาจต้นให้มั่นคง ส่วนจีนต้องการรัสเซียเพื่อพัฒนาปักป้อมและพัฒนาชาติตาม ต่างฝ่ายต่างก็เห็นความจำเป็นที่จะผูกมิตรกัน แต่ในขณะเดียวกัน จีนเริ่มดำเนินนโยบายของตนโดยอิสระด้วยการประกาศนโยบายหลักห้าประการเป็นเบื้องต้นมูลฐานของกรอบอยู่ร่วมกันโดยสันติที่อินเดีย ปลายปี 1954 และที่ประชุมเมืองบันดุง รัสเซียเองแม้จะเป็นฝ่ายยอมรับหลักการ แต่เริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องขับตาดูจีนมากขึ้น ทั้งนี้ กรุสเซฟมองกียอมรับว่าข้างอานจีนไม่ออกร เชาได้ไว้ใจเม่าเชตุ้งไว้ว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยแนใจได้ว่า ข้าพเจ้าเข้าใจสิ่งที่เชา [เม่า] ตั้งใจหมายความ ให้รู้” สัมพันธภาพระหว่างกันนั้นไม่มั่นคงและเต็มไปด้วยความหวาดระแวง แคลงใจต่อกันมาก ความขัดแย้งเกื้อหนุนกันจนมาเป็นผลให้เกิดขึ้นในเร็ววัน

ในปี ก.ศ. 1956 ณ ที่ประชุมสภาคองพรรคคอมมิวนิสต์รุสเซียครั้งที่ 20 กรุสเซฟ ประธานาธิบดี ลัทธินิยมตัวบุคคล และได้ประกาศนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ นโยบายเหล่านี้ รัสเซียดำเนินไปโดยมีได้ปรึกษาหารือกันจีนก่อน จีนไม่อาจให้อภัยได้และเริ่มไม่ไว้วางใจในท่าที่และนโยบายของรัสเซีย จีนตั้งข้อสงสัยความเป็นผู้นำของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์ ว่าบังหนะสมมานกันน้อยเพียงใด โดยอยู่ร่วมกันโดยสันติเป็นนโยบายทดสอบไม่รักโลก เสรี ลิดรอนความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์ของสนธิสัญญาพันธมิตรปี 1950 ในชั้นต้น จีนจำต้องแสดงตนเห็นชอบกับรัสเซียไปก่อน เพราะต้องการความช่วยเหลือจากรุสเซีย ต่อมาก็เกิดวิกฤติการณ์ในโปแลนด์และยังการ จีนได้เข้าแทรกแซงเป็นผู้ไกล่เกลี่ย รัสเซียเองก็ต้องการความสนับสนุนจากจีนในการควบคุมรัฐบริวาร ทำให้จีนมีอิทธิพลมากขึ้น รุสเซียต้องซื้อเสียงโดยเพิ่มความช่วยเหลือและช่วยตั้งโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ใน ก.ศ. 1957 รุสเซียต้องชั่งน้ำหนักกับจีนให้เป็นพันธมิตรโดยต้องทุ่มเทความช่วยเหลือ ความเป็นพันธมิตรเช่นนี้แพงเหลือหาดายและเสี่ยงยิ่งนักสำหรับรุสเซีย

ความคาดหมายใจกันนั้นเริ่มทวีขึ้น ประจวบกับจีนในระยะนั้นเริ่มประโคมโครงการกระโดดล้ำหน้า (Great Leap Forward) อวดอ้างว่าจะพัฒนาภาระหน้าล้ำหน้ารุสเซียไปสู่ระบบสังคมนิยม ในเดือนพฤษภาคม ก.ศ. 1958 ณ ที่ประชุมสภาคองพรรค หลัวเชาชี (Liu Shao-chi)

ได้กล่าวสุนทรพจน์สุดดีว่า “การเริ่มต้นอย่างแท้จริงของลัทธิคอมมิวนิสม์”²¹ ทั้งจีนยังสร้างเสริมความเชื่อถูกต้องตามน้ำเสียงที่รัสเซียเคยประณามมาแล้ว ทำให้รัสเซียไม่พอใจเลือกเห็นว่าเจ้าท้าวยานในความเป็นผู้นำในโลกคอมมิวนิสต์ โดยกล้าหาญชาญชัยพอที่จะท้าทายรัสเซียนฐานะที่เป็นเจ้าลัทธิว่าสามารถนำหน้ารัสเซียซึ่งปฏิวัติตั้งแต่ ก.ศ. 1917 ก่อนหน้านี้หลายสิบปีไปสู่ระบบสังคมนิยม ความคาดหมายใจกันนั้นทำให้โลกคอมมิวนิสต์เริ่มแตกร้าว

ทุกอย่างก้าวของรัสเซียไปสู่โลกเสรีย่อมต้องเผชิญการทักทิ้งขัดขวางจากจีน ตั้งแต่ ก.ศ. 1958 การก่อเหตุโรมตีเก่ารอบนอกตัวหัวนเป็นเครื่องพิสูจน์ความเป็นมหาพันธมิตรต่อกัน เป็นที่ประจักษ์ชัดมาก รัสเซียได้พยายามแก้ไขสัมพันธภาพให้ดีขึ้น โดยการเข้มแข็งบ้าง ลงโทษตัดความช่วยเหลือแก่จีนบ้าง และท้ายสุดความผูกพันได้ฯ ที่กระบวนการต่อต้านได้สั่นสุดลงโดยฉบับพลัน สำหรับจีน หนทางของการป้องคงกันได้สั่นสุดลงใน ก.ศ. 1959 เมื่อรัสเซียปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือแก่จีน รวมทั้งการตัดขาดความร่วมมือทางอาชีวะนิวเคลียร์ สำหรับรัสเซีย การที่จีนไม่รับรู้การเจรจาลดอาวุธเป็นการท้าทายความเป็นผู้นำของรัสเซียในโลกคอมมิวนิสต์

ตั้งแต่ ก.ศ. 1960 ความแตกแยกระหว่างรัสเซียกับจีนเป็นที่รับรู้กันโดยเปิดเผย ในโลกคอมมิวนิสต์และในโลกเสรี พร้อมๆ กับการที่รัสเซียประสบความล้มเหลวในการทุตที่ใช้วิธีประชุมสุดยอดระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา (Summit Diplomacy) และในการเจรจาเรื่องเยอรมนีตะวันตก กรุสเซฟเคยาดหวังไว้ว่า ถ้าการทุตดังกล่าวสำเร็จผลจะทำให้จีนยอมรับนับถือรัสเซีย และทำให้รัสเซียควนคุมจีนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการควบคุมนโยบายต่างประเทศของจีน ตลอดจนอาจทำให้ลดความกระตือรือร้นของจีนในการพัฒนาอาชีวะนิวเคลียร์ได้ แต่เมื่อการทุตล้มเหลว ความหวังของรัสเซียก็รินหรือลังด้วย

ตั้งแต่นั้นมา ไม่ว่าจีนจะดำเนินนโยบายก้าว舞ต่อตัวหัวหนืออินเดีย รัสเซียย่อมจะตระหนักดีว่า จีนได้อาเปรียบรัสเซียโดยอาศัยสนธิสัญญาปี 1950 เป็นเครื่องมือ รัสเซียเป็นฝ่ายถูกดึงให้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะมหาพันธมิตร ทำให้รัสเซียมีพ้อใจจีนมาก รัสเซียจะดำเนินนโยบายต่อโลกเสรีย่อมถูกจีน “ขัดตาทพ” ไว้เสมอจนขาดความเป็นอิสระไปมาก ดังเช่นกรณีคิวบาใน ก.ศ. 1962 รัสเซียท้าทายแต่แล้วยอมถอนออกจากรัฐบาล เป็นกลางโดยนิคินย์ในกรณีส่งครมจีน – อินเดีย แต่ส่งอาวุธให้ความช่วยเหลืออินเดียโดยพฤตินัย จีนเริ่มประณามรัสเซียว่าเป็นผู้ทรยศต่ออุดมการณ์ คิดไม่ชื่อ ระบบดัมมิตร และเป็นผู้ที่จะแก้ไขลัทธิอุดมการณ์ (Revisionist) การประณามนั้นปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์โดย

²¹ Simmonds, p. 60

ไม่เอ่ยชื่อถึง แต่อ่านแล้วก็ทราบได้โดยปริยาย ระหว่าง ก.ศ. 1958-59 ทั้งจีนและรุสเซียได้พยายามจะหาทางประนีประนอมต่อกันทุกวิถีทาง และปิดบังความแตกร้าวนั้นไว้ แต่ตั้งแต่ เหตุการณ์คิวบาเป็นต้นมา ทั้งจีนและรุสเซียเริ่มประณามสถาโถกลนเข้าไปกันเอง ที่ทำให้จีน แคนใจคือ การที่รุสเซียหันไปหาโลกเสรีมากขึ้น มีการพูดประชุมสุดยอดบ้าง เยี่ยมเยียน กันบ้าง และที่นับว่าสำคัญคือ การเจรจาลดกำลังรบซึ่งได้ดำเนินไปอย่างชาๆ ไม่เร่งรีบแต่มี ที่ท่าว่าจะสำเร็จผลในด้านที่ทำให้จีนเสียเปรียง

ความบาดหมางกันได้ปรากฏเด่นชัดเจนเป็นที่ยอมรับกันอยู่ในที่สำหรับทั้งสอง ฝ่าย แต่โลกภายนอกไม่ทันได้รู้สึกถึงความแตกร้าวของโลกคอมมิวนิสต์ คอมมิวนิสต์ผู้ยิ่งใหญ่ ทั้งสองฝ่ายยังคงมีสัมพันธภาพทางการทูตต่อกันตามปกติ ยังคงยืนต่อกันต่อหน้าโลกภัย นอก อาจจะกล่าวได้ว่า ความแตกแยกระหว่างรุสเซียกับจีนเป็นพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ ที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงได้ ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการ²² ดังนี้

ปี ก.ศ.

- 1921-27----- รุสเซียครองจำพรรคจีนคอมมิวนิสต์ ·
- 1928 เป็นต้นมา----- รุสเซียครองจำพรรคจีนคอมมิวนิสต์อย่างมีขอบเขตจำกัด
- 1933----- พรรครัฐบาลคอมมิวนิสต์เป็นอิสระจากองค์การคอมมิเนอร์น
  - ความสัมพันธ์กับรุสเซียขึ้นอยู่บนพื้นฐานแห่งความไม่ไว้วางใจกัน
- 1949----- การประสานความสัมพันธ์กันโดยเหตุความจำเป็นทางการเมือง
  - และเศรษฐกิจ และโดยเหตุการณ์แวดล้อมมั่นคง
- 1949-53----- ความสัมพันธ์อันไม่เสมอภาคกัน
- 1954 เป็นต้นมา----- จีนพึ่งพาตนเอง อุดมการณ์และนโยบายเป็นประเด็นสำคัญของ ทั้งสองฝ่าย
- 1953-56----- ความสัมพันธ์มีคุณภาพเสมอภาคกัน เป็นช่วงระยะเวลาแห่ง ความสัมพันธ์อันราบรื่น เปรียบประดุจระยะคู่น้ำผึ้งพระจันทร์ (Honeymoon Period)
- 1956-63----- พัฒนาการแห่งความร้าวคลานไปสู่การเป็นปฏิปักษ์

²²Gittings, p. 19.

สาเหตุแห่งความแตกแยก : นานาทรัตนะ

ได้มีผู้วิเคราะห์วิจัยข้อมูลหลักฐานเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อแสวงหาปัจจัยแห่งความแตกแยก ซึ่งล้วนแต่ได้กำตอบที่ยังหาข้อบุคคลไม่ได้เด่นชัด แม้แต่จีนมองหรือรัสเซียเอง ก็มิได้สารภาพปัจจัยที่แท้จริง ผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้โดยเฉพาะจีนได้แต่สรุปสันนิษฐาน หรือตั้งข้อสมมุติฐานตามหลักฐานเท่าที่จะทำการวิจัยได้โดยเสรี

นักวิเคราะห์ส่วนใหญ่ลงความเห็นคล้อยตามจีนว่า ความแตกแยกเริ่มต้นสืบสาน ราวนเหตุได้จากการประชุมสภาคองพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย ครั้งที่ 20 แห่งเดือนกุมภาพันธ์ ก.ศ. 1956²³ ซึ่งมีการประชุมประธานาธิบดีและประธานโนຍนาอยู่ร่วมกันโดยสันติ ส่วนรัสเซียว่า ที่ประชุมนั้นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแตกแยก กล่าวโดยสรุป คือ ที่ประชุมครั้งนั้นก่อเกิดความแตกแยก เพราะรัสเซียได้ประกาศเปลี่ยนแนวโนຍนาอย่างประเทศต่อโลก ซึ่งมีผลต่อจีนและประกาศประธานระบอบเผด็จการโดยเอกสารและลัทธินิยมตัวบุคคล ซึ่งม้อทิชพลอร์ย์ในญี่ห่วงต่อจีน การประชุมแห่งปี 1956 เป็น “ก้าวแรกไปสู่วิถีทางแห่งการเปลี่ยนลัทธิอุดมการณ์” โดยผู้นำรัสเซีย

ส่วนการแยกนั้น สำพิจารณาจากสถานการณ์ก่อนจะเป็นในระยะต่อหน้าปี 1962 และความเป็นปฏิปักษ์ปรากฏแนัดในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1963 เมื่อรัสเซียร่วมกับโลกเสรีในการดทดลองอาวุธนิวเคลียร์-สนธิสัญญาดทดลอง (Test Ban Treaty) น่าจะเป็นเชือเพลิงใหม่โหมให้จีนกับรัสเซียแตกหักเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน²⁴ และสมมูลฝ่ายเส้นสุดท้าย อันเประบันที่สามารถทำลายพันธมิตรได้²⁵

ความแตกแยกกันเช่นนี้ ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษอีกฝ่าย แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ปัจจัยแห่งความแตกแยกนั้นเป็นไปในด้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสองประเทศด้วยเรื่องผลประโยชน์ของรัฐด้านต่าง ๆ²⁶ อุดมการณ์เป็นเพียงเครื่องส่งเสริม และหลักเหตุผลของแต่ละฝ่ายในการกล่าวโทษกันเอง แต่เมื่อได้เป็นปัจจัยโดยตรงของความแตกแยกแต่อย่างใด²⁷ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ความแตกแยกได้ก่อตัวขึ้นจากหลักการที่ว่า โลกคอมมิวนิสต์ไม่สามารถยึดมั่นในหลักการถือพลังสามัคคี และกำหนดด้วยจิตยินโนຍนาด้วยหลักการลงมติเป็นเอกฉันท์ (Unanimity) เป็นหนึ่งใจเดียวกันในหลักการต่าง ๆ (Monolithic

²³ เอกสารราชการจีน "The Origin and Development of the Differences Between the Leadership of the CPSU and Ourselves" (September, 1963), The Foreign Relations, by Winburg Chai, p. 138.

²⁴ Gittings, p. 200

²⁵ Walter C. Clemens, The Arms Race and Sino-Soviet Relations (Stanford : Stanford University, 1968), P. 50.

²⁶ Gittings, p. 23.

²⁷ Ibid p. 24.

agreement) ตั้งแต่สถาบันถึงแก่กรรม จึงก้าวขึ้นมาเป็นพันธมิตรเสมอภาคกับรัสเซีย การเมืองของทั้งสองฝ่ายได้มีลักษณะคล้ายกัน ต่างก็มีผู้นำโดยเอกเทศและบริหารครอบครองอำนาจ ความแตกแยกเริ่มขึ้นในระดับผู้นำคือ ระหว่างครุสเชฟกับมา²⁸ ต่อมาระหว่างพระองค์ต่อพระราชรัตน์มีความขัดแย้งทวีความสัมบูรณ์จนสุดความสามารถที่จะจำกัดขอบเขต ความแตกแยกกันก็ขยายต่อจากระดับพระองค์สู่ระดับชาติตั้งแต่ ก.ศ. 1958 เป็นต้นไป จึงได้มีส่วนก่อให้เกิดการแตกแยกเป็นสองฝ่าย (Polarization) ขึ้นในโลกคอมมิวนิสต์ ต่างฝ่ายต่างท้าทายและตอบโต้กันอย่างไม่ลดละออก เป็นเหตุให้ความแตกแยกกันรุนแรงยิ่งขึ้น ท้ายสุด ปัจจัยที่เร่งให้ความแตกแยกปรากฏเป็นทางการต่อโลกคอมมิวนิสต์และทวีโลก²⁹ คือ ประเด็นอาชู นีเวเลียร์ รัสเซียลงนามในสนธิสัญญาของทดลองอาชูนีเวเลียร์ ต่างฝ่ายต่างมุ่งทำลายอีกฝ่าย มิให้มีพันธมิตร โดยแสวงหาอำนาจอิทธิพลในโลกเสรีและโลกที่สาม ในบันปลาย หนทาง เป็นมิตรสืบสุดโดยผืนพัน เมื่อจังก่อการณ์พิพาทชายแดนกับรัสเซีย

ในการแสวงหาอำนาจอิทธิพลทั่วโลก ต่างกล่าวโหกันเอ่ยให้ทั่วโลกรับทราบ จดหมายของสองฝ่ายที่สำคัญยิ่งสองฉบับได้ให้ความกระช่างแก่โลกถึงเนื้อแท้ของความขัดแย้งอย่างเด่นชัด ฉบับของรัสเซียที่เรียกว่าจดหมายมอสโก (Moscow letter) ซึ่งลงพิมพ์ใน **New York Times** วันที่ 24 มีนาคม 1966 ได้สาระยิ่ว่า จังดำเนินนโยบายและมีพฤติกรรมต่างๆ ในวงการเมืองต่อต้านสหภาพโซเวียตและโลกคอมมิวนิสต์มากกว่าต่อต้านรัฐบาลบรรดินิยมทั้งหลาย การเล่นบทบาททางอุดมการณ์ทฤษฎีต่างๆ ล้วนส่งเสริมนโยบายที่มีลักษณะชาตินิยมเด่นชัด คือ นโยบายต้องการเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการปฏิวัติในแนวที่เห็นนี้ไปจากอุดมการณ์ตั้งเดิม ดังปรากฏในบทความ “ซัยชนะของสังคมประชานจงเจริญ” แห่งปี 1965 ซึ่งได้ข้าราชการต่อสืบของโลกชนบท (รัฐด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา) ต่อโลกนคร (World City หมายถึงรัฐที่เจริญก้าวหน้ามีความเจริญเป็นนครธรรม) หลักการนี้ เป็นการยืนยันว่า จังปฏิเสธบทบาทของชนชั้นกรรมาชีพในการปฏิวัติ ถือว่า เป็นการแปรเปลี่ยนลักษณะอุดมการณ์ ยิ่งกว่านั้น การที่จังถือว่า การแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนความขัดแย้งด้วยการทำสังคมใช้อาชูประทัดประหารกัน เป็นเจตนาทำลายสันติภาพ โดยการเสียงผจญสังคม (Adventures) ข่วยให้เกิดสังคมนีเวเลียร์ ซึ่งรัสเซียยืนหยัดต่อต้านเต็มที่ รัสเซียถือว่า จังต้องการอำนาจเป็นใหญ่ให้โลกคอมมิวนิสต์สifyแทนเท่า โดยไม่คำนึงถึงความผูกพันทางด้านอุดมการณ์ จังมุ่งแสวงหาอำนาจผลประโยชน์เพื่อตนเอง ดังเห็นได้จากการณ์เวียดนาม จังไม่ร่วมมือกับรัสเซียในการ

²⁸Ibid., p. 25.

²⁹Clemens, The Arms. p. 3

ขนส่งอวุธให้เวียดนามเห็นด้วย เป็นเจตนาข้ายุทธ์ให้สหรัฐอเมริกาพิชิตเวียดนามเห็นได้ว่าดูเรื่องนี้ จินประณานางกรรม โดยไม่คำนึงถึงความพินาศใด ๆ แม้จะกระทำการทั่งสังคมจะเป็นการลั่นเวียดนามบ้านล้าน จินก็มีได้แยกสำนักงานจะคลบบันดาลให้อำนากผลประโยชน์แก่จีน

ฝ่ายจีนเองก็มีได้รอชาติจากกล่าวโทษรัสเซีย ตามทรรศนะของจีน ความแตกแยกนั้นเริ่มด้วยการที่รัสเซียประณามสถาลิน จีนถือว่า เป็นการประณามโภมตีลัทธิมาร์กซ์และเลนิน พรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย จีน และบรรดาผู้นี้ยิ่งลัทธิมาร์กซ์และเลนิน รัสเซียจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ทรยศต่ออุดมการณ์ และเป็นผู้แปรเปลี่ยนลัทธิอุดมการณ์ โดยการป้องคงสมานฉันท์ กับสหรัฐอเมริกาเพื่อร่วมกับครอบครองโลก เมื่อสหรัฐอเมริกาสำแดงพฤติกรรมจักรวรดินิยม รัสเซียประณามประท้วงสหรัฐอเมริกาพอเป็นพิธี ในขณะที่ให้ความช่วยเหลือเต็มที่ การที่รัสเซียอ้างช่วยเวียดนามก็พอเป็นพิธี จีนกล่าวหาว่า “ท่านได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ในการวางแผนเจรา沙สันติภาพ ด้วยความเพียรพยายามที่จะขยายการต่อสู้ของประชาชนเวียดนามให้แก่สหรัฐอเมริกา และถ่วงปัญหาเวียดนามดึงเข้าสู่การร่วมมือของสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย การที่รัสเซียร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการครอบครองโลก เป็นการสร้างวงล้อมครอบจีน เป็นการเอาใจออกห่างจากการต่อสู้ลัทธิจักรวรรดินิยมไปสู่การเป็นพันธมิตรต่อต้านจีน”³⁰

การที่สองฝ่ายกล่าวหาภันเงินนี้ เป็นการสะทวកแก่โลกที่จะวิเคราะห์ปัจจัยแห่งการแตกแยกได้เด่นชัดขึ้น สาเหตุใหญ่ คือ การแข่งขันกันแสวงหาอำนาจอิทธิพลในโลก ต่างอ้างอึกฝ่ายหนึ่งจากอุดมการณ์ ปัจจัยใหญ่สุดเท่าที่แต่ละฝ่ายยอมรับเป็นการเปิดเผย คือ ปัจจัยการเมืองเรื่องอำนาจ (Power Politics) และความขัดแย้งในด้านอุดมการณ์³¹

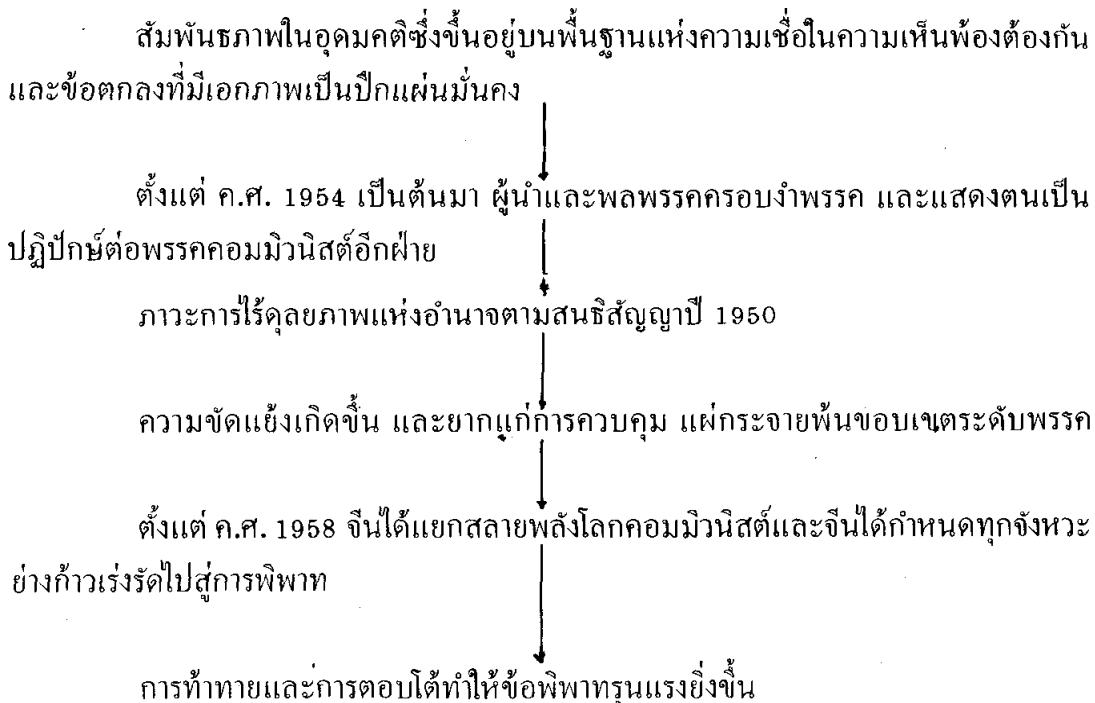
ถ้าพิจารณาพัฒนาการขึ้นตอนความแตกแยกถึงขั้นแตกหักเป็นปฏิปักษ์ต่อกันแล้ว ความแตกแยกน่าจะเริ่มการพัฒนาการ ดังต่อไปนี้.-

---

³⁰ The Central Committee of the Chinese Communist Party, "Peking Letter," *New York Times* (March 24, 1966), quoted in Communist China : Revolutionary Reconstruction and International Confrontation 1949 to the Present, edited and annotated with introduction by Franz Schurmann (N.Y. : Vintage Books, A Division of Random House, 1967), pp. 500-502.

³¹ R. V. Burks, "Yugoslavia - Is It Going Bourgeois," *East Europe*, extract in, *The Russian*, pp. 136-37.

พัฒนาการของความแตกแยก ระหว่าง ก.ศ. 1949-64³²

การที่จะศึกษาชี้ขาดปัจจัยใดเป็นปัจจัยหลักของความแตกแยกนั้นเป็นไปไม่ได้ ปัจจัยหลักหลายลักษณะมีส่วนส่งเสริมมากกว่าจะมีเพียงปัจจัยเดียวชี้ขาด³³ ในที่นี่โครงสร้าง ปัจจัยหลักของความแตกแยกดังนี้.-

1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์
2. บทบาทรุสเซียในพรรคจีนคอมมิวนิสต์ระหว่าง ก.ศ. 1921-45
3. พันธมิตรและการเอารัดเอาเบรี่ยบ
4. การเปลี่ยนนโยบายของรุสเซียใน ก.ศ. 1956
5. ประเด็นอาชุนิวเคลียร์
6. อุดมการณ์ : โลกคอมมิวนิสต์ที่แตกแยก
7. การที่จีนเรียกคืนดินแดน
8. การแทรกแซงกิจการภายใน
9. การตอบโต้กัน

³²Gittings, p. 25.

³³Clemens, p. 50

1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปสู่อดีต จะทำให้เข้าใจได้เด่นชัดว่า จินกันรุสเชียนนี้มีความสัมพันธ์ต่อกันในรูปลักษณะใด จึงทำให้จินมีความรู้สึกขมขื่นจนไม่อาจจะดำเนินความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างบริสุทธิ์ใจ

ในอดีต แม้จะเป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน จินและรุสเชียไม่ได้มีความสัมพันธ์อันรับรี่นต่อกัน ทั้งจินและรุสเชียต่างมีความกลัวอึฟ่ายาวเป็นชนต่างด้าว (Xenophobia) รุสเชียถือว่าคนจินเป็นภัยเหลือง (Yellow Peril) เพราะจินมีประชากรรมมาคาด เป็นที่น่าสะพรึงกลัวในเรื่องกำลังพลที่สามารถดูดซึ่งเพื่อนบ้านอย่างรุสเชียได้ รุสเชียไม่เคยลืมว่า รุสเชียตกอยู่ภายใต้การปกครองของพากวนมองโกลถึง 200 ปี (ก.ศ. 1240–1480) ความหวาดกลัวจินจึงฝัง根柢ในจิตใจชาวรุสเชีย อึฟทั้งรุสเชียก็ยอมประจักษ์เสมอว่า จินคือจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่เป็นภัยมหาอำนาจในโลกตะวันออก อารยธรรมจินแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางมาก ในขณะที่รุสเชียเองในอดีตจนถึงศตวรรษที่ 18 ยังได้ชื่อว่าเป็นรัฐเล็ก ๆ ที่ล้าหลังป้าเดือนเทียนมิได้กับจิน

ถ้าจะพิจารณาในเรื่องผ่านมา ต่างก็มีผ่านมาแต่ต่างกัน รุสเชียเป็นกลุ่มนเรื่องผ่านมาสلاف (Slav) ส่วนจินเป็นกลุ่มนเรื่องผ่านรุ่มมองโกลอยด์ ความแตกต่างในด้านผ่านมาได้ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นคนละกลุ่มคนละเหล่าที่ทำให้รุสเชียมีความรู้สึกทึ่งหวาดเกรงและไม่ไว้ใจที่จะผูกมิตรไมตรีกับจินด้วย ในสมัยใหม่ โดยความรู้สึกว่าเป็นชาติตะวันตกที่เหนือกว่า รุสเชียเหยียดจิน ความรู้สึกเหลือมล้าต่อสูงด้วยเหตุเชื้อชาติผ่านมาเป็นปัจจัยอยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ต่อกันเสมอมา ก่อเกิดความรู้สึกไม่เข้าใจอึฟ่ายไม่ว่าจะเป็นชนบรรดานี้เป็นประเทศ รัฐ ศาสนา หรือความเชื่อถือใด ๆ ทรรศนะต่อกันที่อคติยังคงดำรงอยู่ ดังตัวอย่างครุสเซฟวิจารณ์จิน ซึ่งสะท้อนทรรศนะดังกล่าวชัดเจนว่า :

“[เม] ได้เล่นการเมืองด้วยเลือกเพทุนไชยแบบเอเชีย ตามกฎหมายที่แห่งการเกลี้ยกล่อมให้เคลินเคลือมให้หลง ทุกโภนาช การอาณาจัตแท่นอย่างป้าเดือน และการหลอกลวง เขาได้หลอกลวงเรามาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ก่อนที่เราจะเห็นกลุ่มชาช่องเขา”³⁴

อีกด้วยอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า รุสเชียไม่เข้าใจประเพณีอาวุโสแบบจิน ครุสเซฟระบุว่า ถ้าสถาลินยังมีชีวิตอยู่นานกว่านี้ ความสัมพันธ์ระหว่างจินกับรุสเชียจะต้องสลายลงเร็วกว่านี้อีก³⁵ ข้อนี้ถ้าอธิบายตามหลักอาวุโสแบบจินแล้ว จะเห็นได้ว่า ข้อวิจารณ์ของครุสเซฟน่าจะผิดพลาด เพราะถ้าสถาลินยังไม่วายชนม์ ความสัมพันธ์คงเหมือนเดิม เพราะว่า แม้เม่า

³⁴ Khrushchev, p. 425

³⁵ Ibid.

จะไม่ยอมสบยต่อสถาลิน แต่เมานับถือสถาลินว่าอาวุโสกว่าและมีความสามารถเป็นอัจฉริยะ ทางการเมือง ความสัมพันธ์จะแยกสลายช้ากว่าที่ควรเป็น³⁶ ครุสเซฟไม่เข้าใจความหมายของ หลักอาโนโกร แล้วได้แสดงความดูแคบลงมาไว้มากกว่า “[มา] เป็นคนแก่แต่ไม่ฉลาดที่ทำให้นึกถึง รองเท้าสามกันน้ำกันหิมะที่ถูกวางไว้ที่มุ่งห้องเพื่อเป็นที่เชยชน”³⁷

ความไม่เข้าใจในนบรรมเนียมประเพณี ทำให้รัสเซียมองข้ามเรื่องนี้ และทำให้ ความสัมพันธ์เลวร้ายลงกว่าที่ควรเป็น ดังเช่น ใน ก.ศ. 1957 เมื่อรัสเซียเสนอให้มีการประชุม แก้ปัญหาตะวันออกกลางโดยกำหนดเชิญอินเดียมาใช้จัด ทำให้จีนไม่พอใจมากที่รัสเซียมาได้ ยกย่องมหามิตรของตนเป็นหนึ่งในมหาอำนาจที่จะบังการโลก การเปลี่ยนแปลงนโยบายของ รัสเซียก็ได้เห็นจีนสำคัญถึงขนาดต้องปรึกษาหารือด้วย จีนไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งที่รัสเซีย ไม่ยกย่องตน ความไม่เข้าใจต่อ กันโดยเหตุความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติผ่านธุรกิจ นบรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม จึงล้วนเป็นปัจจัยอันนำไปสู่ เหตุใด จีนจึงแตกแยก กับรัสเซียแม้จะเป็นมหามิตรร่วมอุดมการณ์

2. บทบาทของรัสเซียในพระจันทร์คอมมิวนิสต์ก่อนปี ก.ศ. 1949

ถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งโดยคำนึงถึงพื้นฐานและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์แล้ว ก็จะทราบได้เด่นชัดว่า ตั้งแต่ บรรดาจีนคอมมิวนิสต์จำนวนหนึ่งตั้งพระจันทร์คอมมิวนิสต์ ขึ้นเมื่อ ก.ศ. 1921 รัสเซียได้ก้าวเข้าไปมีบทบาทอุปถัมภ์ค้ำจุนพระจันทร์คอมมิวนิสต์ ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่บางครั้งแน่นแฟ้นและบางครั้งห่างเหินกันไป แต่สัมพันธภาพนี้ก็ไม่ เคยแยกจากกันไป เมื่อจะศึกษาสัมพันธภาพระหว่างสองชาตินี้จึงจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปี ก.ศ. 1921 เพื่อความเข้าใจถึงลักษณะความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูของสองชาตินี้ได้อย่าง ถ่องแท้

อิทธิพลของรัสเซียต่อจีนได้ปรากฏขึ้นตั้งแต่ในระยะแรกเริ่ม รัสเซียเป็นผู้ ส่งเสริม wang ragaฐาน ก่อตั้งพระจันทร์คอมมิวนิสต์ใน ก.ศ. 1921 รัสเซียเป็นผู้กำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ให้จีนคอมมิวนิสต์มาโดยตลอด โดยนโยบายและกลยุทธ์ของพระจันทร์คอมมิวนิสต์ ต้องดำเนินให้สอดคล้องกับนโยบายหลักใหญ่ของรัสเซีย ทั้งนี้ ยังหมายถึงการที่รัสเซียเป็น ผู้มีส่วนกำหนดเดือกดูผู้นำให้แก่พระจันทร์คอมมิวนิสต์ ทั้งแต่ตั้งและตลอดตอนผู้นำทุกคน

³⁶ จ๊อวจารน์ของ Strobe Talbott ใน *Khrushchev Remembers*, p. 425

³⁷ Rodger Swearingen, "Moscow-Peking Relations in Perspectives," Soviet and Chinese Communist Power in the World Today, ed. Rodger Swearingen (N.Y.: Basic Books, Inc., 1966), p. 108.

กล่าวโดยสรุปแล้ว รัสเซียเป็นเจ้าโลกคอมมิวนิสต์ที่สั่งการและติดตามการของพรรคคอมมิวนิสต์ทุกแห่ง ดังที่มีผู้สรุปความเป็นผู้นำของรัสเซียไว้ว่า :

“จากปี ก.ศ. 1929 จนกระทั่งถึงปี ก.ศ. 1953 ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ว่าโดกมีลักษณะแรกและเด่นสุด คือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พรรคคอมมิวนิสต์ที่ว่าโดกล้วนสหบอยู่ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียตที่มอสโก ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ละครั้งของเกรมลินเป็นที่ยอมรับ เชื่อถือของบรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ตั้งแต่พระในเบอร์มนีไปจนถึงพระในอินโดเนเซีย เพียงแต่โซเวียตทรงก้าวอนุญาต ยอมสามารถเปลี่ยนหรือปลดผู้นำพรรคที่ตนไม่พอใจ และแต่ตั้งผู้อื่นที่ตนต้องการเป็นแทนได้ เพียงลี้เดียวในบทความของโซเวียต ก็เพียงพอที่จะเปลี่ยนนโยบายของพระคิด ๆ ก็ได้ชั่วข้ามคืน”³⁸

พรรคจีนคอมมิวนิสต์ในระบบแรกยังไม่เข้มแข็งพอ ต้องพึ่งพารัสเซียเต็มที่เกือบจะทุกด้าน องค์การโภคินเทอร์นของรัสเซียได้เป็นตัวแทนรัสเซียโดยตรง พรรคจีนคอมมิวนิสต์ย้อมไม่อ่าลืมว่า ความผิดพลาดล้มเหลวและการที่พรรคต้องล้มลุกคลุกคลานในช่วงระยะ ก.ศ. 1921–1937 ล้วนมาจากการที่พระค์ได้เจริญรอยตามแนวโนยนาัยและกลยุทธ์ของรัสเซียมากเกินไป ทั้งนี้ พิจารณาได้จากโนยนาัยสร้างแนวร่วม (United Front, ก.ศ. 1924–26) ที่ล้มเหลว จีนคอมมิวนิสต์ไม่เคยลืมว่ารัสเซียช่วยสร้างกำลังให้พรรคชาตินิยมมากกว่าพรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคชาตินิยมปราบปรามคอมมิวนิสต์มิให้สร้างฐานปฏิบัติการในตัวเมือง ตั้งแต่ ก.ศ. 1927 พรรคจีนคอมมิวนิสต์ข้ายฐานปฏิบัติการไปสู่ชนบทและตั้งมั่นใน ก.ศ. 1931 โดยความเห็นชอบจากรัสเซีย ผู้นำของพระคือ หวังหมิง (Wang Ming) ได้ชิงอำนาจจากมาซึ่งเป็นผู้นำพรรคในชนบท พรรคดำเนินการต่อต้านรัฐบาลไม่สำเร็จและต้องออกเดินทางวิบาก เหล่านี้ล้วนแสดงความล้มเหลวของโนยนาัยและกลยุทธ์ที่ตามแบบของรัสเซีย สิ่งที่มาไม่เคยลืม ก็คือ รัสเซียมิเคยแสดงที่ท่ารับรองมาเป็นผู้นำของพรรค ทั้งยังยินยอมให้หวังหมิงแบ่งชิงอำนาจจากมาด้วย รัสเซียจำต้องรับรองมาเมื่อพรรคจีนคอมมิวนิสต์ประสบความพ่ายแพ้จนต้องล่าถอยไปตั้งมั่นที่เยนาน (Yenan)

ระหว่าง ก.ศ. 1927–33 รัสเซียมีอิทธิพลครอบงำพรรคน้อยลงและมีขอบเขตจำกัด ครั้นถึง ก.ศ. 1933 หลังจากมาเป็นผู้นำแล้ว อิทธิพลรัสเซียยังคงน้อยลง บางครั้งขาดการติดตอกัน จีนคอมมิวนิสต์ไม่ได้ไว้ใจรัสเซีย จีนคอมมิวนิสต์มักดำเนินนโยบายและกลยุทธ์โดยเอกสาร รัสเซียมิได้มีอิทธิพลช่วยพรรคโดยตรง แม้แต่นโยนาัยสร้างแนวร่วมในครั้งที่ 2 เมื่อ ก.ศ. 1936 ต่อต้านญี่ปุ่นก็โดยบังเอิญสอดคล้องกับนโยบายของรัสเซีย มากกว่าจะเป็นไปโดยเจตนาคล้อยตามรัสเซีย

³⁸ Wolfgang Leonhard, “A World In Dismay,” The Russian-Chinese Rift, p. 14

สัมพันธภาพระหว่างจีนกับมิวนิสต์และรัสเซียระหว่างสหภาพโซเวียตครั้งที่ 2 ยังห่างเหินกัน รัสเซียติดพันในสหภาพรุ่งกับเยอรมัน พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์ดำเนินการสร้างอิทธิพลในจีนโดยเอกสาร รัสเซียมีได้ให้ความสนใจเท่าใดนัก กรณีสหภาพโซเวียตตั้งใน ก.ศ. 1945 รัสเซียยึดครองแม่น้ำเจ้าพระยา มองอาชญาลพดจากญี่ปุ่นให้แก่จีนกับมิวนิสต์ เป็นครั้งแรก ก็ว่าได้ที่รัสเซียให้ความช่วยเหลือแก่พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์มากขนาดถึงเพียงนั้น แต่หลังจากนั้น รัสเซียหันไปผูกมิตรกับรัฐบาลพาร์คชาตินิยม มีการทำสนธิสัญญาให้ความช่วยเหลือต่อต่างๆ นานาแก่รัฐบาล โดยเหลียวแลพระเจ้าจีนกับมิวนิสต์น้อยเต็มที่ พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์เองก็ยกย่องรัสเซียเป็นผู้นำโลกกับมิวนิสต์แต่เพียงลมปาก

กรณีสหภาพกลางเมืองระเบิดขึ้นใน ก.ศ. 1946 รัสเซียมีได้ให้ความช่วยเหลือแก่จีนกับมิวนิสต์เท่าใดนัก สถาลินถือว่า การปฏิวัติจีนเป็นกับมิวนิสต์นั้นเป็นการปฏิวัติที่ยังต้องอาศัยเวลาอีกนาน การปฏิวัติที่พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์ดำเนิน จึงถือว่ายังไม่ถึงกาลครรุ่นได้ในระยะนั้น ("Prematured") รัสเซียยังคงดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับรัฐบาลจีนชาตินิยม และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนด้วยการที่จีนยอมลงนามในสนธิสัญญา (สิงหาคม 1945) กำลังกันเอกสารของประเทศมองโกเลียนอก และให้อภิสิทธิ์แก่รัสเซียในแม่น้ำเจ้าพระยา (Joint Stock Companies) ในชั้นเกี้ยงด้วย ในเดือนพฤษภาคม ก.ศ. 1949 รัสเซียได้ผลักดันให้พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์ร่วมกับพระเจ้าชาตินิยม บีบบังคับให้สงบศึกบ้าง จะให้แบ่งประเทศไทย เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า รัสเซียเชื่อว่า จีนควรแบ่งเป็นจีนเหนือจีนใต้ มากกว่ารวมประเทศซึ่งจะกล่าวเป็นประเทศเพื่อนบ้าน อันตรายของรัสเซียไม่ว่าจะเป็นรัฐกับมิวนิสต์หรือรัฐประชานิปป์ไตย³⁹

โดยนโยบาย เช่นนั้นเองที่รัสเซียร่วมมือกับสหราชอาณาจักรในการไม่แทรกแซงทางทหารในสหภาพกลางเมืองจีน ซึ่งหมายถึงการไม่ช่วยพระเจ้าจีนกับมิวนิสต์ปฏิวัติจีนตามอุดมการณ์ รัสเซียเลือกที่จะถือผลประโยชน์แห่งรัฐมากกว่าจะถือความผูกพันตามอุดมการณ์ ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า จีนได้ชัยชนะด้วยลำพังกำลังความสามารถของตนเอง โดยรัสเซียเองมีได้ช่วย เพราะไม่ภาคคิดว่า พระเจ้าจีนกับมิวนิสต์จะสามารถล้มอำนาจรัฐบาลได้ในเร็ววัน ทำที่และนโยบายของรัสเซียต่อจีนในช่วงนั้นจึงเต็มไปด้วยความเห็นห่าง จีนกับมิวนิสต์เอง ตระหนักดีมาโดยตลอดถึงน้ำใจจริงของรัสเซีย จีนจึงย้ำเสมอว่า จีนไม่มีหนี้บุญคุณติดค้างอยู่กับรัสเซียแต่อย่างใด แต่ความคาดหมายใจด้วยเหตุที่รัสเซียแสดงบทบาทต่อพระเจ้าจีน กับมิวนิสต์ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนเสิงเห็นว่า รัสเซียมีได้จริงใจต่อตน

³⁹ Gittings, p. 15.

3. พันธมิตรและการเอกสารเออเรียบ

โดยข้อเท็จจริงดังกล่าว ถึงกระนั้น โดยความผูกพันทางอุดมการณ์ ความต้องการ เสถียรภาพความมั่นคงและความต้องการพัฒนาประเทศ ทำให้จีนต้องสร้างพันธมิตรนี้เป็น พันธมิตรกับรัสเซียด้วยความจำเป็นบังคับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มีเมื่อ ค.ศ. 1950 สนธิสัญญา นั้นมีแม่แบบคือ บรรดาสนธิสัญญาที่รัสเซียลงนามกับกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันออกและ สนธิสัญญาที่รัสเซียได้ทำกับจีนชาตินิยมในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945⁴⁰

สนธิสัญญานั้นมีข้อความสำคัญสุดและมีความหมายมากสำหรับจีน เพราะ ตามสนธิสัญญานี้ รัสเซียได้ยินยอมตามพันธมิตรนี้ที่จะเป็นพันธมิตรของจีน โดยประกาศ เป็นทางการต่อโลกว่า จักรพิทักษ์ปักป้องจีนจากศัตรูภายนอก และจะช่วยจีนสร้างชาติให้เป็น มหาอำนาจเที่ยมบ่าเที่ยมไหล่ สนธิสัญญานั้นเป็นข้อตกลงตามจุดประสงค์ของจีนเอง ที่จะเริ่มดำเนินนโยบายอิงเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งแต่เพียงข้างเดียว (Policy of “lean to one side”) คือแสวงหาพันธมิตร⁴¹

การที่จีนต้องการรัสเซียเป็นพันธมิตรนั้นเป็นความจำเป็นของสถานการณ์บังคับ และเป็นเพราะมีอุดมการณ์เดียวกันเป็นความผูกพันกันอยู่ เมื่อจีนได้ปกครองจีนใน ค.ศ. 1949 สถานการณ์ภายในประเทศยังไม่สงบราบรื่นเป็นปกติ แม้ว่ารัฐบาลพระคชาตินิยมจะ หนีไปตั้งหลักที่เกาะฟอร์โนไซ (ไต้หวัน) แต่อำนาจของรัฐบาลนี้ยังมีป rak yu ตามมณฑล ต่าง ๆ มา ก จีนต้องการดึงด้วยเพื่อวางแผนรากฐานอำนาจการปกครองให้มั่นคง นอกจากนั้น จีนยัง ไม่สามารถจะหันที่ของฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ถูกต้องนักว่า จะมีปฏิกริยาเป็นมิตรหรือศัตรู ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่ว่า สหรัฐอเมริกาเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ และเคยให้ความ ช่วยเหลือรัฐบาลพระคชาตินิยมในการต่อต้านญี่ปุ่นมาก่อน สหรัฐอเมริกาอาจใช้ความช่วย เหลือรัฐบาลพระคชาตินิยมให้ต่อต้านจีนก็เป็นได้ จีนจึงห่วนเกรงว่า รัฐบาลพระคชาตินิยม อาจกlop ขึ้นบกมาซึ่งอำนาจคืน โดยมีสหรัฐอเมริกาหนุนหลังอยู่ ความไม่มั่นคงในอำนาจ ของตนนี้ยังมีเหตุผลอื่นประกอบคือ สภาพเศรษฐกิจและบ้านเมืองที่ยังไร้ความมั่นคง บ้าน เมืองไม่สงบ ขาดระเบียบวินัยป rak yu ทั่วไป จีนต้องการบูรณะปฏิสังขรณ์บ้านเมือง ในการ ดังกล่าว บ้านเมืองจะต้องมีเสถียรภาพทางการเมือง

ความจำเป็นทางสถานการณ์สั่งแวดล้อมนี้เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญพอ ๆ กันกับ อีกเหตุผลหนึ่งคือ จีนมีอุดมการณ์เดียวกันกับรัสเซีย คือต่างก็เป็นคอมมิวนิสต์ ตามหลัก

⁴⁰ Ibid., p. 43.

⁴¹ Simmonds, p. 12.

การครุภั ชาติที่เป็นคอมมิวนิสต์ต้องช่วยเหลือเอื้อเพื่อต่อ กัน และความช่วยเหลือนี้เป็น การช่วยเหลือเพื่อสังคมการณ์ไปด้วย จึงจึงหันไปหารูสเซีย รัสเซียก็ยินดีอ้าแขนรับป กป่องจัน

ความร่วมมือกันได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกใน ก.ศ. 1950 เมื่อรัสเซียตัดสินใจสนับสนุน เกาหลีเหนือรุกรานเกาหลีใต้ รัสเซียคาดคะเนว่า สหรัฐอเมริกาไม่ยินดีเข้าแทรกแซงด้วย กำลังเพื่อช่วยเหลือเกาหลีใต้ แต่แล้วโฉมหน้าของสังคมเกาหลีผันแปรไป จากการเป็น สังคมอุบัติขึ้นเฉพาะแห่งและภูมิภาค (Local War) ตามที่รัสเซียต้องการ กลยุทธ์เป็นสังคม ที่ขยายขอบเขตดึงเอาห่างจากใจใหญ่เกี่ยวข้อง ก็อ สหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส จึง เริ่มหวาดวิตกว่า สังคมจะขยายขอบเขตเข้ามายังแผ่นดินใหญ่ของจัน แหล่งแรกระดับโลกที่จะเป็น ขุทธิภูมิ ก็อ แมนชูเรีย ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของจัน สังคมเกาหลีได้ขยาย ขอบเขตออกมากลุ่มความเสถียรภาพความมั่นคงของจันโดยปริยาย จันได้ออกกำลังทหารจาก ภาคใต้มาชุมนุมประชิดพร้อมแคนตามแนวแม่น้ำยาลู (Yalu) ประจันหน้ากับกองทัพสหประชาชาติ

การที่กองทัพสหประชาชาติทำการรบรุกเข้ามายังถิ่นตัวประเทศเกาหลีเหนือได้ ทำให้จันหวั่นวิตกมากขึ้น เพราะเกาหลีเหนือเป็นคอมมิวนิสต์มิตรประเทศ และเป็นเสน่ห์อน รัฐกันชนของตนจากการรุกรานของโลกภายนอก ถ้าเกาหลีเหนือตกเป็นของฝ่ายเกาหลีใต้ และเกิดการรวมประเทศภายใต้การปกครองตามระบบประชาธิปไตยแบบโลกเสรี ซึ่งก็ย่อม จะมีระบบการปกครองแตกต่างกันฝ่ายคอมมิวนิสต์ จันก็จะต้องระมัดระวังมากขึ้นในการที่ จะมีประเทศเพื่อนบ้านอยู่ฝ่ายโลกเสรี ด้วยเหตุผลทางด้านเสถียรภาพความมั่นคงของตนเอง ดังกล่าวเมื่อ จันจึงส่งกองทัพอาสาสมัครข้ามแม่น้ำยาลูเข้ามารบเคียงบ่าเคียงไหล่คอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ

การที่จันเข้าสังคมเกาหลี มีผู้สนับนิษฐานไว้ว่า น่าจะเป็นเพื่อรัสเซียสนับสนุน โดยสัญญาจะเพิ่มความช่วยเหลือทางทหาร แต่โดยเนื้อแท้ จันต้องเก็บความแคลงใจไว้ เพราะการที่สังคมเกาหลีอุบัติขึ้นเป็นเรื่องที่จันเองมิได้คาดมา ก่อน รัสเซียอาจจะแจ้งให้จัน ทราบหรืออาจจะไม่ได้บอกกล่าวปรึกษา ก่อนก็เป็นได้ ถึงอย่างไรก็ตาม จันก็ได้อาเสถียรภาพ ความมั่นคงของตนเป็นเดิมพันในการเข้าสู่สังคม

ทั้งจันและรัสเซียถือว่า สนธิสัญญาปี 1950 เป็นสนธิสัญญาตั้งรับ (Defensive) เพื่อ ป้องปราม (deterrent) มิให้ญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักร แต่สนธิสัญญานี้ไม่ถือว่ามีผลใช้

บังคับในແວ່ນທີ່ເກີຍກັບການຜູກພັນໂດຍກຳລັງທາຫາ⁴² ສະຫຼືສັນຍານັ້ນບັງຄັນໃຫ້ອູ້ຈຸນລົງປີ 1964 ໃນແວ່ນທີ່ຕ່າງຜູກພັນທີ່ຈະຂ່າຍເຫັນເອົາໄຟທີ່ຖຸກຮູກຮານ⁴³ ແຕ່ໂດຍຄວາມເປັນຈິງແລ້ວ ຄວາມເປັນ ພັນຍົມຕົມມີໄດ້ຢັ້ງຢືນຍາວນານເທົ່າທີ່ຄວາມ ເພຣະຮູສເຊີຍໄດ້ດຳເນີນໂຍນາຍສມານລັນທີ່ກັບໂລກເສີ່ງ ຕັ້ງແຕ່ ກ.ສ. 1953 ຈຶ່ນໄມ່ແນ່ໃຈວ່າຮູສເຊີຍຈະເກົາພປ່ອນຕົມຄວາມຜູກພັນຂອງສະຫຼືສັນຍາ ທັນໆ ຮູສເຊີຍໄດ້ປັບປຸງເງື່ອນໄຫວ່ອງໂດຍພຸດຕິນັ້ນ ກລ່າວກີ່ອ ລັດຖານທີ່ສົດສັນຍາ ແກ່ກ່ຽວຂ້ອງກົດແລ້ວ ຮູສເຊີຍ ໄມ່ເຕັມໃຈທີ່ຈະຢືນດີປ່ອນຕົມຄວາມເງື່ອນໄຫວ່ອງສະຫຼືສັນຍາ ແລະໄດ້ພາຍານທີ່ຈະຈຳກັດແລ້ວ ຂອບເຂດຄວາມຜູກມັດຕາມສະຫຼືສັນຍາ ຄວາມເປັນພັນຍົມຕົມຕົງຕ້ອງຜ່ານການທົດສອບກົງແລ້ວ ກົງເລົາ ພຣອມ ຈາ ກັບການປັບປຸງຄວາມຄືດຫລັກຂອງທັນສອງໄຟ່

ຈຶ່ນໄດ້ຕັ້ງຂໍ້ສົນມູນຕູການເອງວ່າ ສະຖານທີ່ຫຍຸ້ງກົດຂອບເຂດສະຫຼືສັນຍາ ກລ່າວກີ່ອ ໃນການທີ່ໄດ້ພັດທັນຈຶ່ນເຂົ້າສູ່ສົງຄວາມເກາຫລືນັ້ນ ມີຂໍ້ກວາມ ກົດວ່າ ດ້ວຍຈຶ່ນຕູກກອງທັກສະປະຊາດຕູກຮານ ຮູສເຊີຍຈະເກົາພປ່ອນຕົມຄວາມສະຫຼືສັນຍາຫຼືໄມ່ ການພັດທັນຈຶ່ນເຂົ້າສົງຄວາມນັ້ນເປັນເຈຕາດີຫຼືໄວ້ຮ້າຍຂອງຮູສເຊີຍ ໃນວິກຖຸກຕິການໆໄຕ້ຫວັນ ກ.ສ. 1954 ຮູສເຊີຍເພີ່ມແຕ່ແສດງທີ່ທ່າວ່າຈະຂ່າຍເຫັນຈຶ່ນໃນການຮ່າມໄຕ້ຫວັນດ້ວຍກຳລັງ ແຕ່ໃນວິກຖຸກຕິການໆນັ້ນ ຮູສເຊີຍມີໄດ້ຂ່າຍເຫັນຈຶ່ນເຂົ້າສົງຄວາມນັ້ນເປັນເຈຕາດີຫຼືໄວ້ຮ້າຍຂອງຮູສເຊີຍກ່າວ່າຈະສມານລັນທີ່ກັບໂລກເສີ່ງໃນ ປັນຍາໄຕ້ຫວັນ ແລະອາສນັບສຸດໃນຍາຮັບຮອງສອງຈຶ່ນ (Two China Policy) ຄື່ອຮັບຮອງທັນຈຶ່ນ ແລະໄຕ້ຫວັນ ຄວາມເປັນພັນຍົມຕົມເຮົ່ມເປັນຂໍ້ກວາມກັນຈາກສໍາຫັນຈຶ່ນຈົນຕ້ອງທົດສອບດ້ວຍການ ກ່ອວິກຖຸກຕິການໆໄຕ້ຫວັນໃນ ກ.ສ. 1958 ແລະສົງຄວາມກັນອືນເດີຢືນໃນ ກ.ສ. 1959 ແລະ ກ.ສ. 1962 ທັນສອງວິກຖຸກຕິການໆໄດ້ແສດງໃຫ້ຈຶ່ນເຫັນຫຼັດວ່າ ຮູສເຊີຍຮ່ວມມືກັບໂລກເສີ່ງໃນການດໍາຮັງຕະນຸມີກາລາ ແລະໄມ່ແທຣກແໜ່ງທາງທາຫາໃນສອງວິກຖຸກຕິການໆ ແລະແສດງວ່າການສມານລັນທີ່ຮະຫວ່າງຮູສເຊີຍ ກັບໂລກເສີ່ງໄດ້ກ້າວຮຸດໜັ້ນໄປມາກ ຮູສເຊີຍໄດ້ແສດງໂຍນາຍຂອງຕະນຸມີຈົ່ງຈົ່ງ ຄວາມກ້າວຮ້າຍ ຂອງຈຶ່ນຈົກໄມ່ສາມາດດຶງຮູສເຊີຍເຂົ້າໄປວ່າງໃນສະຖານທີ່ໄດ້ ຮູສເຊີຍຮະບຸຫຼັດວ່າ ພັນຍົມຕົມມີລັກຍະນະ ຕັ້ງຮັບ (Defensive) ຄື່ອຂ່າຍເຫັນເນື້ອຖຸກຮູກຮານເທົ່ານັ້ນ⁴⁴ ພັນຍົມຕົມມີໄດ້ມີລັກຍະນະຮຽກກ້າວຮ້າຍ ຜູ້ອື່ນ (Offensive) ທີ່ຈະໃຫ້ຮູສເຊີຍຕ້ອງເກີຍວ່າຂອງໜຶ່ງເມີນການເສີ່ງຕ່ອງການເກີດສົງຄວາມນິວເຄລີຍໆໄດ້ ຮູສເຊີຍຢ້າວ່າ ພັນຍົມຕົມມີຂອບເຂດຈຳກັດດ້ວຍບໍລິຫານຕົມຄວາມສະຫຼືສັນຍານັ້ນເອງ

ການສມານລັນທີ່ທີ່ປ່ຽນປັບປຸງຮຸດໜັ້ນໃນການທົດສອບດ້ວຍກຳລັງທັນຈຶ່ນ ກ.ສ. 1953–1959 ແລະ ຈະຈັກໄປໜ້າຮ່າຍ ກ.ສ. 1960–62 ນັ້ນ ໄດ້ກ້າວຮຸດໜັ້ນໄປສູ່ການທົດສອບດ້ວຍກຳລັງທັນຈຶ່ນ ມືກັນຮັກຍາສັນຕິກາພໂດຍການທົດສອບດ້ວຍກຳລັງທັນຈຶ່ນ

⁴² Wolfgang, p. 46.

⁴³ Gitting, p. 44.

⁴⁴ China's Turbulent Quest, p. 91.

อาวุธนิวเคลียร์ ย่อมเป็นเครื่องซึ้งค่าว่า เป็นการสั่นสุดภาวะการเหยียบเรือสองแคมของรัสเซีย แล้ว รัสเซียได้ตัดสินใจสั่งดีจีน ซึ่งหมายถึงการตัดดีจีนจากการผูกพันเป็นพันธมิตร และกำหนดลักษณะพันธมิตรให้มุ่งการหั่งรับเท่านั้น รัสเซียจึงไม่รับผิดชอบการกระทำอันก้าวร้าวของจีนอีกต่อไป การตัดดีจีนนี้เองที่ทำให้ความสัมพันธ์เสื่อมทรามจนถึงขั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อ กัน

แม้เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในระยะที่เป็นมหาพันธมิตรกันนั้น จีนเองย่อมมีความรู้สึกขึ้นว่าเป็นฝ่ายเสียเปรี้ยบ ต้องสูญเสียความสามารถของรัสเซียเสมอมา ความช่วยเหลือที่จีนได้รับจากรัสเซียนั้น ถ้าดูผิวเผินเป็นความประทับใจว่า รัสเซียได้ช่วยเหลือจีนมาก แต่ถ้าได้ศึกษาลักษณะความช่วยเหลือแล้ว จีนมีเหตุผลที่จะพูดได้เต็มปากว่า จีนไม่ติดค้างหนี้บุญคุณอันใดของรัสเซีย ตั้งแต่ ค.ศ. 1950 สถาเดนยืนกรานหนักแน่นที่จะร่วมถือหุ้นในบริษัทถือหุ้นร่วมกันกับจีน ซึ่งทำให้รัสเซียสามารถถอนโภยผลประโยชน์มหาศาลจากจีนในการพัฒนาอุตสาหกรรมการเหมืองแร่และจากการได้สัมปทานในกิจการตั้งกล่าว รัสเซียเป็นชาติสุดท้ายที่ยังคงยึดครองแม่น้ำเจริญตอนใต้ภายหลังสงครามโลก รัสเซียได้ให้ความช่วยเหลือแก่จีนในรูปของการให้กู้เงินทุน และต้องชำระคืนในรูปของการที่จีนขายสินค้าให้รัสเซีย และนำเงินที่ได้มาันนั้นซื้อสินค้ารัสเซียกันหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งชำระเป็นเงินสด⁴⁵ ระหว่าง ค.ศ. 1950–54 ความช่วยเหลือของรัสเซียมีมูลค่า 430 ล้านдолลาร์ และมีข้อตกลงจะสนับสนุนการเงินแก่โครงการอุตสาหกรรม 211 โครงการด้วยเงินทุน 2,000 ล้านдолลาร์⁴⁶ ในด้านความช่วยเหลือทางทหารนั้น รัสเซียได้ช่วยจีนจริงจังเฉพาะเมื่อหลังสงครามเกาหลี แต่เป็นความช่วยเหลือที่เน้นขีดความสามารถทางยุทธวิธี (Tactical Capabilities) เป็นอาวุธยุทธิ์ปกรณ์ประเภทเครื่องบินรบ รถถังและปืนนาซัฟฟ์นั่น สั่งความช่วยเหลือเช่นนี้ย่อมแสดงชัดเจนว่า รัสเซียมีเจตนาرمณ์ที่จะควบคุมสรรพาวุธในกองทัพจีน⁴⁷ และถ้าจะพิจารณาเปรี้ยบเทียบกับมูลค่าความช่วยเหลือทางทหารที่รัสเซียทุ่มเทให้แก่โลกที่สามแล้ว ความช่วยเหลือทางทหารที่รัสเซียให้แก่จีนนับว่าอยู่มาก⁴⁸ เช่น ความช่วยเหลือทางทหารที่อ่อนเดียวได้รับจากรัสเซียตามข้อตกลง (เดือนกันยายน 1959) มีมูลค่าถึง 375 ล้านдолลาร์⁴⁹

ตั้งแต่ ค.ศ. 1954 ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายใน ทำให้คุณผู้นำรัสเซียต้องพยายามซื้อเสียงสนับสนุนจากจีนด้วยการทุ่มให้ความช่วยเหลือแก่จีน โดยเฉพาะบทบาท

⁴⁵ Gittings, p. 132.

⁴⁶ Wolfgang, p. 19.

⁴⁷ Swearingen, "Moscow-Peking," p. 112

⁴⁸ Ibid., p. 119.

⁴⁹ Gittings, p. 110.

ของจีนในการสนับสนุนรัสเซียให้ปราบยังการ์และเจรจาโดยสันติภาพไปแลนด์ใน ก.ศ. 1956 นั้น ว่าไปแล้ว เป็นคุณอเนกอนันต์แก่จีนเอง เพื่อเป็นการตอบแทนความเอื้ออาทรของจีน และเพื่อหวังผลให้จีนมีความมั่นใจในเสถียรภาพของตนเองมากพอที่จะสนับสนุนรัสเซีย ให้ลงนามในสนธิสัญญาด้วยตนเองนิวเคลียร์ในภายภาคหน้า รัสเซียได้ลงนามในข้อตกลง กับจีนในเดือนตุลาคม ก.ศ. 1957 รัสเซียสัญญาว่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแก่จีน ตลอดจนห่วงโซ่อุปทานนิวเคลียร์และหัวรบนิวเคลียร์ (Nuclear Warhead) และช่วยวางแผนเพื่อพร้อมรับภัยจากเชื้อเพลิงที่เป็นแก๊ส (Gaseous Diffusion Program) ตลอดจนสัญญาว่าจะให้แบบอย่างอาวุธนิวเคลียร์ (A Sample of Atomic Bomb) ในอนาคต ถ้าจะ ว่าไปแล้ว ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเกินคาดหมายจากวิกฤติการณ์ไปแลนด์และยังการ์ ก็อ จีน⁵⁰

แต่ต่อมา เมื่อรัสเซียประจักษ์ชัดว่า จีนมิได้เจริญอยตามนโยบายส่วนตัวที่ของ รัสเซียและแสดงการกดดัน ทึ้งตั้งค่าตามเรื่องอุดมการณ์ในการเปลี่ยนนโยบาย รัสเซียจึง ตัดสินใจส่งสอนจีนให้สูบต่อรัสเซีย โดยงดการให้สินเชื่อแก่การอุดหนารมตั้งแต่ปลายปี 1957 ขึ้นต่อมาในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1959 รัสเซียนิ่กข้อตกลงปี 1957 ซึ่งจีนถือว่าเป็นการ เออไปถือเสรีชนของกำนัลแก่โลกเสรีในวาระที่กรุสเซฟเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐเมริกาในเดือน กันยายน ก.ศ. 1959⁵¹ ต่อมา เมื่อหนทางการประนีประนอมเกือบจะเป็นไปได้แล้ว รัสเซีย ได้ส่งเรือกตัวผู้เชี่ยวชาญของตน 1,390 คนกลับประเทศ เป็นการยุติการให้เงินทุนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและผู้เชี่ยวชาญแก่จีนเพื่อช่วยพัฒนาอุดหนารมของจีน เป็นเหตุให้การพัฒนา เศรษฐกิจจีนหยุดชะงัก จีนจึงถือว่า รัสเซียมีเจตนาร้ายต่อจีนที่จะให้จีนพิณาคมากกว่าเจริญ กำราดรหน้าขึ้นมาทำลายรัสเซีย โดยเฉพาะการสร้างอาวุธนิวเคลียร์

ตามข้อเท็จจริงดังกล่าว ในสมัยสถาเดิน รัสเซียช่วยเหลือจีนโดยเรียกค่าตอบแทน และมิได้ให้เปล่า อีกทั้งตั้งข้อเรียกร้องมากจากจีน แม้แต่กรุสเซฟก็ยอมรับว่า “สถาเดิน เรียกร้องมากเกินไปเพื่อเป็นการตอบแทนที่ช่วยเหลือจีน”⁵² นุลค่าความช่วยเหลือของรัสเซีย นั้นว่าการแก่การพิจารณาว่ามากพอสมควร แต่มิได้มากมายดังที่รัสเซียคาดอ้างไว้⁵³ จีนก็มิได้ ถือว่าตนมีหนี้บุญคุณอันยิ่งใหญ่ที่จะต้องตอบแทน เพราะรัสเซียได้กระทำการต่อจีนในลักษณะ

⁵⁰ Ulam, p. 599.

⁵¹ Gittings, p. 105

⁵² Ibid., p. 57.

⁵³ Ibid., p. 133.

เอกสารดีเจาเปรียบจนหักกลับลับล้ำหนึ่งอยู่กุญแจได้ ๆ ที่มีอยู่ในหมุดสั่น ความเป็นพันธมิตรได้ถูกทำลายลงด้วยเหตุที่รัสเซียกดจีนมิให้เสมอตนและด้วยเหตุเอกสารดีเจาเปรียบก่อนโดยผลประโยชน์จากจีน⁵⁴ ความเป็นพันธมิตรครลายความหมายมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ ก.ศ. 1956 เป็นต้นมา เมื่อรัสเซียตัดสินใจดำเนินนโยบายสมานฉันท์กับโลกเสรี

4. การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัสเซียใน ก.ศ. 1956

ตั้งแต่ ก.ศ. 1953 รัสเซียได้ค่อย ๆ เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนที่มีต่อโลกเสรี จากเดิมคือ การแพร่ขยายอำนาจอิทธิพลในนามของอุดมการณ์แห่งการปฏิวัติโลกด้วยวิธีการต่อสู้ด้วยกำลัง (Armed Struggles) ซึ่งเป็นการเสี่ยง (Brinkmanship) ต่อการเผชิญหน้าโลกเสรี มาเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด สัญญาณบอกเหตุที่ควรแก่การสังเกตสำหรับจีน ก็คือ การที่รัสเซียเร่งรัดการยุติศึกสงครามเกาหลี และเสนอให้แก่ปัญหาอินโดจีนโดยวิธีการนำเสนอเข้าสู่ที่ประชุมนานาชาติ เป็นการหันหลังให้แก่โอกาสปฏิวัติที่จีนคาดว่าจะเกิดขึ้นได้ในอินโดจีน ขณะผู้นำรัสเซียขี้การผ่อนคลายความตึงเครียดเพื่อสันติภาพโลกในสุนทรพจน์ในวาระโอกาสต่าง ๆ แต่ยังมีได้ประกาศเป็นนโยบายเป็นทางการแก่โลกคอมมิวนิสต์ จนวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ก.ศ. 1956 ครุสเชฟจึงกล่าวสุนทรพจน์ลับในที่ประชุมสภาคองพรรคอมมิวนิสต์ รัสเซียและประชาชนนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ (Peaceful Coexistence) ซึ่งเน้นการใช้ช้อนนโยบายนี้ต่อโลกเสรีโดยตรง เป็นการยอมรับความต่างคงอยู่ของลัทธิอุดมการณ์ที่มีลักษณะเป็นตรงข้ามกันคือ ลัทธิเสรีประชาธิปไตย และลัทธิคอมมิวนิسم

การเปลี่ยนแปลงนโยบายนี้สร้างความตื่นตระหนกให้แก่โลกคอมมิวนิสต์มาก จีนเองก็จะมิได้ทราบล่วงหน้า เพราะรัสเซียมิได้ปรึกษาหารือกับจีนก่อน ปฏิกริยาแรกสุดของจีนได้แก่ การรอตูถ่าที่แล้ววิธีดำเนินนโยบายของรัสเซีย โดยเนื้อแท้แล้ว จีนไม่อาจจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของอุดมการณ์หรือพิจารณาในแง่ของความเป็นพันธมิตร โดยอุดมการณ์ ลัทธิคอมมิวนิสม์เป็นปฏิปักษ์โดยธรรมชาติวิสัยต่อ ลัทธิเสรีประชาธิปไตย อุดมการณ์กำหนดการเผชิญหน้าและมีการต่อสู้จนถึงที่สุดเพื่อทำลายลัทธิเสรีประชาธิปไตย ดังนั้น สองลัทธิจะอยู่ร่วมโลกกันมิได้ จะต้องห้ามทำลายล้างให้เด็ดขาดกันไปข้างหนึ่ง คอมมิวนิสต์เคยทำส่วนร่วมกับโลกเสรีมาแล้วช้านาน การที่รัสเซียเปลี่ยนนโยบายโดยสนับพลันเช่นนี้ย่อมทำให้จีนได้รับความผลกระทบเทือน ส่วนในแง่การเป็นพันธมิตรนั้น ตราบใดที่คอมมิวนิสต์เป็นปฏิปักษ์ต่อโลกเสรี จีนก็จะได้รับความช่วยเหลือเต็มที่และได้รับการพิทักษ์ปกป้องจากรัสเซีย ยิ่งกว่านั้น จีนเองได้ปลูกฝังใจผู้คนให้เห็นโลก

⁵⁴Ibid., p. 57..

เสรีเป็นโลกที่กองมวนิสต์ต้องทำลายล้าง จะอยู่ร่วมกันไม่ได้ การที่รุสเซียเปลี่ยนท่าทีเป็นมิตรต่อโลกเสรีจึงเป็นการทรยศต่ออุดมการณ์และทรยศต่อมิตร และเป็นมหันตภัยของจีน เพราะการหันหน้าเข้าหา กันเจราโดยสันติไม่ตระหง่านรุสเซียกับสหรัฐอเมริกาผู้นำโลกเสรี นั้นย่อมมีหนทางเป็นไปได้ที่สองอภิมหาอำนาจจะผูกมิตรกัน การเป็นมิตรกันย่อมจะกระทบกระเทือนจีน เพราะจีนถือว่าสหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูหมายเลขอหนนของตน จีนจึงถือว่า การเปลี่ยนนโยบายของรุสเซียเป็นการทรยศต่ออุดมการณ์ มีที่ท่าจะตระบัดมิตร ที่ทำให้จีนชุน เกืองจิ้งมีอึก รุสเซียเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ ซึ่งมีผลผูกมัดโลกกองมวนิสต์นี้ โดยมิได้ปรึกษาหารือจีนแต่อย่างใด เป็นการทดสอบทึ่งไม่เห็นความสำคัญของจีน ถือว่าเป็นการตอบหน้ากันอย่างถันดอนนี้และสนประมาทจีนอย่างให้อภัยมิได้

การประชุมสภาคองพรรคกองมวนิสต์รุสเซียครั้งที่ 20 อาจนับเนื่องได้ว่า เป็นจุดหัวเดียวหัวต่อในการพัฒนาโลกกองมวนิสต์⁵⁵ ในชั้นต้น จีนจำเป็นต้องแสดงการสนับสนุนนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ เพราะยังต้องพึ่งพารุสเซีย แต่ต่อมามีอีกประจักษ์ชัดว่า นโยบาย นั้นขัดต่อผลประโยชน์ของจีน จีนได้แสดงท่าทีคัดค้านทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกล่าวอ้างว่าขัดต่ออุดมการณ์ และเริ่มวิตกว่านโยบายนั้นจะทำให้จีนถูกทดสอบทึ่งให้อยู่ในภาวะโดดเดี่ยว ในการเพชญาน้ำสหรัฐอเมริกา และจะหวังพึ่งพารุสเซียมิได้มากนัก เมื่อความสัมพันธ์ถึงชั้นแตกหักในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1963 แล้ว ต่อมามีในเดือนกันยายน จีนได้ตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์ **People's Daily** เป็นการประกาศจุดยืนของจีนในเรื่องนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยชี้เป็นประเด็น ฯ ว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายในการประชุมสภาคองพรรคครั้งที่ 20 นั้น เป็นการเปลี่ยนนโยบายครั้งสำคัญ เพราะมีผลผูกพันต่อโลกกองมวนิสต์ แต่รุสเซียมิได้ปรึกษาหารือ โลกกองมวนิสต์เพียงแต่รับทราบเพื่อบรรعيติดตาม เป็นการบีบบังคับให้จำยอมต้องตกลงได้ผลอย่าง (*Fait Accompli*) ไปกับนโยบายที่ขัดต่ออุดมการณ์และผลประโยชน์ของโลก กองมวนิสต์⁵⁶ และเป็นการลดเกียรติภูมิของโลกกองมวนิสต์ในเวทีการเมืองโลก อีกทั้ง เปิดทางไปสู่การประเมินสังคมและนโยบายของรุสเซียตามแบบอย่างของยูโกสลาเวีย กล่าวโดยเฉพาะจีนแล้ว นโยบายที่นี้ได้ทำลายที่จะให้มีการทดสอบความเป็นพันธมิตรระหว่างจีน กับรุสเซียด้วย

จดหมายรุสเซียเปิดเผยในเดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1963 ได้ตอบໂต้ว่า จีนเห็นชอบกับนโยบายที่นี้แต่แรกแล้ว และมากลับเปลี่ยนแปลงไม่เห็นด้วย แม้มีการหักมุมพลิกกลับ

⁵⁵ Ibid., p. 58.

⁵⁶ Ibid p. 63.

180 องศาในการประเมินนโยบาย⁵⁷ อย่างไรก็ตาม โลกคอมมิวนิสต์ได้ติดตามดูรัสเซียดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับโลกเสรี สถานการณ์หลายครั้งตั้งแต่ ก.ศ. 1956 ล้วนบ่งบอกชัดว่า รัสเซียมีความตั้งใจจริงที่จะหาถุ่ทางสมานฉันท์กับโลกเสรี ซึ่งเป็นศัตรูโดยอุดมการณ์ของโลกคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ รัสเซียต้องทนเป็นกลางในวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกเสรี และระมัดระวังที่จะไม่แทรกแซงในวิกฤติการณ์ใด ๆ ที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้ากับโลกเสรี แม้แต่วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกคอมมิวนิสต์เอง โลกเสรีก็ตั้งตนเป็นกลางไม่แทรกแซงทางทหารในวิกฤติการณ์นั้น ๆ เช่นตัวอย่าง วิกฤติการณ์ฮังการี (1956) โปแลนด์ (1956) วิกฤติการณ์ไต้หวัน (1958) และวิกฤติการณ์จีนปะทะกับอินเดีย (1958, 1962) รัสเซียเองมิได้แทรกแซงในวิกฤติการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกเสรี เช่น วิกฤติการณ์ในอินโดจีน (1945–1954) ในเรื่องคลองสุเอช (1956) และในตะวันออกกลาง (1957–8) แม้แต่ผลประโยชน์ของมหาอำนาจจีนเอง รัสเซียก็ประสานนโยบายกับโลกเสรีที่จะยอมรับนโยบายสองจีนโดยพฤตินัย และมิได้เร่งรัดเอาจริงเอาจังกับการรณรงค์ให้จีนได้เป็นผู้แทนของประชาชนจีนในองค์การสหประชาชาติ สถานการณ์โลกระหว่าง ก.ศ. 1954–1960 ล้วนแสดงชัดว่า รัสเซียมีเจตนารมณ์ที่จะสมานฉันท์ดังที่ครุสเชฟเยือนสหราชอาณาจักรใน ก.ศ. 1959 และได้ตกลงมีการประชุมสุดยอดท่ามกลางความไม่พึงพอใจของจีนเป็นอย่างยิ่ง

ในครรศนะของจีน ตั้งแต่ ก.ศ. 1957 รัสเซียก้าวหน้าในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์มาก ทั้งยังก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์ โดยส่งดาวเทียมโคจรรอบโลกได้ก่อนคือดาวเทียมสปูนิก และการผลิตจีปนาวุธนิวเคลียร์ขึ้นทันทีได้ ทำให้จีนมั่นใจว่า โลกคอมมิวนิสต์มีอำนาจเหนือกว่าโลกเสรีแล้ว เมماเชตุงซึ่งได้เดินทางไปร่วมคลองงานครบรอบการปฏิวัติของรัสเซียในเดือนตุลาคม ก.ศ. 1957 ได้สรรเสรญรัสเซียว่า เป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ และได้ย้ายนโยบายเพชิญหน้ากับโลกเสรีโดยให้เหตุผลว่า รัสเซียมีอำนาจเป็นต่อแล้ว ดุลยภาพแห่งอำนาจของโลกเนื่องมาทางโลกคอมมิวนิสต์ โลกคอมมิวนิสต์ควรเป็นฝ่ายนำในการเมืองโลกได้แล้ว⁵⁸

ในครรศนะของเนาท์มีต่อสถานการณ์โลกเท่าที่ผ่านมา ลักษณะมีนิสัยได้มีส่วนสร้างสันติภาพโลก เริ่มจากการที่รัสเซียเข้าสู่สังกرامโลกครั้งที่ 2 มีส่วนสำคัญในการพิชิตฝ่ายอักษะ ลำพังอังกฤษและสหราชอาณาจักรย้อมจะทำสังกرامปราบอักษะไปมิได้โดยตลอดครอตฟิล์ส์ สงครวมพิชิตจีนชาติและ กู้ชาติจีน ก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความสามารถของบรรดาหนัก

⁵⁷ Ibid., pp. 64–66.

⁵⁸ Barnett, Communist China, p. 107.

ปฏิวัติและมวลชน สังคมรวมกันแล้วได้กำลังอาสาสมัครของจีนและเกาหลีเห็นอื้อขึ้นไปไก่กองทัพสหประชาชาติมิให้โกร่นด้วยระบบคอมมิวนิสต์ในเกาหลีเห็นอื้อ ในสังคมรวมเวียดนามครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1948–1954) กองทัพเวียดมินห์ขึ้นได้ฝรั่งเศสออกงานเกี้ยวดนาม ทั้ง ๆ ที่สหราชอาณาจักรและฝรั่งเศสให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศสไม่ใช่น้อย ในอีบีป์ต์ การต่อสู้ของอีบีป์ต์เพื่อสิทธิอันชอบธรรมในกล่องสูเอซเมื่อ ค.ศ. 1956 ก็สำเร็จอย่างดงาม เพราะสหภาพโซเวียตได้ใช้อำนาจอิทธิพลบีบบังคับโลกเสรีและเกลี้ยกล่อมจนมติทั่วโลกล้วนไม่เห็นด้วยกับการที่ปล้ำให้ญี่ปุ่นปล้ำเลิกเป็นเหตุให้อีบีป์ต์ได้สิทธิเห็นอีกกล่องสูเอซโดยแซมภูมิที่การก้าวร้าวุกรานจากฝ่ายโลกเสรีแต่เพียงเล็กน้อย จากเหตุการณ์เหล่านี้ส่อให้เห็นว่า สหธิจักรวรรดินิยมใหม่ (New Imperialism) ที่โลกเสรีพยาบาลนำมามาใช้กับบรรดาอาณาจักรดังเดิมของตนนั้นไม่สำเร็จและกลับเป็นฝ่ายเสื่อมถอยเป็นที่รังเกียจของโลก มหาอำนาจอังกฤษต้องถอนทหารออกจากอินเดีย ฟิร์ม่า และอีบีป์ต์ ยอสันดาออกจากอินโดเนเซีย ฝรั่งเศสออกจากอินโดจีนและกำลังจะต้องถอนตัวออกจากแอลจีเรีย จากแอเซียตะวันตกและแอฟริกา ทั้งนี้ เหตุการณ์เหล่านี้ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะผลังของสหธิชาตินิยมและคอมมิวนิสต์ ท้ายสุด สหธิจักรวรรดินิยมถึงจุดเสื่อมเมื่อสหภาพโซเวียต ผู้นำโลกคอมมิวนิสต์สามารถส่งดาวเทียมขึ้นสู่อวกาศ นับเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งต่อสถานการณ์โลก เมามีความมั่นใจอย่างยิ่งในทรรศนะของตนต่อสถานการณ์โลก เขาได้พรოไฟแนนเชียลปูมาย ณ ที่ประชุมพระคomoมมิวนิสต์ทั่วหมดทั่วโลก ณ มองโกเลียเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1957 ว่า :

“...ปัจจุบันโลกมีลมสองกระแส คือ กระแสลมตะวันออกและกระแสลมตะวันตก สภากิต มีอยู่ว่า “ลมตะวันออกย่อมพัดเหนือลมตะวันตก หรือ ลมตะวันตกย่อมพัดเหนือลมตะวันออกอย่างใดอย่างหนึ่ง” ข้าพเจ้าเชื่อว่าสถานการณ์ปัจจุบันมีลักษณะว่า ลมตะวันออกกำลังพัดเหนือลมตะวันตก กล่าวคือ สหธิสังคมนิยมทรงผลลัพธ์เหนือพลังสหธิจักรวรรดินิยมอย่างล้นเหลือ”

การกระตุ้นให้เห็นโลกคอมมิวนิสต์มีพลังเหนือโลกเสรีนั้น โดยเนื้อแท้แล้ว เป็นการเตือนรุสเซียให้ต้องดำเนินนโยบายปฏิวัติโลก ด้วยโอกาสอำนวยแล้วที่ฝ่ายโลกเสรีกำลังตกต่ำ และถือว่ามีหน้าที่ต้องนำในการดำเนินนโยบายปฏิวัติโลก เพราะรุสเซียเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์และผู้นำพระคomoมมิวนิสต์ทั่วโลก สุนทรพจน์นั้นแสดงให้รุสเซียได้ทราบกว่า โดยเนื้อแท้ที่นั้น จีนไม่เห็นด้วยกับนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งจะเป็นการทดสอบใหม่รีสามานันท์กับโลกเสรี และจีนได้แสดงความไม่เห็นด้วยโดยการเตือนรุสเซียให้ระลึกถึงความเป็นผู้นำและระลึกถึงหน้าที่ปฏิวัติโลกตามอุดมการณ์ ปฏิวัติจีนนี้สะท้อนความเป็นจริงว่า ทั้ง ๆ ที่จีนไม่เห็นด้วยกับรุสเซียเป็นอย่างยิ่ง แต่จีนจำต้องสนับสนุนนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ

เพาะจีนต้องพึงพารูสเซียในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ การยกย่องรูสเซียเป็นผลลัพธ์นรูสเซียโดยปริยายให้ปฏิบัติตามหน้าที่ของอุดมการณ์คือ เพชญาน้ำกับโลกเสรี จีนจึงกระตุ้นรูสเซียให้มีบทบาทสำคัญในวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกเสรี ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติการณ์ในตะวันออกกลาง⁵⁹ หรือจะเป็นวิกฤติการณ์ในคิวบา (1962) แต่รูสเซียระมัดระวังมากที่จะไม่ตกหลุมพรางของจีนที่จะผลักดันรูสเซียให้เพชรัญาน้ำกับโลกเสรี และทั้งระวังที่จะรักษาผลประโยชน์ส่วนตนคือ สมานฉันท์กับโลกเสรี และรักษาความเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ด้วย

พฤติกรรมจีนเป็นเรื่องที่รูสเซียรู้แจ้งແת่องตลอดได้ดีถึงเจตนามาตราของจีน ดังที่รูสเซียเคยกล่าวหาจีนว่า เมื่อครุสเซฟมีกำหนดการเยือนสหรัฐอเมริกาในปลายปี 1959 จีนได้ประท้วงแข็งขันโดยการก่อสองกรรมกับอินเดีย เพื่อจะทำลายความพยายามของโลกเสรีและรูสเซียที่จะผ่อนคลายตึงเครียด ฝ่ายจีนก็กล่าวหารูสเซียเช่นกันว่า รูสเซียตั้งตนเป็นกลางในสองกรรมจีน–อินเดียเพื่อเอาไว้โลกเสรี ทั้ง ๆ ที่จะเมิดสปีริตแห่งลัทธิคอมมิวนิส์มสากล (Spirit of internationalism)⁶⁰ เมื่อรูสเซียตั้งขึ้นจากนิวเคลียร์ในคิวบาจนก่อเกิดวิกฤติการณ์ขึ้นใน ก.ศ. 1962 นั้น จีนได้วิจารณ์ว่า รูสเซียกระทำการเสี่ยงดวงเสี่ยงโชค (Adventurism) และว่ารูสเซียนิยมศีโรราบ (Capitulationism) สายต่อสหรัฐอเมริกาโดยยอมแพ้ก่อนเข้าปะทะออกจากการคิวบา

อันที่จริงแล้ว จีนเตือนรูสเซียหลายครั้งแล้ว ทั้งโดยสุนทรพจน์ของเมืองเดือนตุลาคม ก.ศ. 1957 ดังกล่าว ทั้งการโจมตียูโกสลาเวีย แปรเปลี่ยนลัทธิอุดมการณ์ (Revisionism) ซึ่งเป็นการตีว่าการทบทวนคราด กระทนรูสเซียว่ากำลังน่ายเบนออกจากลัทธิอุดมการณ์ และในเดือนเมษายน ก.ศ. 1960 จีนได้เตือนรูสเซียอีกในบทความ “ลัทธิเลนินเจริญ” (“Long live Leninism”) ซึ่งแสดงเนื้อหาของลัทธิอุดมการณ์ที่เน้นหนักการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุนกับกรรมกร เป็นการเตือนรูสเซียว่า นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ尼รัตน์ต่ออุดมการณ์โดยสันเชิงไม่ว่าจะพิจารณาในแง่มุมใด แต่รูสเซียมีได้นำพาเสี่ยงทักษ์หัวใจจากจีน นโยบายต่างประเทศที่ครุสเซฟดำเนินอยู่ก็มิได้เป็นที่นิยมภายในประเทศรูสเซียเช่นเดียวกัน

เมื่อความสัมพันธ์ถึงขั้นแตกหักแล้ว จีนได้วิจารณ์นโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติอย่างเปิดเผยหลายวาระโอกาส การติดต่อโดยจดหมายระดับพรรคหั้งสองได้แสดงให้เห็นชัดว่า ข้อวิเคราะห์วิจารณ์ของจีนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากในประเด็นการต่างประเทศ⁶¹ จีนได้แยกแยะวิเคราะห์เหตุผลของรูสเซียที่เต็มไปด้วยความเห็นแก้ได้และชาตินิยมอยู่เบื้องหลัง

⁵⁹ Ibid., p. 109.

⁶⁰ Gittings, p. 111

⁶¹ Ulam, p. 681

การใช้ภาษาสละสลาวย่าว ดำเนินนโยบายเพื่อความเป็นปึกแผ่นและอุทิศเพื่อโลกคอมมิวนิสต์ จึงได้กล่าวหารว่า รัสเซียไม่ได้คิดจะช่วยรัฐคอมมิวนิสต์อย่างจริงใจ หากแต่จักปล่อยให้เผชิญโชคชะตากรรมเองไปตามภาระมานเรียบร้อยแล้ว รัสเซียจึงจะโปรดคำหวานเสนอให้ความช่วยเหลือ รัสเซียมีเจตนามาด้วยต่อจันโดยสมควรคิดกับสหรัฐอเมริกา⁶² อาจจะกล่าวได้ว่า จันไม่ยินยอมที่จะสนับต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย เป็นการแสดงตนออกออกในด้านหนึ่งที่นับว่าสำคัญที่เดียว

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุมสภาคองพรรค คอมมิวนิสต์รัสเซียครั้งที่ 20 นั้น เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งส่งเสริม อีกปัจจัยหนึ่งที่ดูรุนแรงมาก กว่าคือ การที่รัสเซียเจรจาลดกำลังรบกับสหรัฐอเมริกาและมีท่าไม่สนับสนุนให้จันสร้างอาชุดนิวเคลียร์เอง

5. ประเด็นอาชุดนิวเคลียร์

ปัจจัยอาชุดนิวเคลียร์เป็นประเด็นที่กระตุนให้จันกับรัสเซียแตกแยกกันมาก ขึ้นตามลำดับ⁶³ ทั้งสองมีทรรศนะต่ออาชุดนิวเคลียร์แตกต่างกันมาก ที่สำคัญคือรัสเซียมีอาชุดนิวเคลียร์ในขณะที่จันยังไม่มี⁶⁴ ดังที่ได้บรรยายมาแล้วในตอนต้นบทว่า รัสเซียถือว่า สมรรถนิวเคลียร์เป็นภัยตระหนุกหัวหลวงมาก จำเป็นต้องต่อสู้รณรงค์เพื่อสันติภาพ และต้องลดกำลังรบเป็นอันดับแรกสุดในการสมานฉันท์กับโลกเสรี⁶⁵ แม้แต่ขบวนการปลดแอกกู้เอกราช (National Liberation Movement) ในโลกที่สาม รัสเซียก็ไม่มีนโยบายที่จะเสียงช่วยเหลือแม้โอกาสอำนวยที่จะให้เกิดการปฏิวัติเป็นคอมมิวนิสต์ตามอุดมการณ์ เพราะการกู้เอกราชอาจลายเป็นสิ่งกรรมซึ่งจะลุกalamเป็นมหาภัยที่นิวเคลียร์ได้เมื่อภัยทางอำนาจได้เข้าแทรกแซง⁶⁶ ในทรรศนะของรัสเซียซึ่งแสดงในแผลงการณ์เป็นทางการของตนในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1963 นั้น อาชุดนิวเคลียร์มิได้เกี่ยวข้องกับลักษณะคอมมิวนิสม์โดยเฉพาะหลักการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เพราะอาชุดนิวเคลียร์มีประสิทธิภาพสูงมากในการทำลายมวลมนุษย์ ไม่มีข้อยกเว้นแก่ชนชั้นใด⁶⁷

⁶² Ibid., p. 682.

⁶³ Clemens, p 3.

⁶⁴ Wolfgang. p. 22.

⁶⁵ Ibid.. p 35.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Clemens, p 3.

ที่ตั้งของจีนแตกต่างจากรุสเซียเฉพาะในด้านระดับขีดขันของสังคมมนิวเคลียร์ แต่ยอมรับเช่นเดียวกับรุสเซียในหลักการว่า สังคมมนิวเคลียร์อาจเกิดขึ้นได้ เพียงแต่ว่า รุสเซีย ถือว่าสังคมมนิวเคลียร์อาจเกิดขึ้นได้ แต่ยากมาก ด้านจีนนั้นถือว่า สังคมมนิวเคลียร์มีโอกาส น้อยมากที่จะเกิดขึ้น แต่ก็การแสดงหวัตถุทางหลักเลี้ยงมิให้เกิดสังคมมนิวเคลียร์ขึ้น แต่ พึ่งนี้ จึงถือว่าเมื่อมีที่ตั้งของจีน ที่ตั้งของสังคมมนิวเคลียร์อาจเกิดขึ้นได้ แล้วพยายามสูบต่อคำว่า ใช้อาชานิวเคลียร์ (Nuclear Blackmail) ก็เป็นการสนับสนุนให้โลกเสรียิ่งก่อสังคมมนิวเคลียร์ ขึ้นมากกว่าจะทำให้สังคมมนิวเคลียร์มีโอกาสเกิดขึ้นอย่าง ที่ตั้งของอาชานิวเคลียร์ปรากฏชัดในคำพูดของนายชู เอน ไล (Chou En-lai) นายกรัฐมนตรีจีนที่ว่า ถ้าเกิดสังคมมนิวเคลียร์ขึ้น ย่อมมีผู้คนตายนับล้าน โดยไล่ลำดับไว้ว่า “20 ล้านคนอเมริกัน ชาวอังกฤษ 5 ล้านคน ชาวรุสเซีย 50 ล้านคน และยังมีคนจีนเหลืออีก 300 ล้านคน” จีนไม่ รู้สึกเดือดร้อนต่อบริษัทคนตายนะ เพราะถึงอย่างไร จีนก็ยังคงมีประชากรมหาศาลดังเดิม เมื่อ เทียบกับมหาอำนาจอื่นภายหลังสังคมมนิวเคลียร์⁶⁸ จีนจึงยังคงต้องการพัฒนาอาชานิวเคลียร์ แม้จะตระหนักในมหันตภัยของอาชานั้น

จีนมีเหตุผลใดจึงปรารถนาอาชานิวเคลียร์ เหตุใด รุสเซียจึงไม่สามารถช่วยจีนให้ สมประสงค์ในการนั้น?

ในที่ตั้งของจีน อาชานิวเคลียร์คือเกราะป้องกันภัย อาชานิวเคลียร์คือเครื่อง เสริมสร้างอำนาจเกียรติภูมิให้เป็นมหาอำนาจ อาชานิวเคลียร์คืออำนาจการต่อรอง (Bargaining power) ในการทูต ดังที่คณะกรรมการกิจการทหาร (The Military Affairs Committees) ของจีนได้ กล่าวสรุปความจำเป็นของการมีนิวเคลียร์ไว้ว่า แม้อาชานี้จะเป็นเสือกระดาษตามหลักการ ก็จริงอยู่ อาชานี้จึงจำเป็นต้องสร้างและมีไว้ในครองครอง เพราะ “ทางด้านจิตใจ ระเบิดปรมາṇู มีความสำคัญมาก ถ้าเรามีระเบิดปรมາṇูอัดแน่นด้วยองค์ประกอบทางด้านจิตใจ บรรดาลัทธิ จักรวรรดินิยมและพวกต่อต้านมีปฏิริยาต่อการปฏิริบุญไม่สามารถแข่งขันกับเราได้ไม่ว่า จะได้ยังไง”⁶⁹

นอกจากนี้ ในที่ตั้งของจีน การมีอาชานิวเคลียร์นั้น แม้จะเป็นการขยายขวัญ ทั่วโลกให้หวาดวิตกว่า สันติภาพโลกจะสั่นคลอน การมีอาชานิวเคลียร์ก็เป็นการดีเหมือนกัน ต่อสันติภาพโลก เพราะ “บรรดาลัทธิสังคมนิยมความมีอาชานิวเคลียร์ในกรอบกรอง และควร เป็นอาชานิยมที่มีประสิทธิภาพดีกว่าฝ่ายอื่นๆ จักรวรรดินิยมอเมริกา เพื่อเป็นการประกันเสถียรภาพ

⁶⁸ Wolfgang, p 22

⁶⁹ Simmonds, p. 172

ความมั่นคงของโลกคอมมิวนิสต์ และพิทักษ์ปักป้องสันติภาพโลก” ทั้งนี้ การมีอาชูนิวเคลียร์ จะเป็นอันตรายต่อสันติภาพโลกหรือไม่นั้นมีได้สำคัญที่ว่า ที่โลกมีอาชูนั้น หากแต่สันติภาพโลกขึ้นอยู่กับหลักการของการใช้อาชูนั้น เพราะอาชูชนิดนี้มีทั้งคุณ (พดุงสันติภาพ) และโทษ (ก่อเกิดสงคราม) เสมอกัน

อีกประการหนึ่ง การหวังพึ่งพารัสเซียโดยยอมอยู่ใต้ร่มนิวเคลียร์รัสเซีย เป็นการขึ้นจนูกันอื่นหายใจ ยากที่จะเป็นໄทแก่ตัวได้ เพราะรัสเซียมีแนวโน้มนิยมที่จะกดหัวผู้ที่ต่ำต้อยกว่าอยู่แล้ว การเปลี่ยนแปลงนโยบายใน ก.ศ. 1956 เป็นตัวอย่างที่ดีว่า รัสเซียคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนมากกว่าของโลกคอมมิวนิสต์ ความเป็นพันธมิตรปักป้องเงินไม่ได้ เพราะรัสเซียจำกัดขอบเขตพันธมิตรไว้ จึงจึงต้องการมีอาชูนิวเคลียร์เป็นเกราะปักป้องตนเองจากมองภัย แต่รัสเซียมีเต็มใจช่วยพัฒนาอาชูนิวเคลียร์ให้แก่จีน

ตั้งแต่ ก.ศ. 1956 รัสเซียตระหนักว่า จีนมีความทะเยอทะยานที่จะมีอำนาจการเมืองแข่งกับตนในโลกคอมมิวนิสต์ และจีนแสดงตนเป็นอิสระชาติเจนในหลายเรื่อง⁷⁰ ที่สำคัญก็อีก จีนประสบนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติ共生โลกที่สามใน ก.ศ. 1955 โดยมีได้ปรึกษา กับรัสเซีย จีนสามารถก่อวิกฤติการณ์ได้หวานและรบกับอินเดีย โดยมีได้นำพาว่าจะทำให้รัสเซีย พลอยเดือดร้อน และจีนผูกมิตรเยือนโลกที่สาม เหล่านี้แสดงชัดว่าจีนต้องการเป็นใหญ่ ถ้าจีนมีอาชูนิวเคลียร์ จีนก็จะเป็นอภิมหาอำนาจนิวเคลียร์ท้าทายแข่งความเป็นผู้นำกับรัสเซีย ในโลกคอมมิวนิสต์ รัสเซียจึงไม่ต้องการเป็นผู้สร้างจีนขึ้นมาแข่งกับตน อีกประการหนึ่ง ถ้าจีนมีอาชูนิวเคลียร์ จีนจะยิ่งมีความก้าวร้าวุกรานมากขึ้น เป็นการเสี่ยงที่จะก่อเกิดสงครามนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียหัวดกลัวเพียรหลีกเลี่ยงเสมอมา ประการสุดท้าย รัสเซียมีนโยบายไม่ส่งเสริมการแพร่กระจายอาชูนิวเคลียร์ (ตามเหตุผลที่ได้อธิบายมาแล้วในตอนต้นบท) เพื่อรักษาสันติภาพโลก รัสเซียจึงพร่านอกจีนเสมอว่า รัสเซียพร้อมที่จะปักป้องเงินใต้ร่มนิวเคลียร์ โดยจีนไม่ต้องพัฒนาอาชูนิวเคลียร์ให้เป็นการสืบเปลือยและกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศ⁷¹

แม้จะมีนโยบายเช่นนั้น รัสเซียได้ปฏิบัติการผิดพลาดมาก กล่าวคือ ในชั้นต้น รัสเซียเหยียบเรือสองแคมโดยสมานฉันท์กับโลกเสรี และผูกมิตรกับจีน การสมานฉันท์ยังทำให้จีนไม่ไว้วางใจรัสเซียมากจนตัดสินใจพัฒนาอาชูนิวเคลียร์ โดยต้องการให้รัสเซียช่วย พัฒนาอาชูนิวเคลียร์ในชั้นต้น ตั้งแต่ ก.ศ. 1957–59 รัสเซียมีข้อตกลงช่วยเหลือจีน เช่นนั้น ถึงขนาดสัญญาให้แบบอย่างนิวเคลียร์ แต่ในขณะเดียวกันรัสเซียก็ก้าวรุdnในการ

⁷⁰ Peter Van Ness, **Revolutions and Chinese Foreign Policy** (L. A. : University California Press, 1971), p. 13

⁷¹ Gittings, p. 107.

เจรจากันโดย神器เพื่องดทดลองอาวุธนิวเคลียร์ โดยหวังว่าจีนจะเห็นชอบและร่วมมือด้วย แต่การทดลองนั้นเปิดทางจีนให้พัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ จีนจึงไม่เห็นด้วยและโกรธแค้นรุสเซียมาก⁷² จีนได้แสดงหลักการของการลดอาวุธในทรอศนะของตนว่า การลดอาวุธต้องหมายถึงการลดอาวุธทุกชนิด หรือทำลายอาวุธได้ก็ยิ่งดี จีนเสนอทำลายอาวุธนิวเคลียร์ แต่ในการเจรจาลดกำลังรบตามแบบ (Conventional Forces) และงดทดลองอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งผิดหลักการของจีนนั้น จีนได้ประชุมสภากลุ่มตีเมื่อวันที่ 20 มกราคม ก.ศ. 1960 ว่าจะไม่รับผิดชอบและรับทราบข้อตกลงใด ๆ ของการเจรจาลดอาวุธ

การเจรจาลดอาวุธได้หยุดชะงักไปในระหว่าง ก.ศ. 1960–62 ด้วยเหตุที่รุสเซียเองก่อสถานการณ์ในคิวบาและเยอรมนีตะวันตก แต่ภายหลังปี ก.ศ. 1962 แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับโดย神器ได้เริ่มดีขึ้น ได้มีการเจรจากทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งทำให้จีนไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวโดยสรุปแล้ว การทดลองอาวุธนิวเคลียร์จัดกล้ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนแตกหักกับรุสเซียอย่างแท้จริงตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ก.ศ. 1963 เป็นต้นไป

6. อุดมการณ์ : โดยคอมมิวนิสต์ที่แตกแยก

นโยบายปฏิวัติโดย神器มีที่ปฏิบัติอย่างไร นี่เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรุสเซียกับจีนต้องแตกร้าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁷³ เดิมที่นโยบายปฏิวัติโดย神器มีที่ปฏิบัติของรุสเซียเป็นแบบ แม้ว่าการเป็นคอมมิวนิสต์ของประเทศต่าง ๆ อาจมีที่ปฏิบัติแตกต่างกัน แต่หลักการคงเดิมเป็นที่ยอมรับในที่ปฏิวัติของรุสเซีย

ในฐานะเจ้าลัทธิและผู้นำโดยคอมมิวนิสต์และผู้นำบรรดาพรกคอมมิวนิสต์ที่โดย神器ได้กำหนดแล้วว่า การพัฒนาประเทศไปสู่ระบบสังคมนิยมของโดยคอมมิวนิสต์ ต้องมีดีล้อวิชีปฏิบัติแบบรุสเซียเท่านั้น การสัมพันธ์กับโดยภายนอก รุสเซียเป็นแต่ผู้เดียวที่จะกำหนดด้วยจัลลินโญบาย โดยคอมมิวนิสต์เป็นแต่ฝ่ายสนองตอบเท่านั้น ความเป็นหนึ่งในทางลัทธิอุดมการณ์ได้ถูกท้าทายมาแล้วตั้งแต่ ก.ศ. 1948 เมื่อยุโกสลาเวียยึนกรานที่จะเป็นคอมมิวนิสต์อิสระไม่ขึ้นต่อรุสเซีย สามารถพัฒนาประเทศโดยวิถีทางอื่น และเปิดความสัมพันธ์กับโดยภายนอก นับเป็นการทำลายอย่างหนักแน่นจริงจังและเป็นตัวอย่างแก่โดยคอมมิวนิสต์ว่า รุสเซียไม่สามารถครองความเป็นหนึ่งทางลัทธิอุดมการณ์ได้อย่างแท้จริงตั้งแต่ ก.ศ. 1948 แล้ว

ต่อมา ภัยหลังอสัญญากรรมของสถาลินแล้ว อุดมการณ์เริ่มถูกตีความหลากหลาย รุสเซียตั้งตนเป็นเจ้าลัทธิผู้ตีความซึ่งขาดอุดมการณ์ เป็นผู้ที่เริ่มทำให้อุดมการณ์ขาด

⁷²Clemens, p. 4.

⁷³Wolfgang, p. 34.

ความหมายเป็นหนึ่งเดิม กล่าวว่าคือ ครุสเซฟ์ได้ยกย่องการปฏิรูติจีนใน ก.ศ. 1949 ว่า “ภายหลังการปฏิรูติสังคมปีที่ยิ่งใหญ่ [ของรัสเซีย] แห่งเดือนตุลาคมนั้น ซัยชนะของการปฏิรูติของประชาชนจีนเป็นเหตุการณ์ที่เด่นที่สุดในประวัติศาสตร์โลก” การยกย่องการปฏิรูติที่มีได้ดำเนินตามครรลองปฎิบัติแบบรัสเซียจึงต้องนับเนื่องได้ว่า รัสเซียได้เป็นฝ่ายก้าวเดินจากบทบาทเจ้าตัวที่ของตน⁷⁴

ความเป็นหนึ่งในลักษณะอุดมการณ์ค่อยๆ ลดความหมายลงด้วยน้ำมือของรัสเซีย เองแล้ว เริ่มตั้งแต่ ก.ศ. 1954 เมื่อรัสเซียขยันยอมผ่อนคลายความตึงเครียดกับโลกเสรี และปรองดองกับยูโกสลาเวียถึงขนาดยอมรับรองวิถีทางไปสู่สังคมนิยมหลากหลายได้ นโยบายใหม่กระเทือนอุดมการณ์มาก เพราะการผ่อนคลายความตึงเครียดขัดต่ออุดมการณ์ที่กำหนดให้มีการแข่งขันและต่อสู้กันให้ได้ชัยชนะเด็ดขาด การยอมรับวิถีทางหลากหลายสู่สังคมนิยมเป็นการยอมลดความเป็นหนึ่งของรัสเซียในการกำหนดวิธีการพัฒนาประเทศแบบรัสเซีย โลกคอมมิวนิสต์แข็งทางเลือกถึงสามทางใน ก.ศ. 1955 คือ วิถีทางยูโกสลาเวีย วิถีทางรัสเซีย และวิถีทางจีน ซึ่งต่างพัฒนาประเทศตามแนวทางที่กำหนดเองโดยอิสระ

ความผันแปรอย่างใหญ่หลวงได้บังเกิดขึ้นในการประชุมสภากองพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียครั้งที่ 20 ใน ก.ศ. 1956 เมื่อครุสเซฟประธานาธิบดีในทุกเรื่อง ตั้งแต่ระบบราชการยั่งก่อ เผด็จการเบ็ดเสร็จโดยเอกเทศ การควบคุมรัฐบริหารเข้มงวดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศก้าวร้าวຽกรานเสี่ยงต่อการแข่งขันกับโลกเสรี แล้วครุสเซฟเสนอวิธีการใหม่ คือ ประกาศการให้อิสระเสรีแก่โลกคอมมิวนิสต์และอยู่ร่วมกันโดยสันติกับโลกเสรี ถ้าพิจารณาในแง่ อุดมการณ์แล้ว ความเปลี่ยนแปลงมิได้เป็นประโยชน์แก่จีนทุกเรื่อง และจีนได้อ้างอุดมการณ์ในการโภมตีรัสเซียเรื่องนั้นมาก

การประธานาธิบดีเป็นการประธานาธิบดีของโลก โดยส่วนบุคคลและประธานาธิบดี ก็ต้องมีนักล้วงหลังประหนึ่งเทพเจ้า (Cult of personality) ซึ่งจีนยังปฏิบัติอยู่ กล่าวคือ ในประเทศจีนเอง เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วโดยทั่วไปว่า เมาเซตุงเป็นผู้กำหนดด้วยนิจฉัยนโยบายต่างๆ ทั้งการภายในและภายนอกประเทศ ถือเป็นการปกครองโดยบุคคลเพียงผู้เดียว นอกจากนั้น กันจีนยังยกย่องเมาเซตุงว่าเป็นผู้สถาปัตยชาติจีนใหม่ การประธานาธิบดีจึงมีผลต่อจีนโดยตรง ในวันที่ 23 ตุลาคม ก.ศ. 1956 ในโอกาสที่ต้อนรับเอกอัครราชทูตรัสเซีย จีนได้แบ่งพิธีความคิดของตนบ้างเหมือนกัน โดยได้กล่าวว่า เป็นการสมควรที่จะวิจารณ์สถาบัน แต่จีนไม่เห็นด้วยกับวิธีการวิจารณ์แล้วไม่เห็นด้วยกับข้อวิจารณ์บางแห่งมุน⁷⁵ ต่อมา

⁷⁴ Gittings, p. 56.

⁷⁵ Ibid., p. 67.

เมื่อความสัมพันธ์ถึงขั้นแตกหักแล้ว จึงได้วิจารณ์รุสเซียเรื่องprogrammatic โดยเป็นบทความในหนังสือพิมพ์ **People's Daily** ประจำวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1963 ว่า สตาลินมีคุณงามความดีล้นเหลือเหนือความผิดพลาดของเขา จึงจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะให้มีการวิเคราะห์และประเมินสตาลินใหม่

อาจจะกล่าวได้ว่า ในระยะแรก จินมีที่ทำสนับสนุนการปักธงโดยหมู่คณะ แต่เมื่อมาเช็ตุงสามารถดูถูกเสียงข้างมากไว้ได้ใน ค.ศ. 1957 นโยบายการปักธงโดยหมู่คณะย่อมไม่เป็นที่พึงประยุกต์ของมา เพราะการที่รุสเซียโงมตีการบูชาตัวบุคคล (Cult of Personality) คือสตาลินเองนั้น เป็นการโงมตีมา ในขณะนั้น มาเองต้องการให้คนทั้งประเทศยกย่องและให้อำนาจมา การโงมตีเช่นนั้น มาจึงถือว่าเป็นการสั่นสะเทือนต่ออำนาจมาโดยตรง การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างมา กับ พรครกินคอมมิวนิสต์ เองได้ทวีความเข้มข้นด้วยเหตุที่รุสเซีย ประธานระบอบเผด็จการโดยเอกสารของสตาลิน

ในด้านนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติin ถ้าได้พิจารณาโดยถืออุดมการณ์เป็นหลักนโยบายันนั้นดัดต่ออุดมการณ์มาก เพราะลักษณะรัชและลักษณะนิลั่วนเน้นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นอนหลักเดี่ยงมีได้ และปราศจากการประนีประนอมใด ๆ และซึขนะจักเป็นของชนชั้นกรรมชาชีพ การอยู่ร่วมกันโดยสันติปฏิเสธหลักการแห่งอุดมการณ์ดังกล่าวอย่างชนิดขาวเป็นดำ รุสเซียได้ยืนยันว่า ยังคงดำเนินนโยบายปฏิวัติโลกเพียงแต่เปลี่ยนวิธีการจากการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ มาเป็นการแข่งขันกันสร้างความเจริญเพื่อพิสูจน์คุณวิเศษของลักษ์อุดมการณ์ โดยวิธีการนั้น เป็นวิธีการตามครรลองแห่งสันติวิธีใช้ยุทธวิธีเพื่อปฏิวัติโลก อีกทั้งเป็นการขอมรับความคงอยู่ของระบบในเบื้องต้นที่ลักษ์อุดมการณ์มุ่งหมายทำลายมิให้คงอยู่ แต่จักถล่มตัวในบันปลาย จึงถือว่า การอยู่ร่วมกันโดยสันติเป็นการทรหศต่ออุดมการณ์ และเป็นการปฏิเสธการระหน้าที่ผูกพันที่จะต้องปฏิวัติโลกเพื่อเห็นแก่ผลประโยชน์แห่งรัฐมากกว่าผลประโยชน์ของโลกคอมมิวนิสต์ ลักษชาตินิยมนิพัลเงินอัลลิสา葛ลนิยม (Internationalism) แล้วสำหรับรุสเซีย

ในการตอบสนองที่ครุสเซฟประธานสตาลินและกำหนดนโยบายันนั้น จึงได้ประกาศตั้งตนเป็นผู้รับรู้ขี้ขาดสองเรื่องคือ ขี้ขาดลักษณะเนื้อแท้ของลักษ์อุดมการณ์ และขี้ขาดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐคอมมิวนิสต์ จึงได้ท้าทายรุสเซียในการเป็นเจ้าลักษ์และท้าทายความคิดริเริ่มและความเป็นผู้นำของรุสเซีย

เมื่อจินไม่เห็นด้วยกับนโยบายใหม่ของรุสเซีย ตั้งแต่ ค.ศ. 1956 จึงได้อ้างอุดมการณ์ซึ่งความถูกต้องในการกระทำการของรุสเซีย ดังจะเห็นได้ว่า ใน ค.ศ. 1957 จินเริ่มท้าทายความเป็นผู้นำของรุสเซียในโลกคอมมิวนิสต์และบรรดาพรครกคอมมิวนิสต์ทั่วโลก โดยยก

ເອາວຸດມາກຣັນເປັນເຄື່ອງພິສູງນົກຄຸນສົມບັດຄວາມເປັນຜູ້ນໍາຂອງຮູສເຊີຍ ສຸນທຽນນີ້ເມາເຈຕຸງທີ່ສະລາຍ ຍກຍ່ອງໃຫ້ເກີຍຮ່າງຮູສເຊີຍນີ້ເຕີມໄປດ້າຍຂໍ້ຄວາມທ້າທາຍຮູສເຊີຍ ໂດຍອ້າງຄື່ອດມາກຣັນເປັນເກັນທີ່ກຳຫັນດຸກຄຸນສົມບັດຂອງຜູ້ນໍາ

ຈິນມີຄວາມເຂົ້ມໍ່ນໍ້າເລື້ອເກີນວ່າ ປະວັດີສາສດຖາກຳລັງພັດນາໄປໃນແນວທີ່ນໍາພອໃຈສໍາຫັນ ໂດກຄອມມິວນິສົຕ໌ ສົມຄວາມແກ່ເວລາທີ່ຈະສ່ວນເສີມການປັບປຸງຕີໃຫ້ເກີດບັນຫຼວກ ສິ່ງທີ່ກວາງກະທຳຄື່ອ ສ່ວນເສີມພັດສາມັກຄືຂອງໂດກຄອມມິວນິສົຕ໌ ແລະ ເສີມພັດຂອງອຸດມາກຣັນ ດັ່ງຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ດັ ທີ່ປະໜຸມມອສໂກ ໃນເດືອນພຸດຍສິກາຍນ ດ.ສ. 1957 ຮູສເຊີຍແລະ ຈິນໄດ້ເປັນຜູ້ນໍາໃນການປະລາມ ລັກທີ່ຈັກກວາຣະດິນິຍມ ສ່ວນເສີມກາຮອຢູ່ຮ່ວມກັນໂດຍສັນຕິ ຄວາມຮ່ວມມື້ອກັນໃນໂດກຄອມມິວນິສົຕ໌ ປະລາມກາຮ່າໄກໄປປັບປຸງລັກທີ່ (Revisionism) ແລະ ກາຣແຕກແຍກລັກທີ່ອັນນາໄປສູ່ກາຮແຕກສາມັກຄື (Sectarianism) ໃນພຽບຄອມມິວນິສົຕ໌ ແລະ ໃນໂດກຄອມມິວນິສົຕ໌ ໃນການປະໜຸມກັ່ງນີ້ ຢູໂກສລາເວີຍ ໄນເຫັນດ້ວຍກັນການປະລາມນໂຍບາຍເປັນຄາງ ຜູ້ແທນຍູໂກສລາເວີຍປັບປຸງເສັ້ນໄໝຍ່ອມລົງນາມໃນຄໍາ ແຄລງຮ່ວມຂອງທີ່ປະໜຸມມອສໂກ ຮູສເຊີຍໄໝພອໃຈນາກໄດ້ຕັດພ້ອຕ່ວ່າຢູໂກສລາເວີຍ ແຕ່ໄໝຮຸນແຮງ ດຶງຂນາດຕັດຄວາມສັນພັນທີ ໃນຜະທີ່ຈິນຫຸນຫລັງໂດຍແຄລນາເນີຍ (Albania—ກລັງຢູໂກສລາເວີຍ ພຍາຍດິນແດນສູ່ປະເທດຕານ) ກລັບປະລາມຢູໂກສລາເວີຍອ່າຍ່ານີ້ດັດຕັດຮອນໄໝມີມີເຢື່ອໃຍ ໂດຍກາຮ ໂຈນຕີຢູໂກສລາເວີຍວ່າ ແກ້ໄໄປປັບປຸງລັກທີ່ຄອມມິວນິສົມ໌ ເປັນເຄື່ອງມື້ອຂອງສຫະລູອເມັກ ແລະ ທຽຍຄູ່ຕ່ອອຸດມາກຣັນ ກາຮທີ່ຈິນໄຈນຕີຢູໂກສລາເວີຍອ່າຍ່າຮຸນແຮງຍິ່ງເສີຍກວ່າຮູສເຊີຍເອງ ວ່າໄປແລ້ວ ເປັນການກ້າວກໍາຍົກຈິກການເມື່ອງກາຍໃນເບີຕກາຍໃຫ້ອໍານາຈອີທີ່ພລຂອງຮູສເຊີຍ ແສດງທນວ່າມີອໍານາຈ ອີທີ່ພລມີໄດ້ນ້ອຍກວ່າຮູສເຊີຍ ດຶງຂນາດໃຫຍ່ພອທີ່ຈະວິນິຈັກຍົວພາກຍົວງານຮັບໄກຮົດໃກຮູກໄດ້ ອ່າຍ່ານີ້ດັດໜ້າໜ້າໜ້າຕາຮູສເຊີຍ ແຕ່ກົມື້ຂໍ້ອກຮັກສັງເກດວ່າ ຊົວວິພາກຍົວງານຮັບໄກຮົດໃກຮູກໄດ້ ໂດຍເນື້ອແທ້ແລ້ວຄື່ອ ກາຮວ່າກະທນຮູສເຊີຍ ຢ້າເຕືອນຫາວຄອມມິວນິສົຕ໌ໃຫ້ຈັບຕາສັງເກດພຸດທິກຣມ ຂອງຮູສເຊີຍ

ໄໝວ່າຮູສເຊີຍຈະສານພັນທີກັບໂດກເສີຮື່ນໍ້າຕອນໄດ້ ຮູສເຊີຍຍ່ອມຮູສສຶກຕັ້ງເສນວ່າ ຈິນ ຄອຍຈັບຕາດູແລະເຮັ່ງເຮົາເຕືອນຮູສເຊີຍໃຫ້ຮ່າງລຶກຮື່ນຄວາມເປັນຜູ້ນໍາຂອງໂດກຄອມມິວນິສົຕ໌ ແລະ ກາຮ ກະຕຸ້ນເຕືອນນັ້ນແປ່ງນັ້ນທີ່ສາມາຄົດຄວາມໄດ້ໄໝຢາກນັກວ່າ ດ້ວຍຮູສເຊີຍນີ້ໄດ້ແສດງທນເປັນຜູ້ນໍາ ໂດຍກາຮມຸ່ງສານພັນທີກັບໂດກເສີ ຮູສເຊີຍຍ່ອມສົ່ນຄວາມຄຸກຕ້ອງຂອນຮຽມທີ່ຈະເປັນຜູ້ນໍາອີກຕ່ອໄປ ຈິນໄດ້ກຳຫັນດັກຍະລັກທີ່ນິຍມແກ້ໄໄປປັບປຸງອຸດມາກຣັນ (Revisionism) ໄວ ໂດຍເປັນກາຈຳກັດ ຄວາມຂອງລັກທີ່ຕ່ອງກັບພຸດທິກຣມຂອງຄຣຸສເໜີ ດັ່ງນີ້ :

“[ລັກທີ່ແກ້ໄໄປປັບປຸງອຸດມາກຣັນ] ປະລາມໄໝຍ່ອມຮັບວ່າ ພຽບຄອມມິວນິສົຕ໌ ແລະ ພຽບ ບ່ອງກຣມກ ເປັນແນວໜ້າຂອງໜ້າກຣມາຈີບ ໄນຍ່ອມຮັບຫລັກກາຮເພີ້ຈກກາຮ ແລະ ປັບປຸງຕີໂດຍ ຜ່ານໜ້າກຣມາຈີບ ມາກແຕ່ຍ່ອມຮັບວ່າລັກທີ່ນິຍມາຫຼຸດກັບຄົມນິຍມໄດ້ໂດຍໃຫ້

มาตรการประชาธิปไตยแบบชนชั้นกลาง และใช้ลักษณะทางประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง มีผู้แทน การเปลี่ยนมาสู่ลักษณะนิยมโดยปราศจากการทำลายล้างกลไกของรัฐของชนชั้นกลาง [พวกแปรเปลี่ยนลัทธิ] ได้ใช้ลักษณะนิยมสันติภาพความสงบสุขเข้าแทนที่การต่อสู้ลักษณะ จักรพรรดินิยม นำเอาราชปัฏฐิรูปมาใช้แทนการปัฏฐิรูปโดยชนชั้นกรรมชาชีพ นำเอารัฐชาตินิยม แบบของชนชั้นกลางมาแทนการมุ่งพิทักษ์และเผยแพร่ลักษณะไปทั่วโลก และแทนหลักมุนุษยธรรมตามทฤษฎีของมาร์กซ์และเดนินซึ่งว่าด้วยการต่อสู้ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ”⁷⁶

ตามคำจำกัดความนี้ ลักษณิยมแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์คือ ลักษณิยมที่ไม่ยอมรับหลักการสำคัญของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ อันได้แก่ การที่พรรคคอมมิวนิสต์และพรรคกรรมเป็นแนวหน้าของชนชั้นกรรมชาชีพ การปัฏฐิรูปและระบบอนแพดดิจาร์โดยชนชั้นกรรมชาชีพ ลักษณิยมการแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์ยอมรับว่า ในการพัฒนาสังคมสู่สังคมนิยมนั้น ลักษณิยมเป็นองค์ประกอบหนึ่งมีปรากฏได้ภายใต้ระบบประชาธิปไตยชนชั้นกลาง (Bourgeois Democracy) ลักษณิยมการแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์นิยมสันติวิธีมากกว่าวิธีการปัฏฐิรูปเพื่อล้มล้างชนชั้นนายทุน นิยมปัฏฐิรูปมากกว่าการปัฏฐิรูปในการพัฒนาสังคม ลักษณิยมการแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์นิยมลักษณิยมแบบชนชั้นกลาง (Bourgeois Nationalism) มากกว่านิยมการปัฏฐิรูปโลกและล้มล้างชนชั้น

ตามหลักการชั้นต้น จึงถือว่ารุสเซียเป็นผู้นำและเจ้าลักษณะโลกคอมมิวนิสต์ การที่รุสเซียแปรเปลี่ยนอุดมการณ์จึงมีความหมายไปถึงการเปลี่ยนนโยบายของโลกคอมมิวนิสต์ต่อโลกเสรี การที่รุสเซียเปลี่ยนอุดมการณ์โดยสมานฉันท์กับสหรัฐอเมริกาและพัฒนาประเทศมุ่งไปทางวิถีทางของระบบนนายทุน จึงถือว่าเป็นการทรายศต่ออุดมการณ์และเป็นหน้าที่ของจีนที่จะขัดลักษณิยมแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์ ดังปรากฏในถ้อยคำลงของหลิวเชาชี (Lin Shao-ch'i) บันยันว่า :

“...ในการต่อสู้กับลักษณะการติดนิยม เป็นการจำเป็นน้อยกว่าในเวลาเดียวกันที่จะต้องต่อสู้ทำลายล้างลักษณิยมแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์ที่ได้สนองคุณต่อลักษณะจักรพรรดินิยม”⁷⁷

⁷⁶ Simmonds, p 181

⁷⁷ Ibid., p.183.

ครุสเซฟได้ตอบโต้จีนโดยการวิจารณ์ลัทธิเมว่า (Maoism) ไว้ว่า :

“ลัทธิคอมมิวนิสม์มิใช่ลัทธิที่จะหยิบยกขึ้นมาเหมือนโศต์ที่วางแผนเปล่า และมีคนนั่งประจำโศต์ที่เป็นคนมีจิตสำนึกรุ่งและมีความเสมอภาคกันอย่างสมบูรณ์ การเชื้อเชิญคนเข้าสู่ลัทธิคอมมิวนิสม์ เช่นนั้นเสมือนเป็นการเชิญคนดื่มน้ำชาด้วยส้อม นี้เป็นตัวตอกของลัทธิคอมมิวนิสม์แน่นอน”⁷⁸

รัสเซียได้กล่าวหาจีนว่าเป็นผู้ที่ทำให้เกิดโลกคอมมิวนิสต์หลายເส้ (Polycentrism) แล้ว และเต็มไปด้วยความรักษาตือย่างคลังไ古ล์ให้หลง⁷⁹ ในการตอบโต้กันนั่น ต่างก็กล่าวหาอีกฝ่ายนิยมแบ่งแยกการบรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ (Fractionism) โดยมิได้คำนึงถึงตีเสียงส่วนใหญ่ และนิยมการแบ่งแยกภายในพรรค ตลอดจนนิยมการแทรกซึมกิจกรรมพรรคอื่นเพื่อก่อเกิดการแบ่งแยกภายในพรรค (Factionalism)⁸⁰ โดยนายแบ่งฝ่ายในพรรคที่จีนนิยมใช้นั้นยัดลือทฤษฎีแห่งการหลักเดี่ยมได้ของการแบ่งแยก (Doctrine of Inevitability of Splits) เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อให้เกิดการแบ่งแยกภายในโลกคอมมิวนิสต์ มีทั้งพรรคที่ต่อต้านและพรรคที่สนับสนุนรัสเซีย⁸¹ โลกคอมมิวนิสต์ปั่นป่วนยิ่งขึ้นใน ค.ศ. 1964 หลังจากที่จีนและรัสเซียแตกแยกเป็นทางการแล้ว เมื่อแอลนาเนียได้แสดงความกระต้างกระเดื่องต่อรัสเซียและอ้างถึงอุดมการณ์เป็นเหตุผลไว้ว่า :

“...ไม่มีและไม่สามารถจะมีแบบ ‘ไม่มีหนทางเลือกเป็นอื่น’ ...ไม่มีการสามารถชี้ขาดให้ประเทศอื่นและพรรคอื่นได้ว่า อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องและอะไรคือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่สามารถจะมีพรรคปฏิตาและพรรคปฏิตร ...ไม่มีการเห็นอกว่าและไม่มีการต่ำกว่า และไม่มีการมีฐานะอภิสิทธิ์ หรือกำหนดแนวทางและความคิดเห็นของตนให้พรรคอื่นยอมรับได้”⁸²

คำประการของแอลนาเนียได้แสดงสักษารูมของโลกคอมมิวนิสต์ที่จัดเป็นโลกแห่งความแตกแยกมากกว่าเป็นโลกที่มีเอกภาพภายใต้การนำของรัสเซีย รัสเซียได้โจนตีแอลนาเนียอย่างหนักเป็นการกระทบดึงจีน

⁷⁸ Isenburg, p. 69.

⁷⁹ Gittings, pp. 69-70

⁸⁰ Ibid., p. 200.

⁸¹ Ibid., p. 203.

⁸² Max Frankel, “The Communist World in Flux,” *Soviet and Chinese Communist Power*, p. 14

เมื่อมีการอ้างถึงอุดมการณ์ ย่อมเป็นการง่ายที่จะใจตัวว่า อีกฝ่ายปรับปรุงแก้ไข อุดมการณ์ (Revisionism) และถือตนเป็นผู้ที่เคร่งครัดต่ออุดมการณ์ที่แท้จริง (Orthodox) ทั้งนี้ จักเห็นได้ชัดเจนจากเรื่องการวิจารณ์วิธีการสร้างสังคมแบบคอมมิวนิสต์และวิธีการดำเนินนโยบายปฏิวัติโลก

เมื่อจีนเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ที่ยังพึ่งพารุสเซีย จีนพร้อมเรียนรู้สูตรเซี่ยงไฮ้เป็นแม่แบบของการพัฒนาสังคมแบบคอมมิวนิสต์ และเรียกร้องให้โลกคอมมิวนิสต์ “เรียนรู้จากสหภาพโซเวียต” (“Learn from the Soviet Union”) ในการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างของสตาลิน⁸³ แต่ต่อมามีความสัมพันธ์ต่อกันเริ่มร้าวคลานนั่น จีนได้พูดไว้หลายวาระโอกาสในโลกคอมมิวนิสต์ว่า ทุกรัฐคอมมิวนิสต์ยอมเสมอภาคกัน มีอิสระเสรีในการพัฒนาประเทศตามวิถีทางของตน และย้ำว่า วิถีทางไปสู่สังคมนิยมนั้นย่อมมีหลักยึดถือ เช่น นโยบายด้วยข้อนร้อยคดีนิยมของรัสเซียและยูโกสลาเวียที่ได้กล่าวไว้แล้ว วิถีทางหลักหลายไปสู่สังคมนิยม จีนได้ใช้คตินิยมของยูโกสลาเวียและรัสเซียเป็นข้ออ้างในการสร้างความเป็นอิสระในการพัฒนาประเทศ และเสริมส่งให้โลกคอมมิวนิสต์เห็นข้อเท็จจริงนี้

แต่ในทางปฏิบัติ ทั้งจีนและรัสเซียมีได้ยอมรับคติดังกล่าว ดังจะเห็นได้ว่า รัสเซียไม่พอใจวิธีการพัฒนาประเทศของจีนที่มิได้เริ่มร้อยตามแบบรัสเซีย ดังเช่นโครงการก้าวกระโดดล้ำหน้า (Great Leap Forward) แห่งปี 1958 ที่ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรและการอุตสาหกรรมไปพร้อมๆ กัน เป็นการหักเหลี่ยมออกแบบจากแบบรัสเซีย เสมือนท้าทายความเป็นผู้นำและเจ้าลัทธิของรัสเซียมาก ฝ่ายจีนก็ไม่พอใจกับวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และวิธีการพัฒนาประเทศของรัสเซีย จีนได้ย้ำว่า ความแตกต่างระหว่างจีนกับรัสเซียโดยเหตุดังกล่าวนั้นมีประกายมาช้านานกว่า 7 ปีแล้ว ก่อนการประชุมสภากองพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย ครั้งที่ 20 และอาจจะระบุว่า การประชุมครั้งนี้ได้กำหนดให้รัสเซียพัฒนาประเทศบนวิถีทางแห่งการปรับปรุงแก้ไขอุดมการณ์ จีนได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์ลับของครุสเชฟในครั้งนั้นว่า เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สตาลินอย่างไม่ถูกต้องทั้งในด้านหลักการและวิธีการ⁸⁴ จีนได้กล่าวหาว่า รัสเซียกำลังพัฒนาประเทศไปสู่ระบบทุนนิยมโดยให้อิสระเสรีแก่การเศรษฐกิจแต่ในการปกครองยังคงมีแบบสตาลิน คือ ใช้อำนาจเด็ดขาด มีกองกำลังตำรวจและระบบข้าราชการคุ้มครอง ประชาชนขาดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกความคิดเห็น ส่วนจีนเองไม่ให้ความสำคัญแก่การควบคุมโดยระบบข้าราชการประจำและมีแนวโน้มเอียงที่ทางจะสร้าง

⁸³ Gittings, p. 19.

⁸⁴ People's Daily (Sept. 6, 1963); Gittings, p. 61.

อิทธิพลในวงการเมืองการปกครอง ต่างฝ่ายต่างกล่าวโหวตฝ่าย แต่ที่นับว่ารุนแรงมากคือ การที่รัสเซียได้เปลี่ยนโครงการพัฒนาชาติแบบสถาalinที่เน้นอุดဆาร์มหนัก เหล่านปฎิปักษ์ ไม่เห็นด้วย จึงมองก็ไม่เห็นด้วย ทั้ง ๆ ที่เป็นการภายในของรัสเซีย ทั้งนี้จึงถือว่าตนมีสิทธิ์ เพราะรัสเซียเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ การพัฒนาชาติแบบรัสเซียย่ออมเป็นแบบอย่างแก่รัสเซีย คอมมิวนิสต์ จึง การที่รัสเซียเปลี่ยนแนวทาง ย่ออมเป็นการให้ตัวอย่างที่ไม่ดี เพราะจึงถือว่า แนวใหม่นี้คือแนวทางไปสู่ระบบทุนนิยม เป็นการแก้ไขปรับปรุงลักษณะอุดมการณ์ครั้งสำคัญ อาจจะกล่าวได้ว่า การวิพากษ์วิจารณ์โดยอ้างอุดมการณ์นั้นได้มองข้ามความเป็นจริงที่ทุกฝ่าย เห็นชัดในสมัยนั้น คือ การที่จินเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา ส่วนรัสเซียเป็นประเทศที่พัฒนา แล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่งและมีอำนาจมาก ความสมบูรณ์พูนสุขแห่งนั้นย่อมมีส่วนทำให้ชาวรัสเซียมีความรู้สึกอ่อนแรงเพื่อปฏิวัติดน้อยลงมาก

ในการดำเนินนโยบายปฏิวัติโลก ซึ่งถือเป็นภาระผูกพันของผู้เป็นคอมมิวนิสต์ จินและรัสเซียมีความคิดเห็นแตกต่างกัน รัสเซียไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติที่เริ่มจากการกู้เอกราชและมีพระคุณคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำการปฏิวัติ เป็นสังคมประชาธิรัฐแบบที่จินสนับสนุนให้ฟื้นตัวเองเป็นหลัก เพราะสังคมเรียนนี้อาจลุกมาลงกลายเป็นมหาภัยที่มีมหาอำนาจ เข้าเกี้ยวข้องจนอาจเกิดสังคมนิวเคลียร์ได้ รัสเซียได้ส่งเสริมการปฏิวัติโลกโดยวิธีการพัฒนา (Development) มิใช่วิธีการปฏิวัติ (Revolution) ที่จินยืนกรานไว้ รัสเซียถือว่า การปฏิวัติเป็นคอมมิวนิสต์ อาจดำเนินได้โดยการสร้างแนวร่วมกับทุกฝ่ายเพื่อถอดล้างจักรวรรดินิยมนายทุน แล้วจึงปฏิวัติประเทศให้เป็นคอมมิวนิสต์ วิธีการเช่นนี้เป็นวิธีการนิวคลีติกทางประชาธิปไตย สร้างความนิยมให้เกิดขึ้นในมวลหมู่มหานทก่อนแล้วเสนอตัวให้เลือกตั้งเป็นผู้แทนสู่สภา นำนโยบายคอมมิวนิสต์ไปใช้ตามวิถีทางประชาธิปไตย ที่เน้นการพัฒนามิใช่ปฏิวัติ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันนั้นทำให้จินและรัสเซียมีเป้าหมายในการปฏิวัติโลกต่างกันด้วย จินสนับสนุนพระคุณคอมมิวนิสต์พื้นเมือง แต่รัสเซียสนับสนุนรัฐบาลพื้นเมือง รัสเซียเน้นความสำคัญของลักษณะคอมมิวนิสต์ในทวีปยุโรป จินเน้นศูนย์กลางแห่งการปฏิวัติอยู่ในทวีปเอเชีย และฟริกาและละตินอเมริกา⁸⁵

จินและรัสเซียต่างกล่าวหาอีกฝ่ายว่าแก้ไขปรับปรุงอุดมการณ์และทรยศต่ออุดมการณ์ ทั้งนี้จักสามารถศึกษาได้จากจดหมายเปิดผนึกของหั้งสุจุนฝ่ายที่โตตอกันในปี 1963⁸⁶ ถ้าพิจารณาเพียงผิวเปลือกนอก อุดมการณ์น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญก่อเกิดความ

⁸⁵ Wolfgang, p. 37.

⁸⁶ คุราชลະເອີດຕັ້ນນັບຈະໝາຍໃນ Franz Schurmann, Communist China, pp. 491-502. และໃນ The Russian Chinese Rift, pp. 155-156.

แตกแยก แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งโดยอ้างอุดมการณ์ที่ให้หั้งจีนและรัสเซียสามารถรักษาความหวังที่จะคืนดีประนีประนอมต่อ กันได้ และสามารถจะประสานช่องว่าง แห่งอุดมการณ์ได้ เมื่อจำเป็นหรือต้องการ⁸⁷ อุดมการณ์จึงมิใช่ปัจจัยหลักหากแต่เป็น ปัจจัยเสริมมากกว่า ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า ผลประโยชน์แห่งรัสเซียโดยเฉพาะเรื่องการ พัฒนาอาชุนนิวเคลียร์ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญกว่ามากที่เดียว

7. การที่จีนเรียกคืนดินแดน

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ Lewisiaมากคือ ความเป็นปฏิปักษ์ต่อ กันมาช้านาน ด้วยเหตุเรื่องดินแดน⁸⁸ จักรวรรดิจีนได้สูญเสียดินแดนเป็นพื้นที่ใหญ่มากแก่รัสเซียตาม สนธิสัญญาต่าง ๆ ที่สำคัญคือ สนธิสัญญาเอกัน (Treaty of Aigun, ค.ศ. 1859) สนธิสัญญาปักกิ่ง (Treaty of Peking, ค.ศ. 1860) และสนธิสัญญาอิลลี (Treaty of Illi, ค.ศ. 1881) ดินแดนที่เสียไปได้ แก่บริเวณตอนใต้ของอัลมา อาตา (Alma Ata) ในคザகสถาน (Kzakhstan) ใกล้เมืองอิรุคทส์ก (Irkutsk) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของตุรกีสถาน (Turkistan) หรือชนเกียงปัจจุบัน และดินแดนบริเวณ ที่รับอัลตัน (Aldan Plateau) ดินแดนเหล่านี้คือ ลุ่มแม่น้ำอามูร์ (Amur) และลุ่มแม่น้ำอูซูร์ (Ussuri) ซึ่งรัสเซียได้ตั้งเป็นมณฑลเรียกว่า มณฑลอามูร์ (Amur Plateau) และมณฑลชายฝั่งทะเล ตะวันออก (Eastern Maritime Province) อาศัยที่จีนอ่อนแอด้อยต้องพึ่งพา_russeiy ใน ค.ศ. 1945 รัสเซียได้กำหนดดินแดนแม่น้ำเจ้าพระยา เนื้อที่ 1,500 ไมล์ระหว่างจีนกับรัสเซียตาม แนวพรมแดนชนิดนี้ก็ได้มีการปักปืนเขตแดนให้แน่นอนด้วยข้อตกลงได้ ๆ เป็นข้อควร วิตกแก่เสถียรภาพความมั่นคงของจีน ใน ค.ศ. 1949 จีนประจักษ์ชัดว่า รัสเซียมีอำนาจ อิทธิพลสูงมากในชนิดนี้ จีนได้พยายามกู้สถานการณ์โดยดำเนินการปักกรองชนิดนี้ อย่างใกล้ชิด และพยายามใช้สื่อสื่อสารติดต่อและวัฒนธรรมเพื่อกลั่นชาวชนิดนี้ให้เป็นจีน โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยคาซัค (Kazakh) และคีเกอร์ (Kigur) แต่ไม่ประสบความสำเร็จนัก ชาวชนิดนี้เป็นจำนวนมากต่อต้านและลี้ภัยเข้าพรมแดนรัสเซีย ตั้งแต่ ค.ศ. 1960 รัสเซีย ได้ก่อตัวหาราชีวะบ่รุสเซียตามพรมแดนและก่อตัวหาราชีวะ จีนสร้างค่ายกักกัน (Concentration Camps) ขึ้นทางชาวรุสเซีย จีนได้ก่อตัวหารุสเซียเป็นการตอบโต้บังว่า รุสเซียก่อการร้ายบิด

⁸⁷ Ulam, p. 683.

⁸⁸ Wolfgang, p. 26.